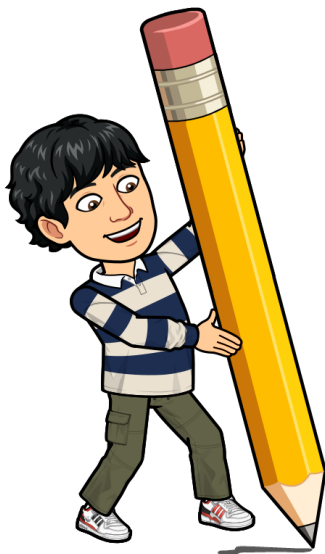

Mestna občina Celje

Komisija Mladi za Celje

Idejna zasnova jezikovnega tekmovanja iz slovenščine: koncept in poskus

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtor:

Žan Luka Umičević, 4. letnik

Mentorica:

Ana Lavbič, prof.

Celje, marec 2024

Kajuhova 2, 3000 Celje

RAZISKOVALNA NALOGA

Tematsko področje: SLOVENISTIKA

Avtor:

Žan Luka Umičević, 4. letnik

Mentorica:

Ana Lavbič, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2024

KAZALO

POVZETEK	6
1 UVOD	8
1. 1 HIPOTEZE	8
1. 2 METODOLOŠKI PRISTOP	8
2 TEKMOVANJA V ZNANJU	9
2. 1 Uvodne opombe k teoretičnim opredelitvam	9
2. 2 Znanje in preverjanje znanja	9
2. 2. 1 Deklarativno znanje	10
2. 2. 2 Proceduralno znanje	10
2. 2. 3 Strateško znanje	10
2. 3 Taksonomija	10
2. 3. 1 Bloomova taksonomija	11
2. 4 Tekmovalnost	13
2. 4. 1 Odzivi na tekmovanje	14
2. 5 Tekmovanja iz znanja in organizacija	14
2. 5. 1 Tipologija tekmovanj	15
2. 5. 2 Sofinanciranje šolskih tekmovanj	16
2. 5. 3 Obveznosti organizatorjev šolskih tekmovanj	19
2. 6 Pregled tekmovanj in krovnih organizacij	20
2. 6. 1 ZOTKS	20
2. 6. 2 DMFA	20
2. 6. 3 ZRSŠ	20
2. 6. 4 Društva	20
2. 7 Tekmovanja v povezavi s slovenskim jezikom, literaturo ali kulturo	21
2. 7. 1 Cankarjevo tekmovanje	21
2. 7. 2 Slovenščina na dlani (medšolsko tekmovanje iz slovenščine)	22
2. 7. 3 Slovenščina ima dolg jezik – književnost na filmu	22
2. 7. 4 Všeček za slovenščino	23
2. 8 Pregled nekaterih jezikovnih tekmovanj na evropskih tleh	24
2. 8. 1 Hrvaška	24
2. 9 Pregled tipologije nalog	26
2. 10 Pravilnik (in potek) tekmovanja	27
3 IDEJNA ZASNOVA NOVEGA TEKMOVANJA	28
3. 1 Iskanje nove poti – presek ali unija?	28
3. 2 O poskusu konstrukcije novega tekmovanja	28
3. 3 Modeli tekmovanja iz znanja slovenskega jezika	29
3. 3. 1 Model A (šolski model)	29
3. 3. 2 Model B (dodatne vsebine)	36

3. 3. 3 Model C (jezik in književnost)	36
3. 3. 4 Zbir nalog	37
4 POSKUS IZVEDBE TEKMOVANJA – ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV TESTNE SKUPINE.....	40
4. 1 Testna skupina	40
4. 2 Raziskovalni instrumentarij in poskusna tekmovalna pola.....	41
4. 3 Analiza uspešnosti dijakov testirancev in interpretacija tekmovalnih nalog	48
4. 4 Mnenja dijakov in učiteljev (analiza anketnega vprašalnika)	61
5 RAZPRAVA.....	69
6 SKLEPI IN ZAKLJUČEK.....	72
7 VIRI IN LITERATURA.....	75
8 PRILOGE	77
8. 1 Tekmovalna pola.....	77
8. 2 Anketni vprašalnik za dijake (po reševanju tekmovanja)	85
8. 3 Anketni vprašalnik za dijake in učitelje.....	87

Kazalo grafikonov

Grafikon 1: Ali se udeležuješ tekmovanj iz znanja (na splošno)?.....	44
Grafikon 2: Ali si se kdaj udeležil tekmovanja iz znanja tujega jezika?.....	45
Grafikon 3: Ali bi te zanimala udeležba na jezikovnem tekmovanju iz slovenščine, če bi to obstajalo?	45
Grafikon 4: Ali se na tekmovanja iz znanj pripravljaš (prebereš razpisano literaturo ...)?	46
Grafikon 5: Ali ti je bil jezikovni test všeč?	47
Grafikon 6: Težavnost 1. naloge glede na mnenje dijakov	48
Grafikon 7: Težavnost 2. naloge glede na mnenje dijakov	49
Grafikon 8: Težavnost 3. naloge glede na mnenje dijakov	50
Grafikon 9: Težavnost 4. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	51
Grafikon 10: Težavnost 5. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	52
Grafikon 11: Težavnost 6. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	53
Grafikon 12: Težavnost 7. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	54
Grafikon 13: Težavnost 8. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	54
Grafikon 14: Težavnost 9. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	55
Grafikon 15: Težavnost 10. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	56
Grafikon 16: Težavnost 11. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	56
Grafikon 17: Težavnost 12. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	57
Grafikon 18: Težavnost 13. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	58
Grafikon 19: Težavnost 14. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	59
Grafikon 20: Težavnost 15. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov	60
Grafikon 21: Udeležba na novem tekmovanju s stališča dijakov	62

Grafikon 22: Vsebinska delitev (učitelji)	Grafikon 23: Vsebinska delitev (dijaki)	65
Grafikon 24: Prikaz povprečnih vrednosti mnenj učiteljev o poimenovanju tekmovanja		66
Grafikon 25: Prikaz povprečnih vrednosti mnenj dijakov o poimenovanju tekmovanja		66

Kazalo tabel

Tabela 1: Ponazoritev vrst znanja na slovenističnih vsebinah	10
Tabela 2: Primeri nalog za preverjanje znanja po kategorijah spoznavnih procesov prvotne Bloomove taksonomije (prirejeno po vsebinah iz Rutar Ilc, 2004)	12
Tabela 3: Osnovnošolska selekcijska tekmovanja, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	16
Tabela 4: Srednješolska selekcijska tekmovanja, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	17
Tabela 5: Nekaj interesnih tekmovanj, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje	18
Tabela 6: Primerjava obveznosti organizatorjev tekmovanja	19
Tabela 7: Pripravljalna literatura za jezikovno tekmovanje po modelu A (predlog)	30
Tabela 8: Poimenovalna zmožnost (po UN)	32
Tabela 9: Skladenjska zmožnost (po UN)	32
Tabela 10: Pravorečna zmožnost (po UN)	33
Tabela 11: Pravopisna zmožnost (po UN)	33
Tabela 12: Slogovna zmožnost (po UN)	33
Tabela 13: Metajezikovna zmožnost (po UN)	34
Tabela 14: Testna tekmovalna skupina glede na zaključeno oceno pri pouku slovenskega jezika v preteklem šolskem letu	40
Tabela 15: Diagram poskusne tekmovalne pole	42
Tabela 16: Prikaz anketnih skupin pri raziskavi mnenj	61

Kazalo slik

Slika 1: Primer tekmovalne naloge s kratkimi odgovori (Hrvaška)	25
Slika 2: Primer tekmovalne naloge z daljšim odgovorom (Hrvaška)	25
Slika 3: Primera nalog, ki preverjata razumevanje besedila (Hrvaška)	25

POVZETEK

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem se posvetil opredelitvi osnovnih pojmov, potrebnih za raziskovanje področja tekmovanj. Glavni namen raziskovalne naloge je predvsem predstaviti idejno zasnovo novega tekmovanja iz slovenskega jezika, natančno opisati pogled na tovrstno tekmovanje in raziskati, kakšno je stanje obravnavane tematike v slovenskem šolstvu. Zasnoval sem tri idejne modele izvedbe tekmovanja, ki se razlikujejo po vsebinski določitvi tekmovalnih tem in deloma po strukturni organiziranosti tekmovalne pole. V nadaljevanju sem se osredotočil na poskusno tekmovalno polo, s katero sem preveril odziv dijakov na tekmovalne naloge. Prav tako sem sestavil anketni vprašalnik, ki so ga izpolnjevali dijaki splošne gimnazije in učitelji slovenščine v osnovni in srednji šoli. Namen tega vprašalnika je bil predvsem prikazati mnenje obeh ciljnih anketnih skupin o oblikovanju novega tekmovanja – vse od vsebinske razdelitve do poimenovanja. Vsi anketirani so v večini izpostavili, da je tekmovanje iz slovenskega jezika v slovenskem šolstvu potrebno. Večina anketiranih tudi meni, da bi poleg ostalih vsebin s tekmovanjem morali spodbujati in preverjati bralno pismenost, tekmovalne naloge pa bi v osnovi morale biti kompleksnejše zastavljene. V raziskovalnem delu sem ugotovil, da je področje popularizacije slovenščine in nadgrajevanja jezikovnih vsebin z novim tekmovanjem zelo pomembno in mu bo v prihodnje potrebno nameniti več pozornosti.

Ključne besede: tekmovanje, slovenščina, jezik, idejna zasnova, idejni modeli

ZAHVALA

*Radi bi tekli po tratih zelenih
za pisano srečo metuljev rumenih,
radi bi rastli ko trave, ko jelke,
zrli v oblake, poslušali pesmi
rojstva, ljubezni, ljubezni, življenja ...
(T. Pavček)*

Ob svojem sklepnem raziskovalnem delu v okviru projekta Mladi za Celje bi se želel zahvaliti nekaj ljudem, ki so mojo raziskovalno pot obogatili in brez katerih napisana raziskovalna dela ne bi bila enaka.

Iskrena hvala moji mentorici Ani Lavbič, ker mi že od začetka srednješolske poti stoji ob strani, me spodbuja k doseganju višjih ciljev in z veliko mero predanosti pomaga na raziskovalni poti. Draga mentorica, hvala za vse. Hvala za pogovore, zanimive ure pouka slovenščine, pohvale, opombe in pripombe, ki so pilile moje jezikovno znanje, predvsem pa hvala, ker je plod najine raziskovalne poti ne le uvod v (akademski) svet raziskovanja slovenščine, ki me čaka v prihodnjih letih, temveč tudi življenjska dimenzija. Z marsikaterim nasvetom ste obogatili moje razmišljanje. Najine ure raziskovanja mi bodo za vedno ostale v najlepšem spominu.

Hvala tudi koordinatorici raziskovalnega dela na I. gimnaziji v Celju, Nataši Marčič, ker je ves čas skrbela, da raziskovalni duh na naši šoli živi in dijakom omogoča kreativen razvoj. Zahvala gre tudi gospodu ravnatelju, dr. Antonu Šepetavcu, ki raziskovalno dejavnost na naši šoli podpira in dijakom mnogokrat ponudi nesebično pomoč ter podporo.

Hvala moji družini, ki me je v času raziskovanja neizmerno podpirala. Za vse nasvete in podporo tudi v trenutkih, ko mi ni bilo lahko.

Hvala vsem ostalim, ki ste na kakršen koli način prispevali k mojemu raziskovalnemu napredku. Hvala mojim prijateljem, predvsem Nini, Evi in Živi, ker ste vedno verjeli vame.

Hvala dijakom I. gimnazije v Celju, predvsem moji generaciji, ki ste mi pomagali pri pridobivanju mnenj za raziskavo in me v teh letih bodrili. Hvala tudi učiteljem slovenskega jezika, ki so izpolnjevali anketo, in vsem učiteljicam slovenščine, s katerimi sem kdaj sodeloval.

Po sedmih napisanih raziskovalnih nalogah, petih s področja slovenistike, se človek marsikaj nauči. V prvi vrsti spoznaš sebe, področja, ki te zanimajo, in njihovo nadgradnjo, prebereš ogromno literature, preživiš veliko časa za računalnikom (čeprav je že polnoč mimo in te včasih že malo bolijo oči) ... Spoznaš tudi, kako hitro čas beži. A od vsega, kar se ti na tej poti pripeti, ti ostane v spominu ena najpomembnejša stvar: prijateljstvo, ki si ga razvil z ljudmi, s katerimi si sodeloval.

Vsem še enkrat hvala.

Žan Luka

1 UVOD

Ko sem se lotil zasnove raziskovalnega dela, sem premišljeval o različnih temah, ki so imele po svoje neke pomanjkljivosti. Iskal sem temo, ki je aktualna, sveža in ponuja nov pristop k obravnavi, uvaja nekaj novega na raziskovalno področje. Šolsko leto se je začelo in padli smo v pester ritem učnega dela, ki smo ga navajeni. Kakor vsako leto pa so se tudi letos začela izvajati različna tekmovanja, ki so dijake spodbujala k doseganju višjih ciljev in nadgradnji njihovega znanja na področju, ki jih zanima. V tem času se je oblikovala ideja o novem tekmovanju iz slovenščine. Tekmovanju, ki bi ga zasnovali na drugačen način, preizkusili drugačne pristope in se osredotočili predvsem na jezikovno znanje, katerega pomen se vsak dan tiho, a neizogibno veča. Izpopolnil se je koncept, ki je nekaj časa zorel in sem ga končno uspel zapisati. *Bo zasnova izpolnila pričakovanja? Bodo predlogi zadostili mnenjem dijakov in učiteljev? Si tekmovanja sploh želimo in ali je potrebno?* Ta osnovna raziskovalna vprašanja me bodo spremljala skozi celotno nalogo. V upanju na uresničitev in uvrstitev jezikovnega tekmovanja med šolske vsebine bom skrbno poskusil nanje odgovoriti.

1. 1 HIPOTEZE

Hipoteza 1: Dijaki in učitelji si želijo tekmovanja iz slovenskega jezika.

Hipoteza 2: Dijaki in učitelji menijo, da bi morala vsebinska zasnova tekmovanja iz slovenskega jezika presegati učni načrt.

Hipoteza 3: Tekmovanje iz slovenskega jezika bi pomembno prispevalo k pedagoški praksi in popularizaciji slovenščine med mladimi.

Hipoteza 4: Tekmovalne naloge naj bodo kompleksnejše in obogatene z dodatnimi vsebinami.

1. 2 METODOLOŠKI PRISTOP

V času raziskovanja sem posegel po več metodah dela, s katerimi sem pridobil in analiziral podatke. V raziskovalni nalogi sem uporabil metodo študija literature in spletnih virov, metodo anketiranja, metodo intervjuvanja ter analiziranja pridobljenih podatkov. Za potrebe raziskovanja sem uporabil več anketnih vprašalnikov. Poskusno tekmovanje iz znanja slovenskega jezika so februarja 2024 reševali dijaki 4. letnika I. gimnazije v Celju. Tekmovanje je vsebovalo 15 vprašanj. Anketni vprašalnik, ki je bil vezan na tekmovanje, je vseboval šest vprašanj zaprtega tipa in tri vprašanja odprtega tipa. Ker sem želel pridobiti tudi čim več mnenj dijakov in učiteljev slovenščine o novem tekmovanju, sem marca 2024 preko spletnega portala

1ka izvedel raziskavo med omenjenima anketnima skupinama. Vprašalnik za dijake je vseboval sedem vprašanj, za učitelje pa deset. Vsi anketni vprašalniki so bili anonimni. Z rezultati anket sem preverjal zastavljene hipoteze.

2 TEKMOVANJA V ZNANJU

2. 1 Uvodne opombe k teoretičnim opredelitvam

V teoretičnem delu raziskovalne naloge bom opredelil osnovne pojme in koncepte, ki jih je potrebno poznati za smiselno obravnavanje tematike jezikovnega tekmovanja. Teoretične vsebine si smiselno sledijo. Poglavlje se začne z opredelitvami znanja in vrst znanja, sledi poudarek na nekaterih taksonomskih delitvah, ki so aktualne v razvrščanju nalog v šolskem sistemu in pomembne pri določevanju taksonomskih razlik med tekmovalnimi nalogami. Od pedagoških teorij sledi definiranje tekmovalnosti in odziva na tekmovalnost, kar se nato nadaljuje v poglavju o sami teoriji tekmovanj v slovenskem prostoru. Ob tem bi želel poudariti, da sem se pri pisanju teh poglavij spopadal s pomanjkanjem temeljne literature o tipologiji tekmovanj in samem procesu oblikovanja tekmovanja. To sem poskusil reševati na različne načine in predvsem določal tipologije glede na svoje opažanje ter se posluževal preverjenih spletnih virov (npr. spletišče ministrstva), ki so kredibilen vir za opazovanje oblikovanja, poteka in izvedbe tekmovanja. Pri pridobivanju informacij o tekmovanjih mi je pomagala ga. Mija Kordež z ZOTKS. Iz tovrstnih spletišč in pravilnikov sem izpeljal teorijo teh poglavij.

2. 2 Znanje in preverjanje znanja

Štefanc (2011) piše o konceptu znanja, v katerem je že uvodoma postavljena teza, da je znanje pojmovano kot »niz bolj ali manj povezanih (ali pa celo nepovezanih) podatkov, informacij, dejstev ipd., ki jih učitelj prinaša učencem, le-ti pa nato ponovijo, kar so od njega sprejeli, pri čemer ni nujno, da to, o čemer pripovedujejo, tudi razumejo.« Takšna je sicer bolj tradicionalna opredelitev znanja, a sodobno pojmovanje prinaša razlago, da je znanje nekaj, kar človek razume in ve, zakaj je takšno, kot je. Potemtakem znanje ni namenjeno samo kopičenju in reprodukciji. Rutar Ilc (2004) poudarja pomen uporabe znanja v samostojnem razmišljanju, iskanju manjkajočih informacij in reševanju problemskih situacij, kjer je pomembno razumeti tipologijo znanja in prepletanje različnih vrst znanja. Woolfolk (2002, v Baler Petrović, 2019) v osnovi znanje deli na splošno in specifično znanje. Pri spošnem znanju je v ospredju uporaba različnih informacij v različnih situacijah, medtem ko se specifično znanje osredotoča na določene (specifične) teme. Takšno znanje je uporabljano v samo določenih situacijah. Tipologija znanja se v literaturi najpogosteje usmeri v delitev na deklarativno, proceduralno in strateško znanje (Rutar Ilc in Žagar, 2004, v Baler Petrović, 2019).

2. 2. 1 Deklarativno znanje

Deklarativno znanje je navadno izraženo preko nekega jezikovnega sredstva (besede, branje, pisanje, znakovni jezik, kemijski zakoni ...). Predstavlja tisto znanje, ki ga je torej mogoče deklarirati. V osnovi je deklarativno znanje poznavanje zelo specifičnih dejstev ali pa poznavanje splošnih dejstev (lahko tudi pravil), na primer: dijak pozna pravila zapisovanja variant fonemov, dijak pozna samoglasniški in soglasniški sistem v slovenskem knjižnem jeziku ipd. (Woofolk, 2002, v Baler Petrovič, 2019).

2. 2. 2 Proceduralno znanje

Proceduralno znanje predstavlja nadgradnjo deklarativnega znanja, kajti zahteva uporabo pridobljenega znanja v določenih (bolj specifičnih) situacijah oziroma v praksi. S preprostimi besedami je to pravzaprav človekovo vedenje, kaj mora narediti in kako se znajti v posamezni situaciji, na primer: ne le, da dijak pozna pravila o variantnosti fonemov, temveč jih zna v praksi tudi uporabiti in pravilno zapisati v fonetičnem zapisu (Woofolk, 2002, v Baler Petrovič, 2019).

2. 2. 3 Strateško znanje

Tretja kategorija je strateško znanje, ki pomeni poznavanje dejstev, postopkov in njihovo uporabo v ustreznih situacijah. Med strateško znanje spada tudi dijakova zmožnost pravičnega načrtovanja postopka za rešitev nekega problema (Woofolk, 2002, v Baler Petrovič, 2019).

Za ponazoritev posamezne vrste znanja in lažje razumevanje povzemam tabelo (Woofolk, 2002) iz Baler Petrovič (2019), ki sem jo prilagodil tako, da sem ponazoritvenim vsebinam dodal primere iz slovenistične stroke.

Tabela 1: Ponazoritev vrst znanja na slovenističnih vsebinah

Vrsta znanja	Splošno znanje	Specifično znanje
Deklarativno znanje	Slovnična pravila	Pravilo o zapisu variant fonema v
Proceduralno znanje	Raba besedila	Iskanje določene besedne vrste s pomočjo besedila/v besedilu
Strateško znanje	Kdaj prenehati in preizkusiti drug pristop	Poskusiti določiti drugačno S-strukturo, če se prvotno zapisana ne izide

2. 3 Taksonomija

Ker se raziskava močno navezuje na pedagoško področje in preverjanje znanja s poudarkom na doseganju višjih ciljev, kar se na tekmovanju različno vrednoti s tekmovalnimi nalogami, je pomembno omeniti taksonomijo, ki se najpogosteje uporablja v pedagoškem prostoru.

Taksonomija znanja se v šolskem prostoru pogosto uporablja na način, da učitelju pomaga pri postavljanju učnih ciljev in pri tem pazi, da ti cilji ostanejo v ustreznem razmerju glede na ravni znanja. Z uporabo določene taksonomije in taksonomskih stopenj učitelj zagotovi, da so naloge, ki jih uvrsti na preverjanje znanja na različnih miselnih ravneh, pri čemer je v znanstvenem prostoru uveljavljenih več taksonomij, ki se med sabo nekoliko razlikujejo in so uporabljane na različnih predmetnih področjih, ker niso vse primerne za vsako področje (Žagar, 2009). Posebnega poudarka v raziskovalnem delu sicer ne bom dajal taksonomiji in njenim različicam, bom pa omenil Bloomovo taksonomijo, ki jo bom tudi uporabil pri določanju taksonomske stopnje posamezne tekmovalne naloge po Bloomu. To namreč osmisli naloge na način, ki ga učitelji in ostali že poznajo iz pedagoške prakse. V nadaljevanju sicer sledi večji in bolj ključen poudarek na lastni taksonomiji (glej poglavje 4. 3. 1), ki se osredotoča na razvrščanje nalog po tekmovalnih vsebinah. Žakljeva (2012) poudarja, da so taksonomske ravni načeloma urejene (deloma) hierarhično, a se lahko posamezne taksonomske ravni znotraj naloge prepletajo in dopolnjujejo. Pomemben dejavnik pri upoštevanju taksonomskih ravni znanja pa so tudi različne spremenljivke, ki lahko vplivajo na uspešnost reševanja nalog in taksonomsko stopnjo, ki jo tej nalogi določimo, na primer splošno stanje (znanja) v oddelku, odnos in predznanje dijakov, vsebina nalog ipd. (Žakelj, 2003). Kljub temu da se taksonomije, ki jih teoretično obravnavam v raziskovalnem delu, v osnovi držijo šolskega prostora in preverjanja oziroma ocenjevanja znanj, je pomembno poudariti, da se tipi tekmovalnih nalog morajo vezati na višjo taksonomsko stopnjo, saj je namen le-teh pokazati znanje, ki ne sodi le na raven prepoznavanja, temveč tudi kritičnega razmišljanja, vrednotenja prebranega in naučenega ter smiselne uporabe v unikatnih situacijah, ki marsikateremu manj ambicioznemu dijaku predstavljajo precejšen izziv. Osnovni namen tekmovanja torej ni le reprodukcija naučenega, temveč nadgradnja in uporaba glede na tip dane naloge.

2. 3. 1 Bloomova taksonomija

Bloomova taksonomija v šolski praksi usmerja načrtovanje pouka in preverjanje oziroma ocenjevanje znanja. Predvsem se uporablja pri določevanju nalog pisnega preverjanja znanja, pri čemer se sestavljalec drži določenih taksonomskih stopenj, ki so jih avtorji taksonomske delitve razdelili na tri glavna področja (vedenja): kognitivno in spoznavno področje (reprodukcija znanja glede na učno gradivo), afektivno ali čustveno področje (razvoj vrednotenja in uspešnost prilagajanja na situacijo) in psihomotorično področje (pisava, ročne spretnosti, grafomotorika). Največ pozornosti je raziskovalno bilo namenjeno kognitivnemu področju, ki so ga avtorji razdelili na šest kategorij: znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje. Znanje je najnižja kategorija, nato si sledijo ostale, ki zahtevajo višjo raven razmišljanja in vodijo k abstraktnejšim oblikam razmišljanja. Leta 2001 je bila Bloomova taksonomija revidirana (Zorman, 1974). Po prvotnih kategorijah spoznavnih procesov Bloomove taksonomije povzemam tabelni prikaz, ki kaže primere zapisov nalog, s katerimi lahko preverimo stopnjo znanja pri posamezniku. Naloge oz. cilje sem povezal s slovenističnimi vsebinami.

Tabela 2: Primeri nalog za preverjanje znanja po kategorijah spoznavnih procesov prvotne Bloomove taksonomije (prirejeno po vsebinah iz Rutar Ilc, 2004)

		Primeri
I.	Znanje	<ul style="list-style-type: none"> - Reprodukcija znanja in obnavljanje razlag, interpretacij, prepoznavanje dejstev in podatkov iz spomina ipd. - Uporaba tipičnih glagolov: <i>povej, navedi, opiši, naštej ...</i> <p>Primer v slovenistični praksi: <i>Naštej samoglasnike, ki jih poznamo v slovenskem knjižnem jeziku.</i></p>
	Razumevanje	<ul style="list-style-type: none"> - Razumevanje prebranega in razlaga. - Predvsem osredotočenost na tri miselne operacije: prevajanje (npr. z besedami prebrati grafikon), interpretacija (npr. ločevanje bistvenih delov besedila od nepomembnih), ekstrapolacija (npr. sklepanje, kaj bi se lahko zgodilo v drugačnih okoliščinah). - Uporaba tipičnih glagolov: <i>povzemi, povej z drugimi besedami, pripoveduj ...</i> <p>Primer v slovenistični praksi: <i>Iz grafikona razberi podatke o tujegovorečih učencih v Sloveniji leta 2023./ Pripoveduj, kako se odraža /.../ v besedilu.</i></p>
II.	Uporaba	<ul style="list-style-type: none"> - Uporaba znanja in sposobnost aplikacije na novo situacijo. - Uporaba tipičnih glagolov: <i>uporabi v dani situaciji, utemelji na (novem) primeru ...</i> <p>Primer v slovenistični praksi: <i>Frazem »iti po kostanj v žerjavico« smiselno uporabi v povedi (uporaba v novem primeru).</i></p>
	Analiza	<ul style="list-style-type: none"> - Na primer analiza literarnega dela; učenec analizira besedilo (literarno delo, opis ...). - Uporaba tipičnih glagolov: <i>analiziraj, primerjaj ...</i> <p>Primer v slovenistični praksi: <i>Primerjaj lastnosti ženskih likov v romanih /.../ Primerjaj izgovor zvočnika I v danih besedah.</i></p>
	Sinteza	<ul style="list-style-type: none"> - Pri sintezi ne gre za obnavljanje iz spomina, temveč za samostojno interpretacijo.

III.		<ul style="list-style-type: none"> - Uporaba tipičnih glagolov: <i>zamisli si, načrtuj, kombiniraj, dokaži, utemelji, vodi, izpelji ...</i> <p>Primer v slovenistični stroki: <i>Zamisli si poved, ki ustreza danim zahtevam/zapisani S-strukturi.</i></p>
	Vrednotenje	<ul style="list-style-type: none"> - Je presoja idej, argumentov, izdelkov, rešitev, metod ... - Uporaba tipičnih glagolov: <i>oceni, ovrednoti, ugotovi napake, spodbij ...</i> <p>Primer v slovenistični stroki: <i>Presodi pravilnost zapisa besedila, odpravi napake in jih utemelji.</i></p>

2. 4 Tekmovalnost

Tekmovalnost spremlja človeka že od samega začetka in je povsem naravna psihološka lastnost, ki pa predstavlja trd oreh v samem definiranju zaradi kompleksnosti svoje narave. Zato je morda najbolje začeti s preprostim in podati opredelitev Slovarja slovenskega knjižnega jezika. SSKJ opredeljuje tekmovalnost (med drugim) kot merjenje koga s kom v kaki dejavnosti, lastnosti z namenom ugotoviti, kdo je boljši, uspešnejši.

Kobal Grum (2008) v svojem članku podaja nekaj definicij tekmovalnosti. Pravi, da je tekmovalnost izraz za psihološke značilnosti posameznika, ki temeljijo na dominaciji nekega motiva pri posamezniku. Ti motivi so lahko različni, najpogosteje pa so relevantni naslednji: zmagovalnost, torej želja, da posameznik zmaga in s tem izloči svojega nasprotnika, motiv biti boljši od drugega, motiv doseganja kriterija odličnosti, motiv narediti, kar lahko, in napredovati ter motiv preizkušanja lastnih sposobnosti (Kobal Grum 2008, 16). Tekmovalnost je psihološko zelo težko definirati, a so nekateri znanstveniki vseeno poskušali podati razlage, ki pristopajo korak bližje k razumevanju tega kompleksnega področja.

Smither in Houston (1992, v Kobal Grum 2008) navajata, da je tekmovalnost latentna dimenzija posameznika, ki se manifestira v določeni socialni situaciji, v kateri dalj časa potekajo interakcije med ljudmi. Pomembno je tudi, da je posameznik motiviran in s tem doseže boljši rezultat od drugih, premaga nasprotnika ali doseže nek zastavljen cilj. Deutsch (1949, v Kobal Grum 2008) postavlja preprosto definicijo, ki pravi, da je tekmovanje socialna situacija, v kateri imajo tekmovalci nasprotne cilje. Drugi avtorji poudarjajo tudi pomembnost elementa izključitve nasprotnika iz igre (oziroma nekega tekmovanja), da bi dosegli svoj cilj. Najmočnejši tekmovalni motiv je potreba po dosežkih in uspehu, kar se povezuje z opredelitvijo Riskina in Wilsona, ki poudarjata, da je tekmovanje zadovoljstvo, ki ga posameznik doživlja v tekmovalni situaciji.

2. 4. 1 Odzivi na tekmovanje

Ob (ne)uspehu pri tekmovanju se pri učencih navadno pojavijo različna čustva. M. Fülöp (2009) pravi, da so učenci, ki zmagajo, deležni občutkov bolj pozitivnih čustev (veselje, ponos ipd.), a lahko zmage občasno spremljajo tudi negativna čustva. Najpogosteje strah pred odzivom ostalih učencev na lasten uspeh posameznika, kajti tiste, ki na tekmovanjih izgubijo in/ali ne dosežejo zelenega rezultata, navadno spremljajo negativna občutja (razočaranje, frustracija ...). Izpostavljeno pa je tudi, da je pomembno razlikovati med občutji tistih, ki so na tekmovanju tekmovali pošteno, in tistih, ki so goljufali. Prvotno razočaranje tistih, ki so iskreno tekmovali, lahko namreč pripelje tudi do pozitivnih čustev, na primer ponosa, da so opravili dobro glede na svoje zmožnosti in dali vse od sebe. Svetovne raziskave kažejo tudi na razlike v odzivu na tekmovanje med posameznimi državami. Glede na to, naj bi japonski učenci v tekmovanju večkrat videli priložnost za samoizboljšavo kakor na primer madžarski učenci, ki so po porazu največkrat demotivirani. Tovrstne situacije nakazujejo na razlike v dojemaju tekmovalnosti po svetu. Čeprav sta torej lahko dva učenca v enaki situaciji, bo njuno dojetje povsem drugačno. V članku o goljufanju na tekmovanjih avtorji (Orosz idr., 2013) razločujejo med konstruktivnim in destruktivnim tekmovanjem, pri čemer konstruktivno tekmovanje vpliva pozitivno na vse tekmovalce, pri destruktivnem pa se pojavljajo negativna čustva. Pomemben element za razločitev med slednjim je moralnost.

Tekmovalnost je nadvse prisoten pojav tudi v pedagoški praksi. V študiji *Učiteljevo in učenčevo razumevanje tekmovanja in sodelovanja: študija v Sloveniji, Madžarski in Angliji* (2006) avtorji ugotavljajo, da imajo učitelji glede tekmovanja v šoli različna mnenja in občutke. Pojasnjujejo dvostranskost tekmovanja v šolskem sistemu. Po eni strani naj bi spodbujalo učenčevo rast, ga motiviralo in s tem pozitivno vplivalo na njegove dosežke, a opozarjajo tudi na nevarnost, da bi lahko tekmovanje zaradi na primer slabših dosežkov pripeljalo do demotivacije pri učencih. Učitelji se z organizacijo tekmovalnih vsebin skušajo spopadati tako, da jih konstruirajo na način, s katerim učenci nekaj pridobijo in ne izgubljajo. V šolskem okolju se je tekmovalnosti namreč zelo težko izogniti. Za razliko od učiteljev iz drugih držav, v katerih je potekala raziskava, naj bi slovenski učitelji spodbujali predvsem koncept tekmovanja samega s seboj.

2. 5 Tekmovanja iz znanja in organizacija

V Sloveniji je tekmovalnost zastopana (poleg drugih aktivnosti) tudi v našem šolskem sistemu, saj je učencem in dijakom vsakoletno ponujeno veliko število tekmovanj, ki se jih lahko med šolskim letom udeležijo. Šolska tekmovanja lahko potekajo neodvisno ali pa v skladu s sofinanciranjem in soorganizacijo oziroma podporo Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, ki podaja tudi naslednjo opredelitev šolskega tekmovanja. Šolska tekmovanja iz znanja spodbujajo pri učencih in dijakih zanimanje za poglobljeno spoznavanje in širjenje znanja na posameznih področjih. Namenjena so predvsem širjenju obzorja, spodbujanju nadarjenih, poglobljanju znanja in razvoja veščin samostojnega raziskovalnega dela in predstavljajo dodatno spodbudo nadarjenim učencem in dijakom, ki jih neko tekmovalno področje še

posebej zanima. V raziskovalnem delu se bom uvodoma osredotočil predvsem na tekmovanja iz znanja, kasneje natančneje na tista v povezavi s slovenskim jezikom. Na Zavodu RS za šolstvo pravijo, da želijo s tekmovanji prispevati k spodbudnemu učnemu okolju glede na individualne razlike med učenci oziroma dijaki. Glede na ZRSŠ (spletna stran, dostop februar 2024) se s tekmovanji:

- pri učencih ali dijakih spodbuja zanimanje za poglobljeno spoznavanje in širjenje znanja iz predmetov oziroma področij, pri katerih se tekmovanje organizira,
- spodbuja nadarjene učence ali dijake, ki imajo še poseben interes za posamezno tekmovalno področje,
- učence ali dijake navaja na samostojno in sodelovalno poglobljanje znanja iz dodatnih primarnih in sekundarnih virov ter literature s področja izbrane tekmovalne teme,
- učencem in dijakom omogoča, da lastno znanje in rezultate primerjajo z drugimi udeleženci tekmovanja.

2. 5. 1 Tipologija tekmovanj

Zaradi težavnosti pri opredeljevanju in razločevanju med tekmovanji in njihovimi vsebinami ter pomanjkanja literature na tovrstnem področju sem v skladu z lastnostmi posameznih tekmovanj ustvaril lastno tipologijo in združil informacije, ki so mi bile dostopne s strani organizatorjev tekmovanj.

a. Glede na tip šolskega tekmovanja – selekcijska in interesna tekmovanja

Šolska tekmovanja lahko v osnovi razdelimo na selekcijska in interesna tekmovanja. Spletišče Ministrstva za vzgojo in izobraževanje opredeljuje selekcijska tekmovanja kot *dogodke najvišje kakovosti, na katerih se dosežki učencev in dijakov na takšnih tekmovanjih uvrščajo med izjemne dosežke*. Interesna tekmovanja pa so predvsem namenjena popoularizaciji različnih področij znanja in spretnosti ter podpori in širjenju interesa za deficitarna področja. Razlike in primeri selekcijskih in interesnih tekmovanj bodo v nadaljevanju podani v prikazu v zvezi s sofinanciranjem šolskih tekmovanj.

b. Glede na stopnjo tekmovanja

Nekatera tekmovanja so izvedena stopenjsko. Tekmovanje, ki je izvedeno na šoli in ima določeno šolsko tekmovalno komisijo, je tekmovanje na šolski stopnji, v nadaljevanju se glede na rezultate tekmovanja izbor tekmovalcev zoža in preide na naslednjo stopnjo. Ta je lahko regijska ob določeni kvoti tekmovalcev, sledi državna stopnja (državno tekmovanje). Včasih je prehod s šolskega na državno tekmovanje neposreden (ni vmesne regijske stopnje).

2. 5. 2 Sofinanciranje šolskih tekmovanj

Nekatera tekmovanja sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Sofinanciranje poteka le za selekcijska in interesna tekmovanja, izbrana na javnem razpisu, ki ga Ministrstvo določi za obdobje treh let. Sofinanciranje poteka v skladu s Pravilnikom o sofinanciranju šolskih tekmovanj, ki določa postopke, pogoje in kriterije za sofinanciranje. Pravilnik določa nekatere razlike med sofinanciranjem selekcijskih in interesnih tekmovanj. Pri selekcijskih tekmovanjih je lahko na razpisu izbrano le eno tekmovanje v osnovnošolskem in eno v srednješolskem izobraževanju s posameznega področja oziroma znanstvene discipline (npr. jeziki, zgodovina, matematika, kemija ...). Poleg tega pogoja mora selekcijsko tekmovanje izpolnjevati še nekatere druge pogoje, ki jih omenja spletišče ministrstva: nadaljevanje tekmovanja na mednarodni stopnji, tradicija tekmovanja, prepoved zaračunavanja kotizacije, omejitev števila tekmovalcev na državni stopnji ipd. Glede na pogoje se nato tekmovanja v skladu s pravilnikom potegujejo za sofinanciranje in na javnem razpisu dosegajo določene točke glede na dane kriterije v pravilniku. Navadno je višina sofinanciranja selekcijskih tekmovanj med 10.000 in 15.000 evri. Interesna tekmovanja se sofinancirajo na drugačen način kakor selekcijska, kajti ta ne potrebujejo enako izpolnjenih pogojev kot selekcijska: nimajo omejitve zaračunavanja kotizacij, določenega števila dovoljenih tekmovalcev na državni ravni, zahtev po stopenjskem tekmovanju ipd. Interesna tekmovanja so navadno sofinancirana v višini med 2.000 in 6.000 evri. Kakor pri selekcijskih se na razpisu tudi ta glede na določene kriterije potegujejo za sofinanciranje. V spodnjem tabelnem prikazu so podana nekatera selekcijska in interesna osnovnošolska in srednješolska tekmovanja, ki jih Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje sofinancira v tekočem šolskem letu 2023/24.

Tabela 3: Osnovnošolska selekcijska tekmovanja, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Organizator	Ime tekmovanja	Ciljna skupina
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje učencev s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje	OŠ 8, OŠ 9
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje osnovnošolcev s področja geografije	OŠ 6, OŠ 7, OŠ 8, OŠ 9
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje učencev 8. in 9. razreda osnovne šole s področja zgodovine	OŠ 8, OŠ 9
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje učencev 8. in 9. razreda osnovne šole s področja nemščine	OŠ 8, OŠ 9
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje učencev 8. in 9. razreda osnovne šole s področja angleščine	OŠ 8, OŠ 9
UL FRI	Tekmovanje iz računalniškega mišljenja ACM Bober-Mladi bober	OŠ 6, OŠ 7, OŠ 8, OŠ 9

Zveza za tehnično kulturo	Tekmovanje iz znanja kemije za učence za Preglova priznanja	OŠ 8, OŠ 9
Zveza za tehnično kulturo	Konstruktorstvo in tehnologija obdelav	OŠ 7, OŠ 8, OŠ 9
Zveza za tehnično kulturo	Tekmovanje iz logike za 8. in 9. razred	OŠ 8, OŠ 9
Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje osnovnošolcev v znanju fizike za Stefanova priznanja	OŠ 8, OŠ 9
Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje osnovnošolcev v znanju astronomije za Dominkova priznanja	OŠ 8, OŠ 9
Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje osnovnošolcev iz znanja matematike za Vegova priznanja	OŠ 8, OŠ 9
PRIRODOSLOVNO DRUŠTVO SLOVENIJE*	Tekmovanje iz znanja biologije za osnovne šole za Proteusovo priznanje	OŠ 8, OŠ 9
Slovensko društvo učiteljev francoščine*	Državno tekmovanje iz francoščine za osnovne šole	OŠ 8, OŠ 9

Tabela 4: Srednješolska selekcijska tekmovanja, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Organizator	Ime tekmovanja	Ciljna skupina
Slovensko društvo učiteljev nemškega jezika	Tekmovanje iz znanja nemščine	Gim 3, Gim 4, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje dijakov s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje srednješolcev s področja geografije	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Zveza za tehnično kulturo	Tekmovanje iz znanja kemije za dijake za Preglovo plaketo	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1
Zveza za tehnično kulturo	Tekmovanje iz znanja biologije za dijake za Proteusovo nagrado	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4
Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje srednješolcev v znanju fizike za Stefanova priznanja	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2

Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje srednješolcev v znanju matematike za Vegova priznanja	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Zveza za tehnično kulturo	Tekmovanje iz znanja logike za dijake	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Društvo matematikov, fizikov in astronomov	Tekmovanje srednješolcev v znanju astronomije za Dominkova priznanja	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2
Zveza za tehnično kulturo*	Tekmovanje iz znanja programiranja za dijake	Gim 1, Gim 2, Gim 3, Gim 4, TŠ 1, TŠ 2, TŠ 3, TŠ 4, PŠ 1, PŠ 2, PŠ 3, PTI 1, PTI 2

Tabela 5: Nekaj interesnih tekmovanj, ki jih v šolskem letu 2023/24 sofinancira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje

Organizator	Ime tekmovanja	Ciljna skupina
Zavod RS za šolstvo	Tekmovanje učencev s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje	OŠ 1, OŠ 2, OŠ 3, OŠ 4, OŠ 5, OŠ 6, OŠ 7

Med ostala interesna tekmovanja sodijo še druga, ki pa jih zaradi preglednosti in obširnosti nisem vseh navajal. Med interesna tekmovanja sodijo še npr. Tekmovanje iz znanja latinščine za srednjo šolo (Gim 3), Tekmovanje iz znanja naravoslovja Kresnička za osnovno šolo, Tekmovanje iz znanja naravoslovja za 1. in 2. letnik srednje šole, Tekmovanje iz robotike Lego League FLL ipd.

Sinteza tabelnega prikaza tekmovanj v povezavi s Cankarjevim tekmovanjem

Oglejmo si vse tri tabelne prikaze, ki prikazujejo selekcijska in interesna tekmovanja za osnovne in srednje šole. V krepki tisk sem postavil tekmovanja, ki se navezuje na področje slovenščine, in sicer Tekmovanje za Cankarjevo priznanje. Iz tabelnega prikaza je razvidno, da je to tekmovanje do 8. razreda osnovne šole obravnavano kot interesno, od 8. razreda dalje in v srednješolskem izobraževanju pa kot selekcijsko¹.

¹ Več o Cankarjevem tekmovanju v poglavju 2. 7. 1.

2. 5. 3 Obveznosti organizatorjev šolskih tekmovanj

Organizatorji šolskih (seleksijskih in interesnih) tekmovanj po šolah imajo nekaj obveznosti, ki se jih morajo držati. Najkasneje do 16. avgusta tekočega koledarskega leta morajo na spletni strani tekmovanja ali organizacije objaviti razpis oziroma poziv tekmovalcem k prijavi na tekmovanje. V razpisu mora biti navedena vsebina posamezne stopnje tekmovanja in datumi, pa tudi tekmovalno (pripravljalno) gradivo – razpis lahko vsebuje tudi druge podatke, ki bi jih organizator potreboval za nemoteno izvedbo tekmovanja. V spodnjem tabelnem prikazu so podatki o obveznostih organizatorjev interesnih in seleksijskih tekmovanj glede na podatke Ministrstva za vzgojo in izobraževanje.

Tabela 6: Primerjava obveznosti organizatorjev tekmovanja

Primerjava obveznosti organizatorjev	
Interesno tekmovanje	Seleksijsko tekmovanje
<ul style="list-style-type: none">- interesno tekmovanje vodi tekmovalna komisija- neuradni rezultati tekmovanja, naloge in rešitve nalog morajo biti objavljeni najkasneje 7 delovnih dni po izvedbi tekmovanja,- uradni rezultati tekmovanja morajo biti objavljeni najkasneje 14 delovnih dni po izvedbi tekmovanja- tekmovalec ima možnost ugovora na rezultat tekmovanja	<ul style="list-style-type: none">- naloge in rešitve nalog so javno in brezplačno dostopne po končanem tekmovanju in najkasneje pred novim pozivom za tekmovanje,- neuradni rezultati morajo biti objavljeni najkasneje 7 delovnih dni po izvedbi tekmovanja (to velja za šolsko in regionalno stopnjo tekmovanja),- na državni stopnji morajo biti neuradni rezultati objavljeni najkasneje 5 delovnih dni po izvedbi tekmovanja- uradni rezultati seleksijskega tekmovanja morajo biti objavljeni najkasneje 14 dni po izvedbi tekmovanja- tekmovalec ima možnost ugovora na rezultat tekmovanja
Najkasneje do 16. avgusta tekočega koledarskega leta izvede organizator evalvacijo tekmovanja.	

2. 6 Pregled tekmovanj in krovnih organizacij

V Sloveniji na področju šolskih tekmovanj prednjačijo nekatere organizacije, ki prevzemajo vodenje, odgovornost in skrb za izvedbo tekmovanj. Opisal bom tiste, ki se z organizacijo tekmovanj ukvarjajo najpogosteje.

2. 6. 1 ZOTKS

Zveza za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS) je nevladna in neprofitna organizacija, ki ima več kot 75-letno tradicijo dela z otroki in mladino na področju znanosti, naravoslovja, družboslovja in tehnike. Je ena izmed največjih krovnih organizacij za pripravo tekmovanj iz znanja. Programi ZOTKS so namenjeni predvsem popularizaciji znanj in znanosti ter podpori mladim nadarjenim upom: »S številnimi tekmovanji (šolskimi, državnimi in mednarodnimi) ter prireditvami širimo zavest o pomenu znanja za naš razvoj in hkrati spodbujamo nadarjene k raziskovanju in poglobljanju znanja.« ZOTKS trenutno pripravlja tekmovanja iz biologije, kemije, sociologije, psihologije, naravoslovja, modelarstva, konstruktorstva, kmetijstva ... (spletni vir, dostop marec 2024).

2. 6. 2 DMFA

DMFA (Društvo matematikov, fizikov in astronomov) je stanovska organizacija, ki združuje pedagoge, raziskovalce in študente. Organizira številna tekmovanja iz znanja, ki se jih vsakoletno udeleži več kot 100 000 tekmovalcev. Ukvarja se predvsem s popularizacijo matematike, fizike in astronomije med mladimi in v širši javnosti. Informacijski strežnik DMFA Slovenije je namenjen računalniški podpori različnih tekmovanj (osnovnošolskih in srednješolskih) in omogoča vpogled v tekmovalne rezultate. Zaradi tega sega področje delovanja DMFA tudi nekoliko širše in ne omogoča samo organizacije tekmovalnih vsebin naravoslovja. Na strežniku DMFA lahko tekmovalec spremlja svoje rezultate tudi s Cankarjevega tekmovanja, čeprav le-to ni v organizacijski domeni DMFA (spletni vir, marec 2024).

2. 6. 3 ZRSŠ

Med večje krovne organizacije tekmovanj spada zagotovo tudi Zavod Republike Slovenije za šolstvo (ZRSŠ), ki organizira tekmovanja s področja slovenščine, angleščine, nemščine, zgodovine in geografije. Včasih tekmovanja niso izvedena z istim organizatorjem za vse tekmovalne skupine. ZRSŠ npr. organizira tekmovanje iz zgodovine le za osnovno šolo (8. in 9. razred), organizacijo v srednjem šolstvu pa prevzame stanovsko društvo učiteljev zgodovine.

2. 6. 4 Društva

Poleg ZOTKS in DMFA organizirajo tekmovanja tudi posamezna stanovska društva, ki pripravijo tekmovanje iz svoje stroke. Tekmovanje iz zgodovine za srednje šole na primer izvaja Društvo

učiteljev zgodovine Slovenije, tekmovanje v poznavanju flore Botanično društvo Slovenije itn. Primer takšnega društva je tudi Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

2. 7 Tekmovanja v povezavi s slovenskim jezikom, literaturo ali kulturo

V poglavju 2. 7 bom predstavil nekaj tekmovanj, ki so neposredno povezana s preučevanjem in promocijo slovenskega jezika, literature in kulture.

2. 7. 1 Cankarjevo tekmovanje

Cankarjevo tekmovanje je najbolj razširjeno selekcijsko tekmovanje s področja slovenskega jezika in književnosti, ki spodbuja in razvija branje zahtevnejših besedil ter zmožnost kritičnega branja književnosti. Nosilec tekmovanja je Zavod Republike Slovenije za šolstvo, ki je organizacijo prevzel v letih 2007/08 za Slavističnim društvom Slovenije. Formalni okvir tekmovanja določa Pravilnik o tekmovanju iz slovenščine za Cankarjevo priznanje, ki omenja tudi cilje tekmovanja (navajam iz pravilnika, dostop 28. februar):

- širjenje in poglobljanje znanja slovenščine,
- primerjanje znanja slovenščine med učenci in dijaki,
- popularizacija² slovenščine oziroma spodbujanje branja leposlovja,
- spodbujanje učencev in dijakov k študiju slovenskega jezika in književnosti,
- odkrivanje za slovenščino nadarjenih učencev in dijakov,
- uvajanje mladih v samostojno raziskovalno delo in uporabo literature s področja slovenščine,
- spodbujanje druženja mladih z različnih šol in okolij.

Cankarjevo tekmovanje se povezuje z učnim načrtom oziroma katalogi znanj za predmet slovenščina in se izvaja v več tekmovalnih skupinah – obsega celotno osnovno in srednje šolstvo, saj lahko na njem tekmujejo učenci od 1. do 9. razreda osnovne šole in dijaki od 1. do 4. letnika gimnazij in srednjih strokovnih šol. Za učence od 1. do 7. razreda osnovne šole je tekmovanje enostopenjsko (le šolsko), za ostale pa trostopenjsko, torej poteka na šolskem, regijskem in državnem nivoju.

Tekmovalci preberejo literarno delo, ki je vsakoletno določeno na razpisu tekmovanja (poziv k tekmovanju), ga kritično ovrednotijo, spoznavajo snovno ozadje pripovedi, povezavo med celotnim avtorjevim delom in izbrano knjigo, značilnosti izbrane književne vrste ipd. Tekmovalci v osnovi ne rešujejo vsebinskih nalog iz književnosti, temveč po branju pišejo (esejsko) nalogo na temo, ki je podana oziroma v skladu z navodili tekmovalne pole. V esejski nalogi tekmovalci vrednotijo prebrano besedilo ter vanjo sistematično in smiselno vključujejo tudi književno znanje. S pisanjem esejske naloge dokažejo razumevanje prebranega literarnega dela. Saksida (2011) piše, da Cankarjevo tekmovanje ne spodbuja kakršnega koli

² Razen na nižjih stopnjah tekmovanja, kjer učenci še niso usvojili veščin pisanja zaokroženih besedil.

branja literarnih besedil, temveč v učencih in dijakih spodbuja znanje, raziskovanje, nadarjenost in tekmovalnost, ki se ponuja ob visoko zastavljenih ciljnih tekmovanja in obsegu dela pri soočenju s književnim delom in pisanju polliterarnega besedila. Poudarja tudi ključno vlogo mentorjev pri pripravi na tekmovanje. Tekmovalec ne sme biti sam pri pripravi – vloga mentorja namreč ni le *tehnična*, temveč tudi vsebinska.

Med posameznimi stopnjami tekmovanja obstajajo taksonomske razlike, ki razločujejo ravni med sabo. Tako se šolsko, regijsko in državno tekmovanje med seboj in med posameznimi tekmovalnimi skupinami dopolnjujejo oziroma nadgrajujejo, kar se odraža v izboru besedil in zahtevnosti.

2. 7. 2 Slovenščina na dlani (medšolsko tekmovanje iz slovenščine)

Slovenščina na dlani je interaktivno e-okolje, ki je namenjeno obogatitvi pouka slovenščine v osnovnih in srednjih šolah. Je prosto dostopno vsem uporabnikom in ponuja številne vaje in naloge, s pomočjo katerih se lahko uporabnik poglobi v jezik in tudi preveri svoje jezikovno znanje. Interaktivno e-okolje predstavlja novost in prednost – možnost in priložnost za uporabo v razredu, pa tudi samostojno raziskovanje slovenskega jezika. Zasnova temelji na sodobnih jezikovnotehnoloških orodjih, ki omogočajo uporabniku celostno individualno izkušnjo. Portal tudi spretno uporablja metodo igrifikacije in s tem uporabniku jezikovne vsebine približa z metodami, kot sta na primer točkovanje in nagrajevanje doseženih rezultatov z značkami in medaljami.

Jeseni leta 2023 sta Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (FERI) in Filozofska fakulteta (FF) Univerze v Mariboru v okviru projekta Slovenščina na dlani 2: nadgradnja učnega e-okolja izvedli medšolsko tekmovanje iz slovenščine, ki je potekalo od 16. oktobra 2023 (od 8. ure) do 27. oktobra 2023 (do 20. ure) na spletišču slo-na-dlani.si. Na tekmovanju so lahko sodelovale učenke in učenci od 6. do 9. razreda osnovne šole in dijakinje oziroma dijaki vseh letnikov. Tekmovanje je torej potekalo v dveh tekmovalnih kategorijah, in sicer osnovna šola z največ pravnimi odgovori – srednja šola z največ pravnimi odgovori ter osnovna šola z najvišjo povprečno oceno – srednja šola z najvišjo povprečno oceno. S prijavo v e-okolje Slovenščina na dlani so dobili dostop do testa (tekmovalne pole) in z reševanjem zbirali točke za šolo. 6. novembra 2023 so objavili rezultate. Zmagovalne šole po kategorijah so prejele stekleno plaketo, priznanje šoli in praktične nagrade.

2. 7. 3 Slovenščina ima dolg jezik – književnost na filmu

Slovenščina ima dolg jezik je tekmovanje, ki poteka v organizaciji Slavističnega društva Slovenije, sekcije Znanost mladini. Vodi ga strokovna komisija, ki je sestavljena iz članov Slavističnega društva Slovenije, univerzitetnih strokovnjakov in učiteljev praktikov. Tekmovanje v letošnjem šolskem letu poteka že enajstič in vse od prvega leta izvedbe tekmovanja (2012/13) ostaja tema enaka, to je *književnost na filmu*. Glavni cilj tekmovanja je

predvsem učence in dijake spodbuditi k poustvarjanju na temo književnih besedil, ki si jih izberejo sami. Tekmovanje skuša učencem in dijakom približati književnost in jih spodbuditi k delu s književnimi besedili. Na ta način se spoznavajo s sporočilnostjo književnih besedil, z možnostjo poustvarjanja in s prenosom književnega dela v filmski jezik. Namen tekmovanja je namreč ustvariti kratek filmček (video), ki je povezan z izbranim literarnim besedilom. V Pravilniku o tekmovanju Slovenščina ima dolg jezik so določeni naslednji cilji tekmovanja (navajam iz pravilnika, dostop februar 2024):

- krepiti in poglobljati literarno, jezikoslovno in kulturološko znanje učencev in dijakov pri slovenščini v povezavi z vsebinami učnega načrta;
- razvijati bralne, pisne in govorne zmožnosti ter javno nastopanje in igro pri učencih ter dijakih;
- krepiti literarno in jezikovno pismenost ter ustvarjalnost;
- spodbujati raziskovalno delo na področju slovenistike, občutek za slovenščino in opazovanje jezika;
- ozaveščati večplastnost slovenskega jezika (od narečja do pogovornega in knjižnega jezika) v medijih (film, radio, gledališče);
- povečati medijsko pismenost in širiti sistematično uporabo novih medijev in tehnologij;
- spodbujati medpredmetno povezovanje;
- spodbujati skupinsko delo pri slovenščini;
- spodbujati medgeneracijsko sodelovanje učencev, dijakov in odraslih;
- ponuditi dodatne dejavnosti za nadarjene;
- poglobljati znanje kot predvideva učni načrt za pouk slovenščine.

Tekmovanja Slovenščina ima dolg jezik se lahko udeležijo učenci od 6. do 9. razreda osnovnih šol in osnovnih šol s prilagojenim programom ter dijaki od 1. do 4. letnika gimnazij in srednjih strokovnih šol. Takšna razporeditev torej razdeli tekmovanje na sedem zahtevnostnih ravni. Tekmovalne skupine so sestavljene v zasedbi od tri do pet dijakov, ki si razdelijo vloge: scenarist, režiser, montažer, tehnična ekipa, igralska ekipa. Tekmovanje je organizirano na treh stopnjah – šolsko, regijsko in državno. Organizacija poteka skupaj s šolami na ravni šole, na regijski ravni skupaj s pokrajinskimi društvi Slavističnega društva Slovenije, na državni ravni pa tekmovanje organizira Slavistično društvo Slovenije kot krovna organizacija. V pravilniku o izvedbi tekmovanja Slovenščina ima dolg jezik je določen tudi ocenjevalni kriterij, ki ga v splošnem sestavljajo kakovost, vloženi trud ter metode in raziskovalni pristop.

2. 7. 4 Všeček za slovenščino

Projekt Všeček za slovenščino organizira sekcija Dajmo priložnost slovenščini Zveze društev Slavistično društvo Slovenija. Projekt je namenjen popularizaciji slovenščine v splošni javnosti, zato ekipa jezikoslovcev izvaja različne jezikovne delavnice po šolah, knjižnicah in uradih širom

po Sloveniji. Na delavnicah udeležence seznanjajo s položajem slovenščine kot maternega/prvega jezika v javnosti, o njenem pravnem statusu, o upoštevanju zakonov s področja rabe slovenščine v praksi ipd. Ena izmed tem se tudi prilagodi udeležencem. Po izvedbi delavnice sledi kratek (anonimen oziroma šifriran) pisni preizkus znanja iz reševanja praktičnih jezikovnih problemov. Po končanem reševanju udeleženci popravljajo in točkujejo rešitve anonimnih soudeležencev. Tisti, ki na preizkusu znanja dosežejo najvišja števila točk, prejmejo priznanje *Všeček za slovenščino*, ki služi kot vstopnica za vseslovensko tekmovanje (2018 Ljubljana, 2020 Novo mesto ...) (spletni vir, marec 2024).

2. 8 Pregled nekaterih jezikovnih tekmovanj na evropskih tleh

Jezikovna tekmovanja niso novost. Na evropskih tleh jih poznamo kar nekaj. Med nekaterimi vidnejšimi predstavnicami držav, kjer so takšna tekmovanja že uveljavljena, so Hrvaška, Srbija, Poljska, Nemčija ... Zaradi težav pri prevajanju in nerazumevanja jezika se bom osredotočil le na hrvaško tekmovanje, ki ga bom na kratko predstavil. Predstavitev služi predvsem spoznavanju s konceptom tekmovanja iz jezika drugod po svetu in ugotavljanjem podrobnosti, ki bi jih lahko vpeljali tudi v naše tekmovanje.

2. 8. 1 Hrvaška

Tekmovanje organizira Ministrstvo za izobraževanje (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje). Cilji tekmovanja iz hrvaškega jezika obsegajo predvsem predstavitev dela, znanja in veščin ter kompetenc na predmetnem področju hrvaškega jezika in sporazumevanja. Pomemben cilj je tudi nadgradnja znanja dijakov. Tekmovanje poteka trostopenjsko (šolski, regijski, državni nivo), tekmujeta pa zadnja dva razreda osnovne šole in srednješolci. Tekmovanje je izvedeno v obliki pisnega izpita, na katerem lahko tekmovalci dosežejo na šolskem nivoju 80 točk, regijskem 90 točk, na državnem nivoju pa 100 točk. Vsebinska izvedba tekmovanja je podobna idejnemu modelu A, kajti tekmovanje je sestavljeno po vsebinah učnega načrta. Tudi cilji so razdelani glede na posamezno tekmovalno stopnjo.

Tekmovalne naloge so večinoma kratke in med sabo neodvisne.

16. Riješi sljedeće zadatke.

a) Oblikuj kratku i dugu množinu imenice *brk*.

kratka množina: _____

duga množina: _____

b) Rastavi oblik duge množine imenice *brk* na morfeme služeći se spojnicama. _____

c) Izdvoji morfem koji ima značenje duge množine. _____

d) Odredi glasovnu promjenu u kratkoj množini imenice *brk*.

5	
---	--

Slika 1: Primer tekmovalne naloge s kratkimi odgovori (Hrvaška)

Nekatere naloge zahtevajo tudi daljše odgovore in obrazložitve.

b) Objasni zašto dolazi do dodavanja nadimaka prezimenu. Svoje objašnjenje oblikuj punom rečenicom / punim rečenicama poštujući norme hrvatskoga standardnog jezika.

2	
---	--

Slika 2: Primer tekmovalne naloge z daljšim odgovorom (Hrvaška)

Tekmovalna pola pa vsebuje tudi krajše besedilo in preverjanje razumevanja le-tega.

29. Koji odlomak polaznoga teksta sadržava hipervezu?

a) prvi b) drugi c) predzadnji d) posljednji

1	
---	--

30. Koju stvarnu osobu predstavlja lik Sophie? _____

1	
---	--

Slika 3: Primera nalog, ki preverjata razumevanje besedila (Hrvaška)

2. 9 Pregled tipologije nalog

Stroka razločuje več različnih tipov nalog, ki so uporabljani v učbenikih in delovnih zvezkih oziroma učnih gradivih pri pouku. V tem poglavju bom predstavil nekaj osnovnih tipov nalog glede na tipologije različnih avtorjev. Glavni namen je orisati tiste tipe nalog, ki se navadno uporabljajo bodisi v gradivih pri pouku bodisi pri pisnem ocenjevanju znanja ter povezati možnost uporabe tovrstnih tipov pri strukturiranju tekmovalnih nalog. Ker je tipologij veliko, se bom osredotočal samo na tiste, ki se mi zdijo najbolj uporabne za obravnavano raziskovalno tematiko.

Osnovna teorija Barice Marentič Požarnik in Cirile Peklaj (2002) pravi, da poznamo več tipov oziroma vrst nalog, ki jih lahko razdelimo med esejske naloge in naloge objektivnega tipa. Pri esejskih nalogah posameznik odgovarja z daljšim (esejskim) odgovorom, pri objektivnih nalogah so odgovori navadno krajši. Objektivne naloge delimo na naloge zaprtega tipa in naloge odprtega tipa (kratki odgovori, dopolnjevanje). Psihologa Ivan Toličič in Leon Zorman (1974) sta naloge razvrščala v dve osnovni skupini nalog: tiste, pri katerih mora učenec nekaj zapisati (tip dopolnjevanja in tip kratkih odgovorov), in tiste, pri katerih mora izbrati pravilen odgovor (izbirni tip, alternativni tip, tip povezovanja in urejanja). V raziskovalnem delu sicer ne bi želel preveč poudarjati različnih tipologij nalog ravno zaradi dejstva, ker so obširne in primerne predvsem za pedagoško prakso. Zato se bom osredotočil predvsem na razločitev Marje Bešter (1998) in njeno tipologijo nalog v nadaljevanju povezal s tipi nalog, ki sem jih uporabil v poskusni tekmovalni poli. Marja Bešter (1998) loči med naslednjimi vrstami nalog:

- izločevalne naloge (učenec izbere eno izmed možnosti, npr. DA/NE),
- izbirne naloge (učenec izbere eno od možnosti za določitev povedi A/B/C/D),
- povezovalne naloge (povezovanje besedil s ponujenimi naslovi),
- urejevalne naloge (učenec iz črk sestavi besede, uredi vrstni red),
- dopolnjevalne naloge (učenec zapolni prazna mesta v besedilu),
- popravljalne naloge (učenec popravi nepopolno besedilo in ga dopolni),
- razvrščevalne naloge (razvrščanje v skupine),
- razčlenjevalne naloge,
- prepisovalne naloge (učenec preoblikuje sporočilo),
- narekovalne naloge (pisanje po nareku),
- tvorbne naloge (samostojno tvorjenje besedila).

V raziskavi, ki je sicer vezana na e-okolja in pouk slovenščine (Koletnik, Valh Loper, 2019), avtorici ugotavljata, da so med osnovnošolci in srednješolci najbolj priljubljene naloge izbirnega tipa (en pravilen odgovor), alternativni tip naloge, naloge označevanja, povezovanja in urejanja, najmanj priljubljene pa so naloge s kratkim odgovorom in naloge dopolnjevanja. Raziskava pokaže tudi, da je v učbeniških gradivih najpogosteje zastopan tip naloge, ki je učencem najmanj blizu (naloge s kratkim odgovorom).

2. 10 Pravidnik (in potek) tekmovanja

Vsako tekmovanje ima tudi svoj pravilnik, ki določa natančen potek tekmovanja. Navadno pravilnik vsebuje (spletni vir, dostop marec 2024):

- cilje, vsebino, opredelitev tekmovanja in organizatorja tekmovanja,
- razpis, vodenje tekmovanja in pripravo nalog,
- opis organizacije tekmovanja,
- postopek prijave na tekmovanje,
- kriterije za podeljevanje priznanj,
- napredovanje tekmovalcev po posameznih stopnjah,
- pogoje za udeležbo na mednarodnih tekmovanjih,
- postopek razglasitve rezultatov,
- postopek reševanja ugovorov tekmovalcev glede neuradnih rezultatov in izvedbo tekmovanja,
- vlogo in naloge učiteljev in mentorjev,
- vire financiranja tekmovanja.

3 IDEJNA ZASNOVA NOVEGA TEKMOVANJA

3. 1 Iskanje nove poti – presek ali unija?

Ko se je rodila ideja o novem tekmovanju iz znanja slovenščine s poudarkom na jezikovnih vsebinah, sem vedel, da me čaka težka naloga. Oblikovati novo tekmovanje namreč zahteva svež pristop, ki ni enostranski in upošteva več različic, možnosti in situacij, ki se lahko ob morebitni uresničitvi ideje pripetijo. Tretje poglavje raziskovalnega dela se zato nekoliko odmika od klasičnega raziskovalnega poteka, ki razločuje teorijo in empirijo, in podaja ravno predhodno omenjene lastnosti. To poglavje je namenjeno razmisleku in mojemu pogledu na oblikovanje tekmovanja. Ni vezano na literaturo, ki je tudi sicer prisotna v manjši meri, ampak na lastno idejno zasnovo, s katero si prizadevam stopiti korak naproti k novemu tekmovanju v upanju, da bo le-to kmalu v šolskem procesu. Da bi lahko zasnovali nekaj novega, se moramo vrniti k osnovam in tistemu, kar že obstaja, kar v slovenistični stroki imamo in poznamo. To so poleg drugih vsebin predvsem tekmovanja, ki imajo nekaj skupnega s slovenskim jezikom, literaturo ali kulturo in sem jih teoretično obravnaval v poglavju 2. 7. Ob opazovanju teh tekmovanj se mi venomer zastavlja ključno vprašanje, ki se odraža kakor nit, ki vodi h konstrukciji novega in sem ga zapisal že v podnaslovu poglavja. Je oblikovanje novega presek ali unija tistega, kar že imamo? Ali je čisto neodvisno od prvotnega? Odgovor na ti vprašanji seveda ni preprost. Zato poskusimo razumsko primerjati tekmovanja, ki jih bomo vzeli za izhodiščna.

3. 2 O poskusu konstrukcije novega tekmovanja

Če primerjamo nekaj tekmovanj, ki v slovenskem izobraževalnem sistemu že obstajajo, hitro razberemo rdečo nit, ki je skupna prav vsem – popularizacija slovenščine z vidika jezika in književnosti. Glavni cilj novega tekmovanja je zato seveda popularizacija tekmovalnega področja v povezavi z nadgradnjo tistega, kar se poučuje v šoli, in oblikovanjem dodatnih možnosti za dijake, ki si tega želijo. V raziskovalnem delu sem zasnoval tri modele, ki predvidevajo organizacijo tekmovalnih vsebin na neodvisne in različne načine – modeli A, B in C. Te modele v nadaljnjih poglavjih predstavljam, največji poudarek pa namenjam modelu A, ki sem ga tudi preizkusil v praksi. Ravno zato je ta nekoliko bolj razširjen in dograjen kakor modela B in C. Zapisano naj služi kot idejna podlaga, ki je izvedljiva v praksi in prinaša novost za tekmovalno področje slovenskega jezika. Seveda je potreben tudi zapis ciljev tekmovanja iz jezika in kompetenc, ki jih le-to prinaša, zato sem jih nekaj oblikoval. Splošni cilji novega jezikovnega tekmovanja:

- popularizacija slovenskega jezika in slovenistične vede v slovenskem izobraževalnem okolju in tudi širše,
- nadgrajevanje ciljev pouka jezika v osnovnih in srednjih šolah,

- možnost dodatnega dela na višjem nivoju s tistimi, ki jih slovenski jezik navdušuje,
- širitev jezikovnega pouka v širšo svetovno shemo (preučevanje jezika tudi na ravni onkraj Slovenije, vsaj kar se tiče jezikovnih tematik),
- vpeljava učencev in dijakov v raziskovanje slovenščine s strokovno literaturo (kompetence preučevanja strokovne literature na višjem nivoju),
- spodbujanje medsebojnega povezovanja učencev in dijakov ob tekmovalnih vsebinah,
- spodbujanje kreativnosti pri iskanju novih rešitev v jezikovnih nalogah,
- spodbujanje razmišljanja mladih o slovenščini in njenem položaju v sodobnem svetu.

Navedel sem nekaj splošnih ciljev jezikovnega tekmovanja iz slovenščine, ki se lahko po potrebi še razširijo in dopolnijo. Moj pogled na zasnovo novega tekmovanja z vidika že prej organiziranih je predvsem odklon od pisanja besedil in vpeljava reševanja krajših jezikovnih nalog, ki imajo vsaka samostojno tematiko (tematike se lahko med sabo tudi povezujejo). Na ta način bi morale biti naloge sestavljene kreativno in dopuščati samostojno razmišljanje dijakov pri iskanju rešitev. Glede na tekmovanja iz znanja, ki v slovenskem šolskem sistemu že obstajajo, sicer ugotavljam, da so v večini primerov sestavljena na način, ki precej neposredno preverja vsebino, razpisano za tekmovanje. To pomeni, da se tudi na tekmovanjih pojavljajo tipi nalog, ki so podobni tistim v šolski praksi. Veliko tekmovanj to stori z izločevalnimi ali izbirnimi nalogami, a se vsako področje razlikuje tudi po dovtetnosti za takšne naloge. Pri psihologiji je morda res bolj smiselno sestaviti izločevalno ali izbirno nalogo v povezavi z dano življenjsko situacijo, pri slovenščini se zopet postavlja vprašanje, kaj je najbolj primerno. Zato sem sam v poskusni tekmovalni nalogi sestavil tipe nalog, ki so sicer v večini primerov podobni tistim v šolskem prostoru, a so zastavljeni na višji stopnji, kar se na tekmovanju po navadi pričakuje. Nekaj nalog, ki sem si jih izmislil, je tudi bolj kreativnih in zahtevajo od tekmovalcev drugačen pristop in razmislek. Primer tekmovanja, ki sem ga v tej nalogi prikazal, je le idejna zasnova in služi le kot korak k oblikovanju končne pole, ki bo morda nekoč izgledala povsem drugače.

3. 3 Modeli tekmovanja iz znanja slovenskega jezika

3. 3. 1 Model A (šolski model)

Model A – model jezikovnega tekmovanja iz slovenskega jezika po učni snovi

Koncept modela A je zasnovati tekmovanje iz slovenskega jezika, ki vključuje vsebine šolskega jezikovnega pouka, predpisanega v učnem načrtu za pouk slovenščine v programu splošne gimnazije. Tekmovalna pola glede na model A je torej sestavljena iz nalog, ki se držijo učnih ciljev po predpisanih procesnorazvojnih in vsebinskih sklopih, a jih lahko tudi presejajo. Osnovno pripravljeno literaturo torej sestavljajo različna gradiva, ki so v uporabi pri pouku v šolskem okolju. Predpisanih gradiv naj bo več, kajti dijaki uporabljajo pri pouku slovenščine različna gradiva, ki niso enotna. Naloga sestavljalca je, da se tekmovalna pola sicer drži predpisane literature, a je lahko snov vzeta iz katerega koli razpisanega pripravljalnega gradiva.

Navajam primere pripravljalne literature za tekmovanje po modelu A, ki je trenutno najbolj aktualna v pedagoškem procesu.

Tabela 7: Pripravljalna literatura za jezikovno tekmovanje po modelu A (predlog)

Osnovna pripravljalna literatura, uporabljena v pedagoškem procesu (OR)	Dodatna pripravljalna literatura, ki nekoliko ali povsem presega učni načrt (OR+, VR)
<ul style="list-style-type: none"> - Serija učnih gradiv <i>Na pragu besedila, izdaja s plusom (1–4)</i> - Serija učnih gradiv <i>Moč jezika (1–4³)</i> - Serija učnih gradiv <i>Barve jezika (1–4)</i> - Ostala gradiva za pouk slovenskega jezika v srednjem šolstvu 	<ul style="list-style-type: none"> - Kozma Ahačič, <i>Slovnica na kvadrat</i> - Dodatni strokovni članki (akademske ali akademske narave) - E-okolje Slovenščina na dlani

Ker se v literaturi snov ne pojavlja enakomerno in je zapisana nekje podrobneje in drugod manj, je pomembno, da dijak pregleda vso razpisano literaturo in da se drži učnih vsebin, ki so pri takšnem modelu tekmovanja v razpisu objavljene in predpisane za posamezno stopnjo tekmovanja. V nadaljevanju bom zato predstavil zahteve učnega načrta po posameznih sklopih in kritično ovrednotil vključevanje vsebin v tekmovalni program. Model A zadeva le jezikovne vsebine, zato bom analiziral samo ta del učnega načrta in se ne bom osredotočal na ostalo. Nekatere vsebine, ki se mi ne zdijo tako primerne za vključitev v tekmovalni program, bom tudi izločil in utemeljil zakaj. Osnovo predpisovanja tekmovalnih vsebin predstavlja aktualni učni načrt, ki je trenutno v uporabi, to je Učni načrt za pouk slovenščine v splošnih, klasičnih in strokovnih gimnazijah (obvezni predmet in matura: 560 ur). Navedel bom učne cilje in jih navezal na posamezne jezikovne ravnine v povezavi z učnimi gradivi za pouk slovenskega jezika v srednjem šolstvu (literatura, tabela 8–13).

Za potrebe obravnave jezikovnih ciljev in splošnih vsebin tekmovanja sem razvil lastno taksonomijo, ki sem se je držal in mi je bila v pomoč pri kritičnem vrednotenju tekmovalnih vsebin. Tekmovalne vsebine sem zato razdelil v tri sklope oziroma taksonomske ravni:

1. OR (osnovna raven)

Vsebine tipa OR so tiste, ki se v tekmovalnih nalogah popolnoma držijo učnega načrta in predpisane šolske snovi ter od tega ne odstopajo. Znanje ostaja v mejah šolskega pouka in je razloženo v serijah učnih gradiv, ki se uporabljajo pri pouku slovenskega jezika v srednjem

³ Moč jezika 4 predvidoma izide marca 2024 (v času nastanka raziskovalnega dela).

šolstvu. Naloge iz snovi, ki je klasificirana kot OR, so najlažje in jih je dijak sposoben rešiti, če se le nauči šolsko snov.

2. OR+ (osnovna raven+)

Vsebine tipa OR+ so tiste, ki učni načrt nekoliko presegajo in dijaku navadno predstavljajo večji izziv. Najpogosteje se takšne vsebine pojavijo kot kombinacija osnovne šolske pripravljalne literature in dodatne literature. Dijak mora v tekmovalni nalogi na primer poiskati nekaj, kar že pozna iz šolskega pouka, a naloga pri tem morda zahteva uporabo znanstvene terminologije, ki je predpisana v dodatni literaturi. Taksonomsko so torej te naloge nekoliko težje in zahtevajo več znanja.

3. VR (višja raven)

Vsebine tipa VR popolnoma presegajo učni načrt. Za vsebine VR ni nujno, da se učnih ciljev pouka slovenščine v gimnaziji sploh držijo. Odgovori na tekmovalne naloge, ki so sestavljene po taksonomskem tipu VR, se najpogosteje najdejo v dodatni razpisani literaturi, a ne vedno. Primer je na primer naloga, pri kateri mora dijak (poleg pravilnega izgovora besede) zapisati še hiperkorektni izgovor besede in s tem pokazati razumevanje znanstvene terminologije in pravilno uporabo. Kljub temu da je hiperkorekcija že zapisana kot zanimivost v novem učnem gradivu za pouk slovenskega jezika *Moč jezika 1*, ne spada pod učne zahteve gimnazijskega pouka in tako povsem presega osnovne vsebine ter od dijaka zahteva poglobljeno razumevanje kompleksnejše snovi.

Obrazložitev tekmovalnih vsebin po modelu A

Osnovna ideja tekmovalnih vsebin je predvsem širše poznavanje in nadgrajevanje jezikovnega znanja, kar pomeni, da se jezikovne vsebine pouka na tekmovanju ne bi kazale ločeno po letnikih, temveč bi se širile in nadgrajevale. Model A predvideva takšno razporeditev⁴:

1. letnik: jezikovne vsebine 1. letnika
2. letnik: jezikovne vsebine 1. in 2. letnika
3. letnik: jezikovne vsebine 1., 2. in 3. letnika
4. letnik: vse jezikovne vsebine pri gimnazijskem pouku

Tekmovalne naloge po modelu A se ravna po učnem načrtu za pouk slovenščine v gimnaziji in srednjih strokovnih šolah (2008). Tukaj so zapisani osnovni cilji, navedeni po učnem načrtu. Izpostavil sem le tiste, ki se vežejo na jezikovne vsebine in pisne izdelke.

⁴ To je osnovni shematični prikaz vsebin. Po obravnavi učnega načrta sledi točna razporeditev tekmovalnih vsebin.

Tabela 8: Poimenovalna zmožnost (po UN)

Poimenovalna zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
	<ul style="list-style-type: none"> • pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavljajo pomen danih besed in frazemov iz besedila • med tvorjenjem besedil poimenujejo prvine stvarnosti in pri tem pazijo, da ne ponavljajo istih besed • prepoznavajo poimenovalne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo
	<p>V 2. letniku sistematično:</p> <ul style="list-style-type: none"> • predstavljajo pomene večpomenskih besed in smiselno uporabljajo večpomenske besede; • ločujejo blizuzvočnice, predstavljajo njihov pomen in jih smiselno uporabljajo; • iščejo sopomenke, protipomenke, nadpomenke in podpomenke, besede iz iste besedne družine in iz istega tematskega polja; • nadomeščajo opisne besedne zveze s tvorjenkami in nasprotno; • nadomeščajo proste besedne zveze s frazemi in nasprotno; • nadomeščajo prevzete besede z domačimi in obrnjeno.

Tabela 9: Skladenjska zmožnost (po UN)

Skladenjska zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
	<ul style="list-style-type: none"> • po sprejemanju besedil predstavljajo pomen povedi/zvez povedi ter pretvarjajo skladenjsko zapletene povedi v preprostejše • med tvorjenjem besedil skladajo besede v povedi, povedi v zveze povedi in replike v zveze replik – pri tem upoštevajo pomenska in slovnična razmerja ter členitev po aktualnosti • prepoznavajo skladenjske napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo
	<p>V 3. letniku sistematično:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dopolnijo dejanje z njegovim vršilcem, prizadetim ... in tvorijo enostavčne povedi; • predstavljajo isto dejanje na tvorni in trpni način; • poročajo o prvotnem govornem dogodku na razne načine; • dopolnijo dani dogodek s sledečim/hkratnim dogodkom, z njegovim nasprotjem/oviro ... in tvorijo priredno zložene povedi; • dopolnijo dano dejanje z opisom njegovega vršilca, prizadetega, kraja ... in tvorijo podredno zložene povedi; • združujejo pomensko povezane povedi v priredno ali podredno zložene povedi, podredno zložene povedi pa nato strnjujejo v enostavčne povedi z navadnimi stavčnimi členi;

- odpravljajo ponavljanje besed v zvezah povedi, ponovljene besede pa zamenjajo s sopomenkami ... oz. jih izpuščajo;
- združujejo zveze povedi s ponovljenimi prvinami v povedi s prilastkovim odvisnikom, te pa nato strnjujejo v povedi s polstavki, desnimi in levimi prilastki;
- opazujejo zaporedje besed in delov povedi ter odpravljajo napake.

Tabela 10: Pravorečna zmožnost (po UN)

Pravorečna zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
Dijaki/dijakinje razvijajo pravorečno zmožnost tako, da:	
<ul style="list-style-type: none"> • poslušajo knjižno izreko in si jo skušajo uzavestiti; • v 1. letniku sistematično spoznavajo, vadijo in utrjujejo knjižni izgovor posameznih besed in povedi; • prepoznavajo pravorečne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo; • skušajo med govornim nastopanjem govoriti čim bolj knjižno. 	

Tabela 11: Pravopisna zmožnost (po UN)

Pravopisna zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
Dijaki/dijakinje razvijajo pravopisno zmožnost tako, da:	
<ul style="list-style-type: none"> • v 1., 2. in 3. letniku sistematično spoznavajo, nadgrajujejo in utrjujejo pravila o: <ul style="list-style-type: none"> – zapisovanju glasov, – o deljenju besed, – o pisanju prevzetih besed, – o pisanju skupaj, narazen ali z vezajem, – o rabi velike začetnice in – o rabi ločil; • prepoznavajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke; • med pisanjem upoštevajo pravopisna pravila. 	

Tabela 12: Slogovna zmožnost (po UN)

Slogovna zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
Dijaki/dijakinje razvijajo slogovno zmožnost tako, da:	
<ul style="list-style-type: none"> • opazujejo svoje in tuje sporazumevanje v slovenščini v raznih okoliščinah, prepoznavajo jezikovne zvrsti in jim določajo ustrezne okoliščine sporočanja, uporabljajo okoliščinam ustrezne jezikovne zvrsti ter izražajo mnenje o ustreznosti jezikovnih zvrsti pri drugih govorcih; • po sprejemanju besedila sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali; 	

- pred tvorjenjem besedila analizirajo okoliščine sporočanja, med tvorjenjem pa izbirajo njim ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.

V 1. in 2. letniku sistematično:

- predstavljajo pragmatično pogojene nesporazume med sporočevalcem in naslovnikom ter razloge zanje;
- izrekajo isto govorno dejanje na različne načine in vsakemu izreku določijo ustrezne okoliščine;
- razčlenjujejo dane okoliščine sporočanja in uporabijo ustrezen izrek govornega dejanja;
- prirejajo isto besedilo za različne naslovnike in pojasnjujejo svoje priredbe;
- besedam iz dvojice določajo slogovno vrednost in povedo, v katerih okoliščinah bi lahko uporabili slogovno zaznamovano besedo;
- v besedilih ali v skupini besed prepoznavajo slogovno zaznamovane besede/besedne zveze in jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi;
- vrednotijo ustreznost svojih in tujih besedil, prepoznavajo slogovne napake, jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke.

Tabela 13: Metajezikovna zmožnost (po UN)

Metajezikovna zmožnost	Učni cilji (glede na UN)
	<p>Dijaki/dijakinje sproti (tj. v vseh štirih letnikih) usvajajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • značilnosti tistih besedilnih vrst, ki jih nato sami tvorijo (gl. seznam besedilnih vrst v sklopih Razvijanje zmožnosti (uradnega) pogovarjanja, Razvijanje zmožnosti (uradnega) dopisovanja in Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil); svoje znanje o značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) pri tvorjenju besedila dane vrste; • merila za vrednotenje besedil in ta nato upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil; • merila za vrednotenje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil ter ta nato upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil. <p>Dijaki/dijakinje v 1. letniku sistematično usvajajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • načela uspešnega dvogovornega in enogovornega sporazumevanja; v vseh letnikih jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil ter presojujejo njihovo uresničevanje v tujih besedilih; • strategije sprejemanja in tvorjenja besedil; v vseh letnikih jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil ter presojujejo njihovo uresničevanje v tujih besedilih. <p>Dijaki/dijakinje v 2. letniku:</p>

- sistematično usvajajo temeljne pomenske, slogovne, izvorne, tvorbnne, oblikovne in tvarne značilnosti besede;
- vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na rabo in razumevanje besede ter na svoje poznavanje značilnosti besed;
- izdelajo načrt za odpravljanje težav pri rabi in razumevanju besed.

Dijaki/dijakinje v 3. letniku:

- sistematično usvajajo stavčnoočlensko sestavo stavka in stavčno sestavo povedi;
- vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na tvorjenje in razumevanje enostavnih in večstavčnih povedi ter na prepoznavanje stavčnoočlenske sestave stavka in stavčne sestave povedi;
- izdelajo načrt za odpravo svojih težav pri tvorjenju in razumevanju enostavnih in večstavčnih povedi ter pri določanju stavčnoočlenske sestave stavka in stavčne sestave povedi;
- sistematično usvajajo povednozvezno sestavo enogovornih besedil in sekvenčno-replično sestavo dvogovornih besedil;
- vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na tvorjenje in razumevanje zvez povedi (oz. enogovornih besedil) in zvez replik (oz. dvogovornih besedil);
- izdelajo načrt za odpravo svojih težav pri tvorjenju in razumevanju zvez povedi (oz. enogovornih besedil) in zvez replik (oz. dvogovornih besedil).

Dijaki/dijakinje v 4. letniku:

- sistematično utrjujejo, nadgrajujejo, povzemajo in uporabljajo spoznanja o temeljnih besedilnih vrstah in o njihovih značilnostih;
- vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svoje poznavanje značilnosti raznih besedilnih vrst ter na tvorjenje in sprejemanje besedil;
- izdelajo načrt za odpravo svojih težav pri poznavanju značilnosti raznih besedilnih vrst ter pri tvorjenju in sprejemanju besedil različnih vrst.

3. 3. 2 Model B (dodatne vsebine)

Model B predvideva vključitev dodatnih vsebin v program tekmovanja na kakršen koli način. Možnost izvedbe je v povezavi z učnim načrtom. Kot predlog povezave učnega načrta in dodatnih vsebin izpostavljam dve možnosti, ki se mi zdita najbolj primerni. Prva možnost je vpeljava dodatne strokovne literature v obliki raznih del različnih avtorjev, ki presegajo učni načrt (vsebine VR). Vsebina teh del je sicer v skladu z obravnavano tematiko, a je na višji in zahtevnejši stopnji. Druga možnost je vpeljava dodatne strokovne literature v obliki članka. Tako bi dijaki poleg predpisane učne snovi pri enem sklopu tekmovanja reševali naloge iz strokovnega članka, ki pa bi bil vezan na tematiko snovi posameznega letnika. Predlagam nekaj člankov, ki bi bili primerni za obravnavo. Predvsem uporabni in za dijake primerni ter ravno prav zahtevni (ne preveč) se mi zdijo prispevki različnih tematik, ki so bili v preteklosti objavljeni v sklopu Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture.

- Ahačič, Kozma & Ježovnik, Janoš & Ledinek, Nina & Perdih, Andrej & Žižic, Špela & Divjak Race, Duša. (2021). Priprava jezikovnih podatkov za pedagoški portal o slovenščini Franček.
- Klemenčič, Simona. Besede iz drugih slovanskih jezikov v slovenščini. (2010).
- Klemenčič, Simona. Ve rov ne curri: ali smo Slovenci Veneti in zakaj ne? (2007).
- Krajnc, Simona. Od medmrežnih pogovorov do ChatGPT-ja. (2023).

Obstaja še ena možnost izvedbe jezikovnega tekmovanja. Ta je podmodel modela B in se imenuje *rotacijski model* izvedbe tekmovanja iz slovenskega jezika. Predvideva namreč vsakoletno (»rotacijsko«) menjavo tematike tekmovanja. Ta je lahko vseobsegajoča (tekmovanje ima vsako leto novo temo in so naloge vezane samo na to) ali pa polovična in je le en sklop tekmovanja izmenjujoč. Predlogi tem bi bili na primer: *slovenska narečja*, *(ne)sodobna frazeologija slovenskega jezika* ipd.

3. 3. 3 Model C (jezik in književnost)

Model C predstavlja največji odmik od pojmovanja jezikovnega tekmovanja, ki sem ga opredelil v nalogi. Obravnava namreč združitev jezikovnega in literarnega znanja. Tako nastane pravzaprav neka mešanica med Cankarjevim tekmovanjem in povsem novim konceptom. Vsakoletno bi (kot pri Cankarjevem tekmovanju) objavili razpis z določenim tematskim sklopom ali pa samo zapisano literaturo, temu pa bi nato sledilo tekmovanje. Tekmovalna pola bi obstajala kot preplet literarnoteoretičnih pojmov, mnenj o prebranem in tudi del jezikovnega znanja. Od Cankarjevega tekmovanja bi se torej razlikovala po strukturi in vsebini.

3. 3. 4 Zbir nalog

V tem poglavju prilagam tekmovalne naloge, ki so kreativne in zastavljene na nekoliko drugačen način. Sestavlil sem jih, a jih zaradi prostorske stiske v tekmovalni poli nisem vključil v raziskavo.

SLOVARSKA NALOGA

V spodnjih slovarskih sestavkih iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika manjkajo nekateri ključni deli. Dopolni slovarska sestavka, da bosta popolna, in reši naloge. V pomoč naj ti bodo spodnje lastnosti sestavkov. (15 točk)

_____ ¹ -e ž (ř)

zool. *velika morska riba s tremi hrbtnimi plavutmi in dvema podrepnima plavutma, Gadus morhua*: loviti XX ; jate XX polenovka je posušena XX

_____ ² -e stil. _____ à -è ž (ř; à è)

1. *odsekan, odlomljen tanek, podolgovat kos lesa*: pri sekanju, tesanju letijo XX; podkuriti s XX; XX in iveri / nacepiti XX; klati polena v XX; suh je kot XX / pazi, da se ti ne zadre kaka XX v roko, za noht *iver* / ekspr. razbiti vrata v XX

• ekspr. nabili jih bomo, da bodo kar XX letele *zelo*; tako je potrpežljiv, da bi lahko XX na njem cepil *da bi lahko skrajno brezobzirno ravnal z njim*; ekspr. letalo je šlo v XX *se je razbilo*
// nekdam *tak kos lesa, na enem koncu narezan, za svetenje*: prižgati XX; svetiti s XX; goreča smolna XX

2. ekspr. *zelo suh človek*: toliko pojé, pa je taka XX

5. 1. V glavo obeh slovarskih sestavkov zapiši geslo oziroma iztočnico. V pomoč pri določitvi gesla naj ti bo sestavek iz Sinonimnega slovarja slovenskega jezika. Slovarska iztočnica je sestavljena iz petih črk in vsebuje en samoglasnik. Med ostalimi črkami so en zvočnik in trije nezvočniki (dva zapornika in en pripornik).

odsekan, odlomljen tanek, podolgovat kos lesa

SINONIMI:

nar. [treska](#)

GLEJ ŠE SINONIM: [suhec](#)

GLEJ ŠE: [riba](#), [smolnica](#)

SNOJ, Jerica, AHLIN, Martin, LAZAR, Branka, PRAZNIK, Zvonka, *Sinonimni slovar slovenskega jezika*, www.fran.si, dostop 13. 1. 2024

5. 2. Slovarsko iztočnico opremi s simbolom za jakostni naglas.

5. 3. V drugem slovarskem sestavku obkroži del, kjer je že zapisan tonemski naglas besede.

5. 4. Zakaj ima ta slovarska iztočnica dva slovarska sestavka? Utemelji.

5. 5. Iz drugega slovarskega sestavka izpiši četrti ponazarjalni zgled. Oznako »XX« nadomesti z ugotovljeno besedo.

5. 6. Izmisli si nov ponazarjalni zgled (zapiši poved), v katerem boš uporabil pomen ugotovljene besede iz prvega pomena drugega slovarskega sestavka.

5. 7. Dopolni besedilo.

Rodilniška končnica ugotovljene besede, ki jo lahko razberem iz _____ (katerega dela?) slovarskega sestavka je _____ (zapiši končnico). Glede na besedno vrsto je ugotovljena beseda _____ (katera besedna vrsta?) _____ (katerega?) spola. Drugi pomen besede v drugem slovarskem sestavku je označen s kvalifikatorjem _____ (izpiši kvalifikator).

5. 8.

Izpiši drugi frazem iz frazeološkega gnezda v drugem slovarskem sestavku.

Izpiši stransko razlago prvega frazema iz frazeološkega gnezda v drugem slovarskem sestavku.

NALOGA IZ FRAZELOGIJE IN PAREMIOLOGIJE (vsebine te naloge so povezane s spletnim e-okoljem Slovenščina na dlani)

Poveži.

___ antipregovor	1 Rana ura, slovenskih fantov grob.
___ aforizem	2 Obljube so hitro pokvarljivo blago.
___ velerizem	3 Počasi se daleč pride, je rekel polž.
___ slogan	4 Važno je sodelovati, ne zmagati.
___ vraža	5 Črepinje prinašajo srečo.
___ rek	6 Mi o volku, volk iz gozda.
___ varianta frazema	7 Bojevati se z mlino na veter.
___ varianta pregovora	8 Čas je zlato.

b. Iz frazemov lahko nastajajo pregovori in obratno.

Iz pregovora tvori frazem.

pregovor: Tiha voda bregove dere. → frazem: _____

Iz frazema tvori pregovor.

frazem: *Biti krvav pod kožo.* → pregovor: _____

**BESEDNI VRTINEC (PRIMER PODOBEN 4. NALOGI IZ POSKUSNE
TEKMOVALNE POLE)**

V besednem vrtincu se je beseda razbila na posamezne črke. Sestavi besedo.

p p i i a a o o k l c n

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	

- Na prvem mestu besede je nezvočnik, ki je zapornik in ga najdeš v besedi *piramida*.
- Na drugem in desetem mestu besede je samoglasnik, ki je v samoglasniškem trikotniku postavljen najvišje in ga najdeš v besedi *šestilo*.
- Na tretjem mestu je nezvočnik, ki je zapornik. Do spremembe tega fonema pride pri jotaciji besede *jokati*.
- Na četrtem mestu besede je samoglasnik, ki je v samoglasniškem trikotniku postavljen najnižje in ga najdeš v besedi *radiator*.
- Na petem mestu besede je črka, ki je prva v členku iz naslednjega stavka: *Ta suhi škafec pa pušča*.
- Na šestem in osmem mestu besede sta samoglasnika. Na šestem mestu je širok, na osmem pa ozek.
- Na sedmem mestu je zvočnik, ki se dvakrat pojavi v besedi *lulati*.
- Na devetem mestu je še en zvoneč glas, ki ni samoglasnik.
- Na enajstem mestu je zlitnik, ki ga izgovarjamo kot t+s.
- Na zadnjem mestu besede je prva črka slovenske abecede.

4 POSKUS IZVEDBE TEKMOVANJA – ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV TESTNE SKUPINE

Ker me je v raziskovalnem delu poleg idejne zasnove novega tekmovanja zanimal tudi odziv dijakov, sem sestavil jezikovni test. V mesecu februarju 2024 sem na matični šoli izvedel poskusno tekmovanje iz slovenskega jezika, ki je bilo sestavljeno po modelu A. Jezikovni test, ki je obsegal pretežno vsebine učnega načrta, so reševali dijakinje in dijaki dveh razredov 4. letnika programa splošne gimnazije. Po reševanju tekmovalne pole so izpolnili kratek anketni vprašalnik, v katerem so izkazali interes in mnenje o tekmovanju ter ocenili težavnost posameznih nalog. Poudarek jezikovnega testa je bil namreč ne toliko na preverjanju ali merjenju jezikovnega znanja posameznikov, temveč ravno na odzivu in odnosu dijakov testirancev na poskusno tekmovanje iz slovenskega jezika. Tako lahko namreč iz prve roke opazujemo mnenje dijakov, ki so bodoča ciljna tekmovalna skupina.

4. 1 Testna skupina

Testni vzorec dijakov, ki so reševali poskusno tekmovanje, je skupno 37 dijakinj in dijakov ($n = 37$). Pri reševanju testne jezikovne pole so dijakinje in dijaki označili tudi zaključno oceno pri pouku slovenskega jezika, ki so jo pridobili v preteklem šolskem letu. Razmerje med zaključnimi ocenami je prikazano v spodnji tabeli.

Tabela 14: Testna tekmovalna skupina glede na zaključeno oceno pri pouku slovenskega jezika v preteklem šolskem letu

Zaključna ocena	Število ($n = 37$)
Nezadostno (1)	0
Zadostno (2)	2
Dobro (3)	14
Prav dobro (4)	16
Odlično (5)	5
Skupaj:	37 dijakinj in dijakov

Tabela 14 prikazuje razmerje med zaključnimi ocenami pri pouku slovenskega jezika v preteklem šolskem letu tistih dijakov, ki so reševali testno jezikovno polo. Največji delež dijakov je v preteklem šolskem letu slovenščino zaključil s prav dobrim uspehom (16), nekoliko manj z dobrim (14). Večina dijakov, ki je reševala testno jezikovno polo, je torej izhodiščno dobrega ali prav dobrega uspeha. Dijakov, ki so imeli slovenščino v preteklem šolskem letu zaključeno zadostno ali odlično, je malo (2 zadostno, 5 odlično).

4. 2 Raziskovalni instrumentarij in poskusna tekmovalna pola

Po napotkih idejnega modela zasnove novega tekmovanja iz slovenskega jezika, in sicer modela A, sem sestavil poskusno tekmovalno polo⁵, ki je vsebovala 15 nalog različnih jezikovnih vsebin, ki se obravnavajo pri pouku slovenščine od 1. do 4. letnika. Teorijo in ideje za tekmovalne naloge sem črpal iz gradiv, ki so uporabljana pri pouku slovenščine v gimnaziji, predvsem iz serij gradiv *Moč jezika 1–3* in *Na pragu besedila 1–4*. V pomoč mi je bila tudi *Slovnica na kvadrat*, šolska slovnica za srednje šole, avtorja Kozme Ahačiča. Na podlagi tipologije nalog, ki je predstavljena v prejšnjih poglavjih in se splošno uporablja v šolstvu (predvsem pri ocenjevanju znanja in v delovnih gradivih), sem oblikoval tekmovalne naloge, ki niso bile čisto klasične. Nekatero naloge so se držale ustaljenega tipa preverjanja znanja, medtem ko so druge predstavljale nekoliko izvirnejšo možnost sestave tekmovalne naloge in preverjanje znanja na precej višji taksonomski ravni. V spodnjem diagramu prikazujem sestavo vsake tekmovalne naloge in obrazložitev nekaterih kategorij. Pri vsaki nalogi zapisujem točke, jezikovno oziroma pedagoško področje, ki se ga tematski sklop naloge drži, ključne pojme, ki natančneje opišejo vsebino naloge, tip naloge glede na osnovno tipologijo in taksonomsko stopnjo po Bloomu. Dodana je tudi predvidena težavnost naloge, ki sem jo določil po lastni taksonomiji. V nadaljevanju lahko s tem primerjam strinjanje dijakin in dijakov s predvideno težavnostjo in stopnjo težavnosti naloge. Testna jezikovna pola vsebuje naloge mešane snovi in mešanega tipa. Poskusil sem se izogniti izhodiščnemu formatu nacionalnih preverjanj znanja in maturitetne strukture, zato v sam jezikovni test nisem dodal izhodiščnega besedila. Glede na snov po modelu A je namreč nemogoče v test vključiti vse vsebine, kajti teh je preveč. Iz tega razloga sem vsebine, ki so vključene v poskusno tekmovalno polo, skrbno izbiral in znotraj posamezne naloge preverjal različna znanja in pristope reševanja dijakov. Nekatero naloge se zato držijo učnega načrta v popolnosti in niso zahtevne, spet druge učni načrt popolnoma presegajo in/ali so sestavljene precej kompleksnejše v skladu s splošnim tekmovalnim ritmom. Želel bi poudariti, da moja ideja jezikovnega tekmovanja sicer ne zajema tekmovalne pole, ki bi bila tako dolga in bi preverjala vsak vsebinski drobec usvojenega znanja pri pouku slovenščine, saj to ni namen. Test vsebuje 15 nalog, ker sem želel vključiti večino snovi ter z različnimi tipi nalog in vsebinskimi sklopi pridobiti čim bolj pristen odziv dijakov testirancev. Tudi točke so zato razporejene nekoliko drugače in ne izražajo predloga, da naj tekmovanje vsebuje toliko točk na nerazporejen način. Sklepajoč po tekmovanjih, ki imajo že daljšo tradicijo, namreč ugotavljam, da je najbolj optimalno na tekmovalni poli točke pretežno enakomerno razporediti med naloge in ne pretiravati ter presegati maksimalnega števila točk, ki se navadno giba med 50 do 100 točk. V nadaljevanju bom še analiziral mnenja dijakov ter predvideval in ugotavljal razloge za takšna mnenja ter kritično ovrednotil rezultate pri posameznih tekmovalnih nalogah. Izpostavil bom tudi splošne in najbolj pereče napake dijakov testirancev, a naj bo to samo omemba, kajti ponovno poudarjam, da namen raziskovalnega dela ni merjenje jezikovnega znanja.

⁵ Glej prilogo.

Tabela 15: Diagram poskusne tekmovalne pole

Naloga	Točke	Področje	Ključni pojmi	Tip naloge ⁶	TS ⁷	Predvidena težavnost naloge
1.	7	Fonetika	Naglasna znamenja, širina fonema, premena po zvonečnosti, zvoneči pari, preglas	Izločevalna	I.	OR
2.	22	Fonetika, morfologija	Samoglasniki, zvonečnost, enonaglasnice, naslonke, fonetični zapis besede, naglasna znamenja, variantnost fonemov	Kratki odgovori	I.	OR+
3.	9	Fonetika	Zvočniki, nezvočniki, zapornik, pripornik, jezičnik	Kratki odgovori + izločevalna	II.	VR
4.	8	Fonetika	Mešano poznavanje pojmov iz fonetike	Urejevalna	II.	OR
5.	2	Fonetika	Hiperkorekcija	Kratki odgovori	I.	VR
6.	7	Besedotvorje, morfologija	Zlog, veznik, trpnik, prehajanje med besednimi vrstami, prislov, nedoločnik	Izločevalna	I.	OR
7.	15	morfologija	Glasovne spremembe, tvorjenje besed, vrsta tvorjenke, obrazilo, glagolski naklon	Povezovalna + kratki odgovori	II.	OR
8.	12	Morfologija, sintaksa	Stavčnočlenska analiza, besedne vrste	Kratki odgovori + prepisovalna	II.	OR
9.	29	Morfologija, sintaksa	Tvorjenost besed, skladijska podstava, neosebne glagolske oblike, deležnik, deležje,	Kratki odgovori + prepisovalna	II/II I.	OR

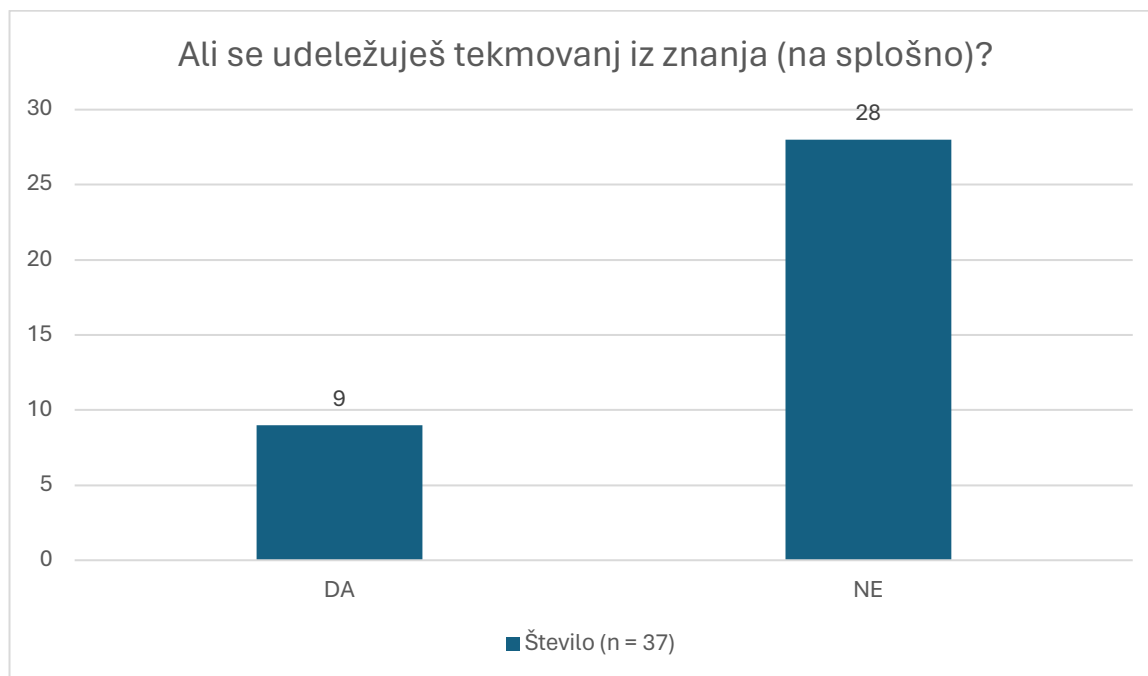
⁶ Po tipologiji Bešter (1998) ali Zorman, Toličič (1974). Ker so naloge mešane, so včasih tudi tipi mešani, zato sem tipologijo izbiral po tem, kar najbolj ustreza.

⁷ Taksonomska stopnja po Bloomu.

			glagolnik, trpnik, lastnosti besednih vrst, priredni vezniki in stavčne povezave, odvisniki			
10.	3	Morfologija	Uporaba lastnosti besednih vrst na praktičnem primeru	Tvorbna	III.	OR+
11.	7	Sintaksa	Povedkov prilastek, stavčni členi, povedek, nikalni stavki, prislovno določilo, predmet, ujemanje povedka in osebka	Izločevalna	I.	OR
12.	4	Sintaksa	Spol povedka	Kratki odgovori	I.	OR
13.	3	Sintaksa	S-struktura	Tvorbna	III.	VR
14.	7	Mešana področja	Jezikovne zanke	Popravljalna	II.	OR+
15.	5	Pravopis	Pravopisne zanke	Popravljalna	I.	OR
SKUPAJ:	140 točk					

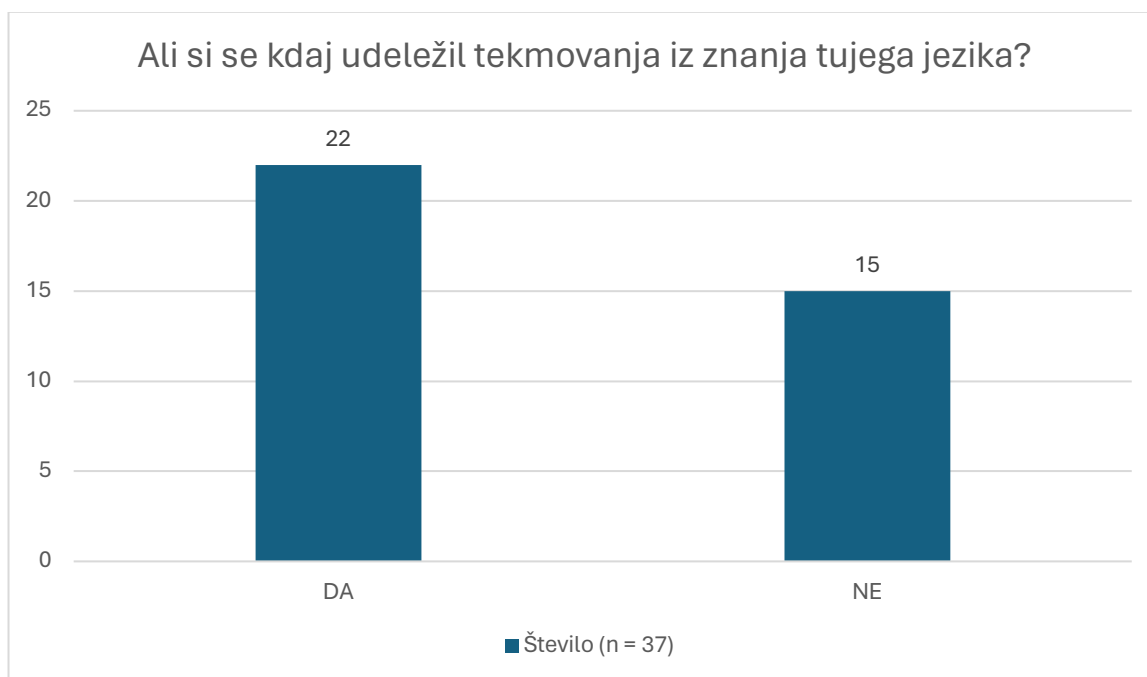
Pred analizo odziva na tekmovalne naloge sledi še analiza splošnih vprašanj, ki so jih dijaki testiranci prejeli v reševanje po jezikovnem testu.

Grafikon 1: Ali se udeležuješ tekmovanj iz znanja (na splošno)?

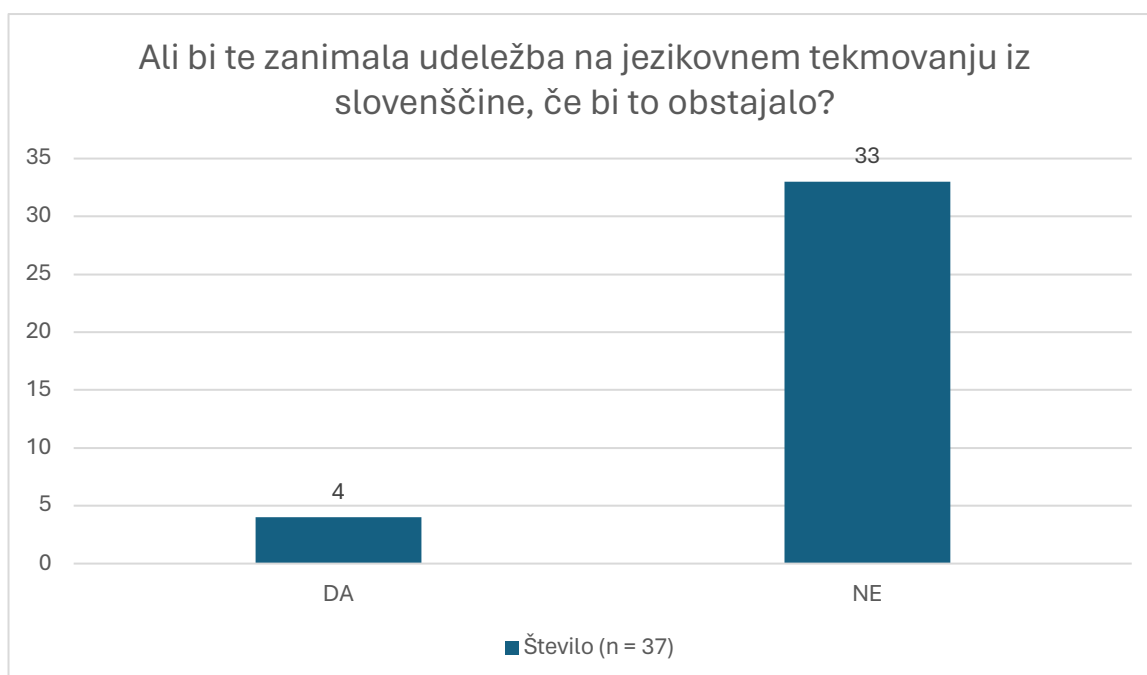
Grafikon 1 prikazuje odgovore dijakov testirancev na vprašanje, ali se v splošnem udeležujejo tekmovanj iz znanja. Večina dijakov (28) je odgovorila, da se tekmovanj iz znanja ne udeležujejo. Le manjšina (9) se tekmovanj udeležuje. Ob tem je pomembno poudariti, da je sicer vzorec testne jezikovne skupine nekoliko manjši, kar lahko prispeva k takšnemu rezultatu, je pa možno razloge iskati tudi drugje. Tekmovanja (predvsem iz znanja) namreč najpogosteje ponujajo dodatne vsebine tistim dijakom, ki si tega želijo, kar najpogosteje (nikakor pa ne vedno) sovpada z učnim uspehom posameznih dijakov. Dodatnih vsebin in nadgradnje ter možnosti izkazati svoje znanje na tekmovanju se najpogosteje poslužujejo dijaki, ki imajo tudi v šolskem prostoru nekoliko višje ocene. Glede na to, da je v testnem vzorcu delež dijakov, ki so v preteklem šolskem letu pri slovenščini dosegli odličen uspeh, nekoliko nižji, delež dijakov z dobrim (ali prav dobrim) uspehom pa precej višji, je lahko razlog morda tudi v tem. Poudarjam pa, da ni nujno, da zaključna ocena pri pouku slovenščine sovpada z zaključenimi ocenami ostalih predmetov ali splošnim učnim uspehom.

Grafikon 2: Ali si se kdaj udeležil tekmovanja iz znanja tujega jezika?

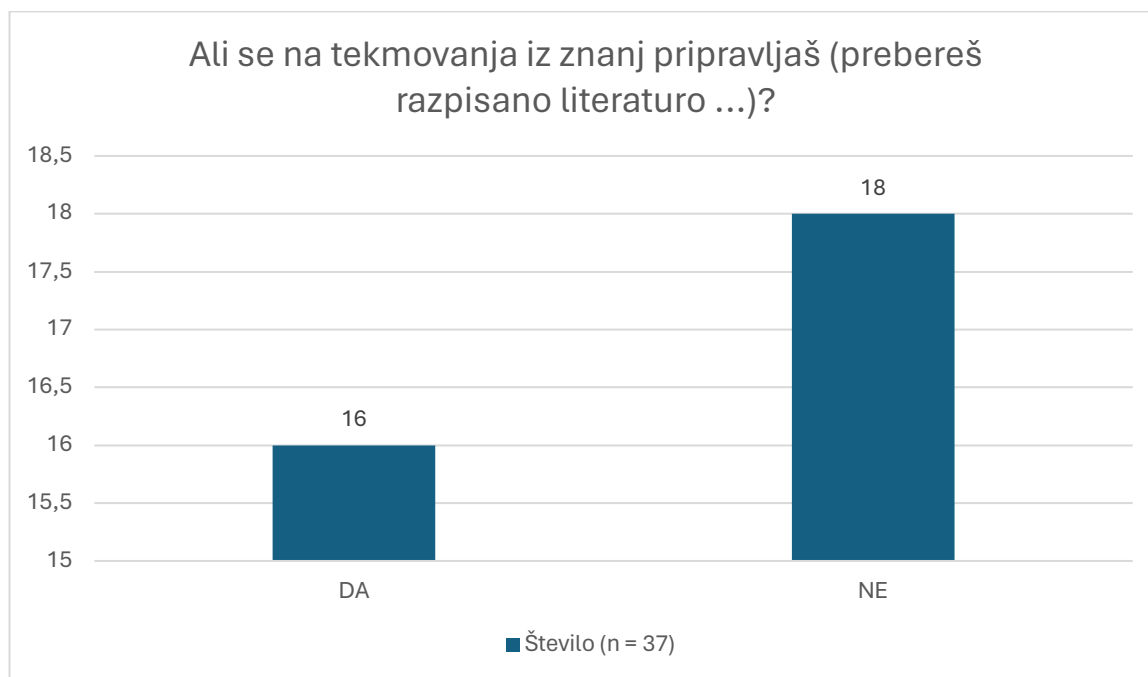
Grafikon 2 prikazuje odgovore dijakov na vprašanje, ali so se kdaj udeležili tekmovanja iz znanj tujega jezika. Večina dijakov (22) je izpostavila, da so se tekmovanj v znanju tujih jezikov že udeležili. Iz tega sklepam, da interes za jezikovna tekmovanja obstaja, iz česar lahko predvidevam (sicer nezanesljivo) udeležbo tudi na jezikovnem tekmovanju iz slovenščine, če povezava v interesu med tekmovanji iz tujega jezika in materinščine sploh obstaja.

Grafikon 3: Ali bi te zanimala udeležba na jezikovnem tekmovanju iz slovenščine, če bi to obstajalo?

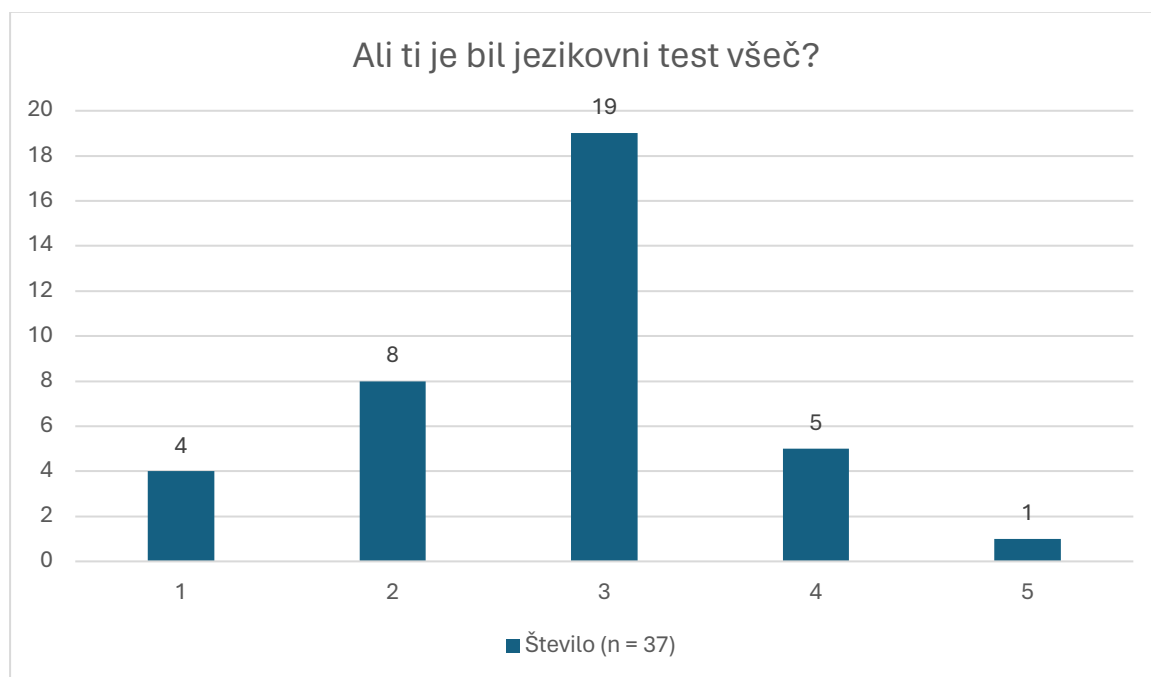
Grafikon 3 prikazuje odgovore dijakov na vprašanje, ali bi se udeležili jezikovnega tekmovanja iz slovenščine, če bi to obstajalo. Ugotavljam, da je velika večina dijakov osnovnega testnega vzorca (33) odgovorila, da se tekmovanja ne bi udeležila. Interes za to so izkazali le štirje dijaki. Podobnejši razmislek o razlogih za takšno statistiko sledi pri analizi tega vprašanja na vprašalniku z bolj reprezentativnim vzorcem (glej poglavje 4.5).

Grafikon 4: Ali se na tekmovanja iz znanj pripravljáš (prebereš razpisano literaturo ...)?

Skoraj vsako tekmovanje je vezano na razpisano pripravljajno literaturo, ki naj bi jo tekmovalci prebral in usvojil, kajti iz nje sestavljajci navadno črpajajo teoretične koncepte za tekmovalne naloge. Grafikon 4 prikazuje odgovore dijakov, ali se na tekmovanja iz znanj pripravljajajo. Večina anketiranih (18) je odgovorila, da se na tekmovanja ne pripravljajajo.

Grafikon 5: Ali ti je bil jezikovni test všeč?

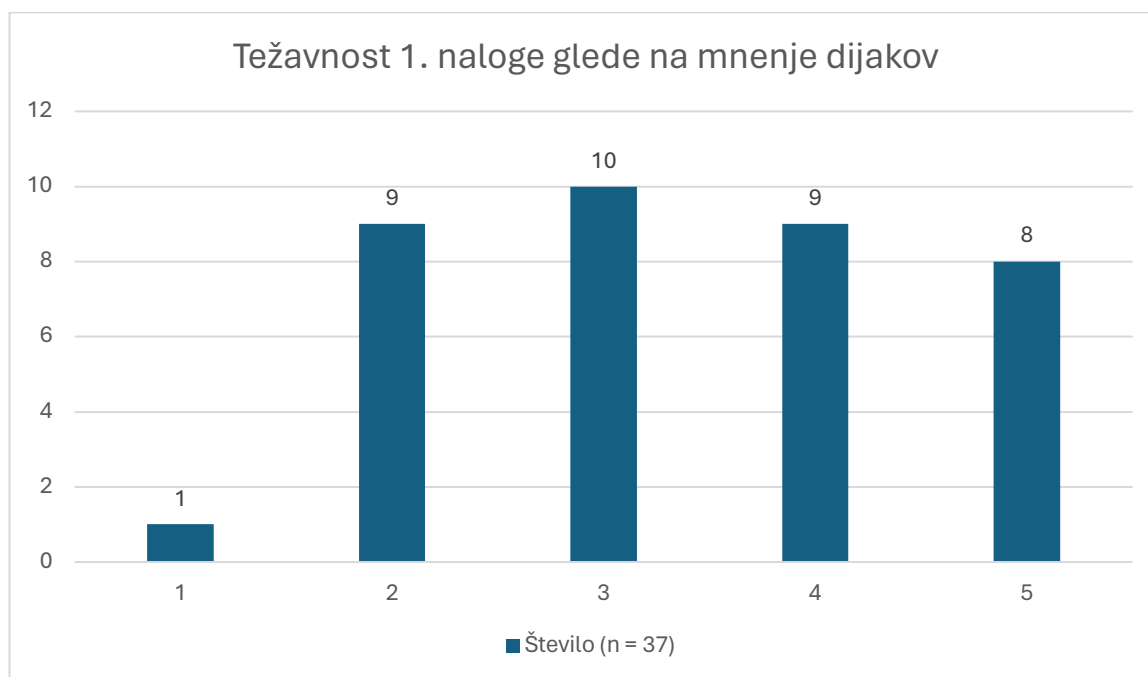
Vprašanje, ki ga obravnava grafikon 5, se veže neposredno na odziv dijakov, ki so reševali poskusno tekmovanje. Na lestvici od 1 do 5 (1 – sploh mi ni všeč, 5 – zelo mi je všeč) so označili svoje pojmovanje jezikovnega testa. Ugotavljam, da večina dijakov ne izraža posebnega občutja do poskusne tekmovalne pole (19 dijakov se je opredelilo za tekmovalno vrednost 3). Tistih, ki jim je tekmovalna pola zelo všeč ali pa ni všeč, je malo, a se vrednosti nagibajo k podatku, da dijakom testirancem testna pola ni bila všeč.

4. 3 Analiza uspešnosti dijakov testirancev in interpretacija tekmovalnih nalog

Težavnost tekmovalnih nalog glede na mnenje dijakov testirancev

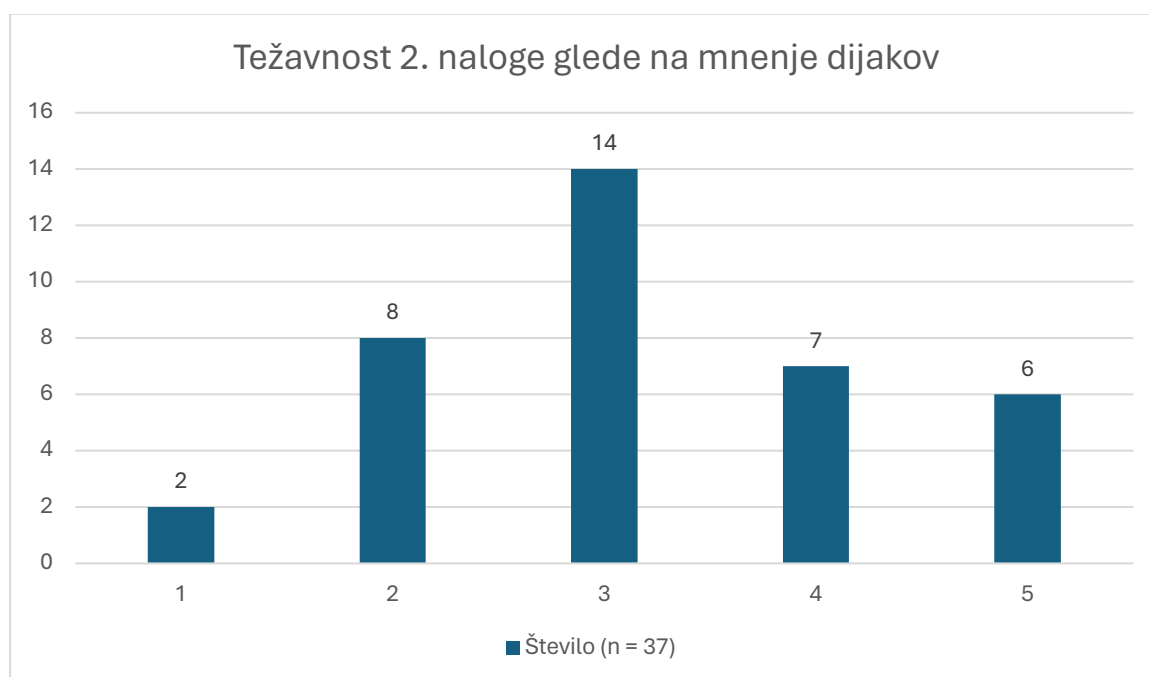
Analiziral bom stopnjo težavnosti vsake od petnajstih tekmovalnih nalog glede na mnenje dijakov, ki so ga izrazili v anketnem vprašalniku. Pri vsaki nalogi bom analiziral graf in kritično ovrednotil mnenja dijakov s stališča vsebine naloge, predvidene stopnje težavnosti in najpogostejših napak.

Grafikon 6: Težavnost 1. naloge glede na mnenje dijakov

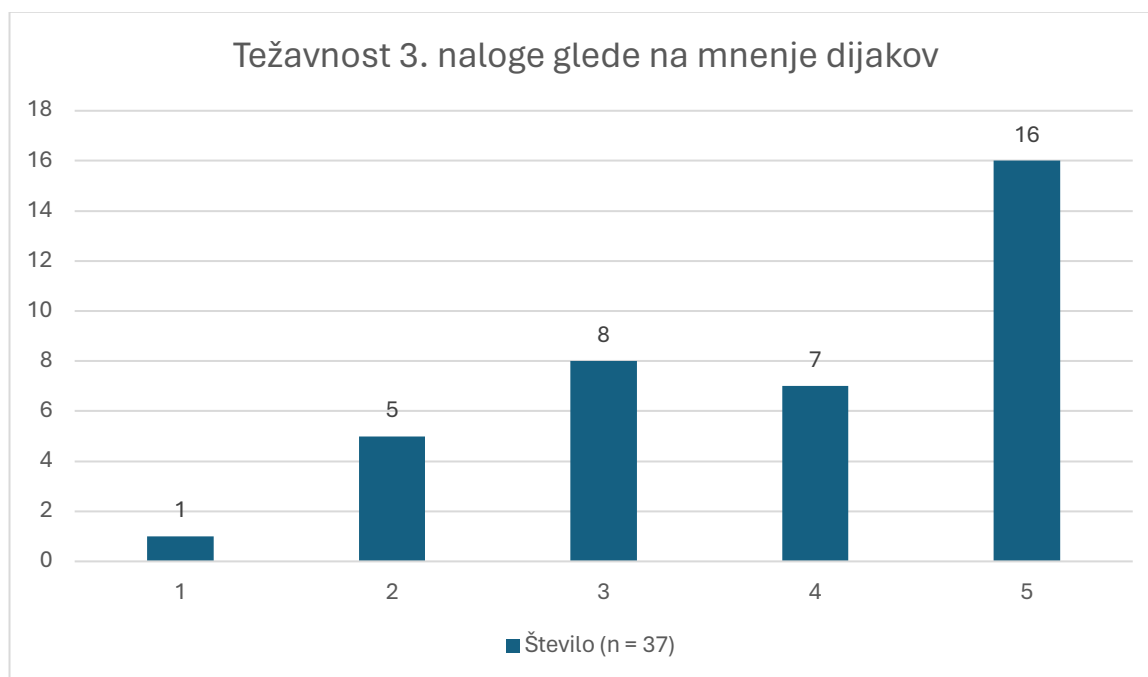
Grafikon 6 prikazuje mnenja dijakov o težavnosti 1. naloge poskusne tekmovalne pole, ki preverja teoretično poznavanje vsebin glasoslovja. Večina dijakov (10) je prvo nalogo tekmovalne pole označila s težavnostno stopnjo 3, kar pomeni, da jim ni bila niti preveč zahtevna niti prelahka. Ob tem je treba poudariti, da se višji delež dijakov (9 dijakov pri težavnostni stopnji 4 in 8 dijakov pri težavnostni stopnji 5) nagiba k višjim težavnostnim stopnjam, in sicer 4 in 5. Le enemu dijaku se je naloga zdela lahka. Ker je bilo v nalogi potrebno samo prepoznavati znanje in obkrožiti DA oziroma NE, specifičnih napak ni bilo.

Grafikon 7: Težavnost 2. naloge glede na mnenje dijakov

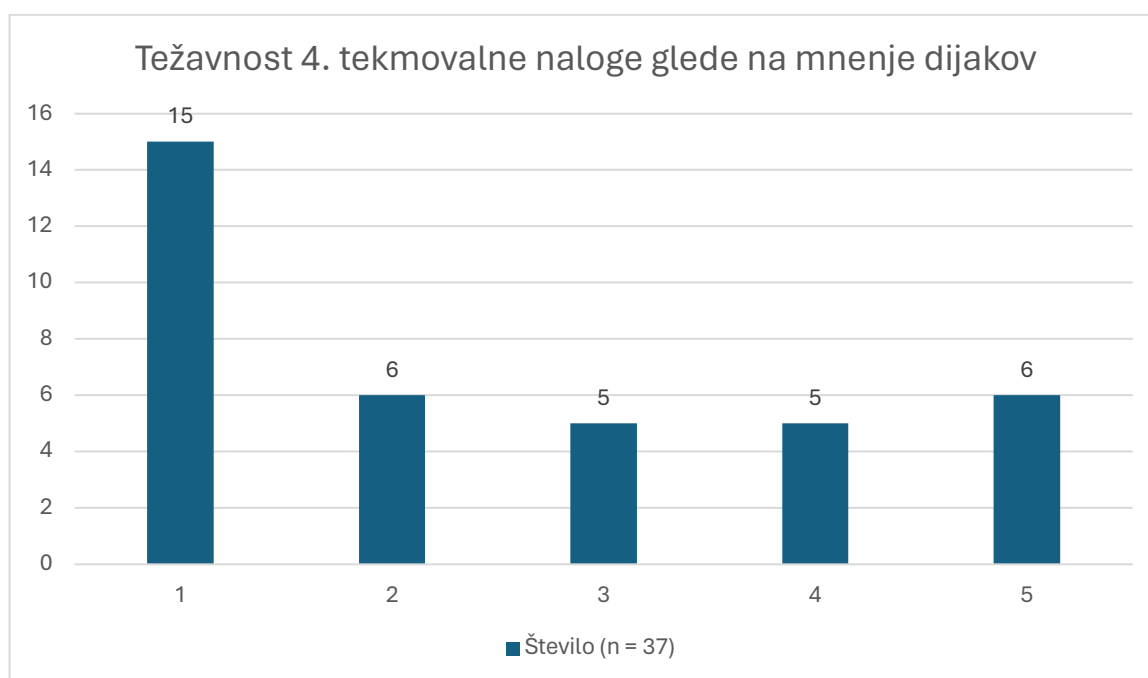
Grafikon 7 prikazuje ocenjeno stopnjo težavnosti 2. naloge testne tekmovalne pole, ki je sistematično preverjala poznavanje vsebin glasoslovja pri dijakih. Tudi pri tej nalogi je največji delež dijakov (14) poudaril, da se jim naloga zdi na srednji težavnosti stopnji, torej 3. Če se ozremo na ostale odgovore, lahko ugotovimo, da se vseeno večji delež dijakov nagiba k težavnostni stopnji 4 in 5 kakor 1 ali 2, kar pomeni, da se jim je v osnovi naloga zdela težka. Taksonomsko naloga spada v kategorijo OR, ker so vsebine vzete iz učnih gradiv za pouk slovenskega jezika in preverjajo znanje, ki bi moralo biti usvojeno v času pouka. Vseeno so se težave pojavljale na različnih področjih. Mnogo dijakov ni vedelo, da so vsi samoglasniki zveneči, naštetih jih pretežno znali. Pri tej nalogi se je pokazalo tudi splošno neznanje strokovnega izrazoslovja. Večina dijakov je namreč napisala *enoglasnice* namesto enonaglasnice, poiskati so jih načeloma znali. Fonetični zapis besede načeloma dijakom predstavlja nekakšen izziv in ga brez ustrezne ponovitve snovi težko rešujejo, sploh ker je bilo potrebno dobro poznati variantnost fonema v in vse različice s fonetično transkripcijo. Opazil sem, da dijaki ne berejo navodil dobro, kajti velik delež je spregledal del naloge, v kateri je bilo potrebno označiti tudi naglasno mesto v besedi. Kljub temu so tisti, ki so to naredili, večinoma znali postaviti ustrezna naglasna znamenja. Variantnost fonemov *lj* in *nj* so načeloma dobro reševali. Žal pa se pojavijo neustreznosti pri zapisu predloga in postavitvi besede v sklon, kar je napaka, ki v 4. letniku hudo bremeni besedila in se v srednji šoli ne bi smela več pojavljati. Glede na vsebine, ki so bile popolnoma šolske, ocenjujem, da so dijaki nalogo rešili z nekoliko slabšim rezultatom, kakor sem pričakoval, a ne hudo prenizkim. Smiselno je, da jim glasoslovje zaradi terminološke posebnosti in morda nekoliko večje oddaljenosti od večinskega dela pri pouku slovenščine povzroča težave.

Grafikon 8: Težavnost 3. naloge glede na mnenje dijakov

Grafikon 8 prikazuje ocene težavnosti 3. tekmovalne naloge na poskusni tekmovalni poli. Rezultati se skladajo s pričakovanji, kajti 3. nalogo je večina dijakov ocenila kot zelo težko (stopnja 5 ali stopnja 4). Taksonomsko se naloga uvršča med vsebine VR, ki presegajo učni načrt in sem jih vzel iz dodatne literature dr. Ahačiča (Slovnica na kvadrat), zato je pričakovano, da so dijaki to nalogo reševali slabo. Sicer so pokazali iznajdljivost, kajti sličice izgovora fonemov *p*, *ž* in *j* so jim s slikovnim prikazom namignile na vibracijo glasilk pri *ž* in *j*, kar so izkoristili. Sestavljena naloga se mi sicer zdi precej primerna za tekmovanje, ker od dijaka zahteva poznavanje strokovnega izrazoslovja določenega jezikoslovnega področja na višji ravni in razločevanje med posameznimi tipologijami glasov. Prepričan sem, da bi ob ustrezni pripravi dijaki nalogo bolje reševali.

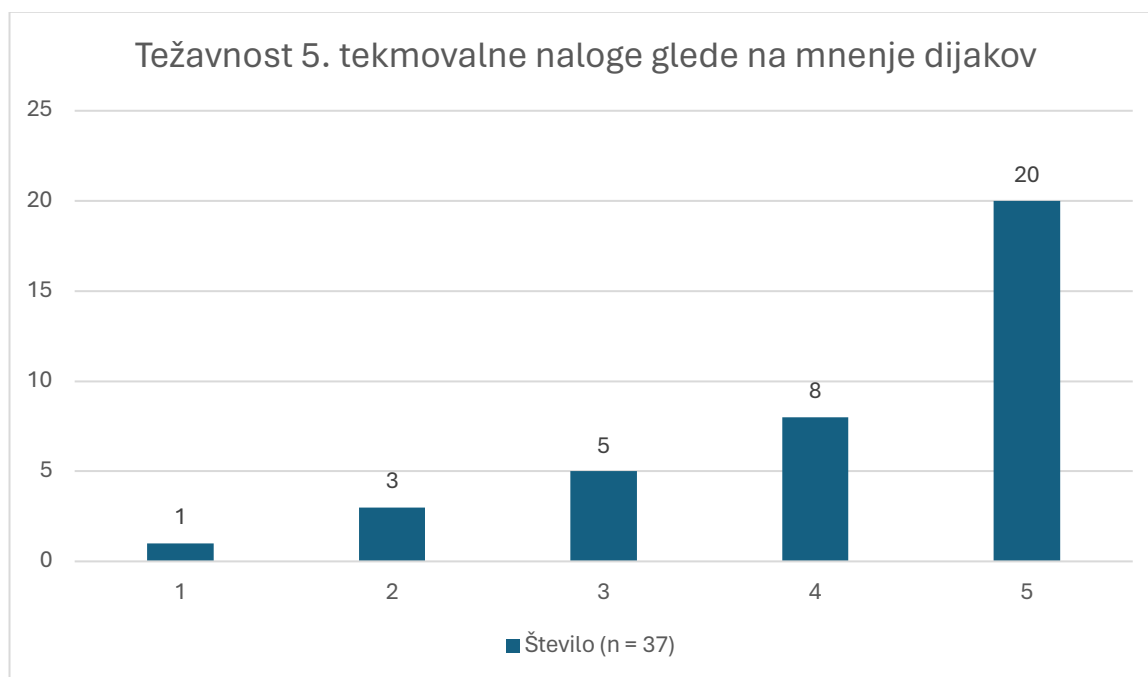
Grafikon 9: Težavnost 4. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

Grafikon 9 prikazuje oceno težavnosti 4. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov. Četrta naloga predstavlja izviren tip naloge, pri kateri morajo dijaki z razmislekom sestaviti določeno besedo. Glede na odziv ob reševanju se je dijakom naloga zdela simpatična in jim je bila všeč, kar se odraža tudi na njihovem pojmovanju težavnosti naloge. Največji delež dijakov (15) je odgovoril, da se jim naloga zdi lahka (težavnostna stopnja 1), pri ostalih težavnostnih stopnjah pa so številke približno enakomerno razpršene. Sicer je smiselno povedati, da naloga sama po sebi ni bila težka, uvrščena je med OR+ vsebine⁸, ki pa so le nekoliko drugače sestavljene in predstavljene na izviren način. Ob visokih rezultatih in splošnem premisleku se pojavlja sicer tudi dvom, da pa je takšna naloga lahko hitro tarča prepisovanja, kajti vse, kar rabiš, je ena beseda, ki ti preprosto izda rešitev cele naloge, ne da bi se pri tem potrudil sam z reševanjem simpatičnih jezikovnih ugank, ki te kaj hitro pripeljejo do rešitve. Kljub vsemu je pri 4. nalogi višji rezultat pričakovan.

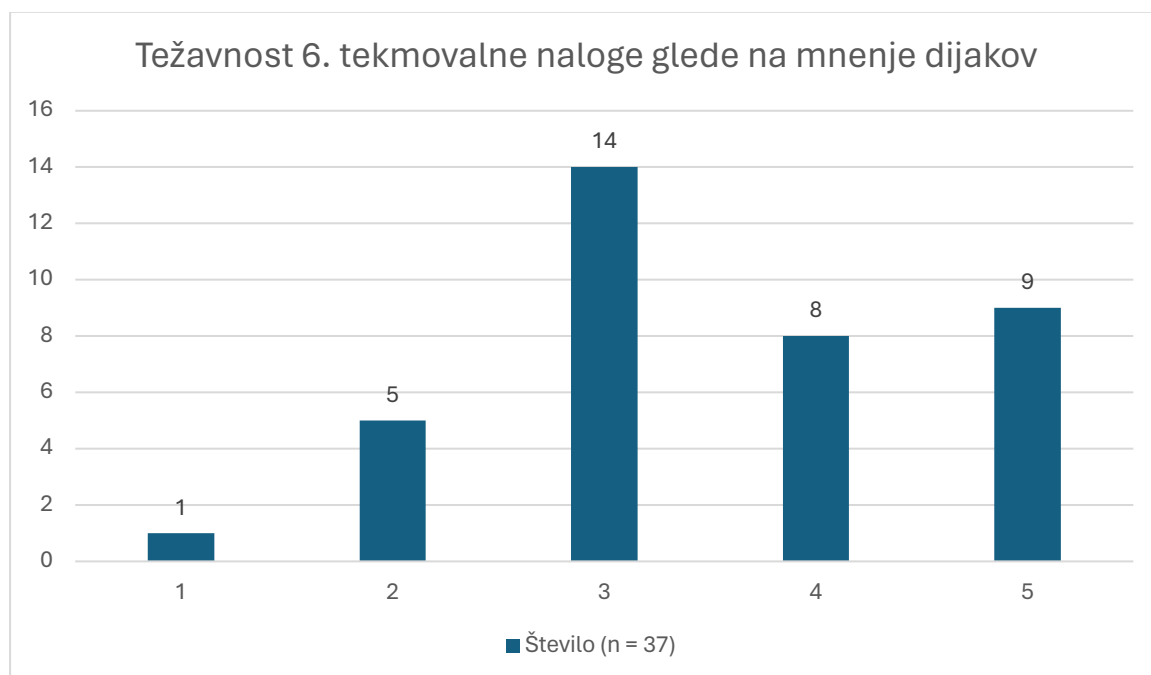
⁸ Zaradi dodanega strokovnega izrazoslovja iz dodatne literature.

Grafikon 10: Težavnost 5. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

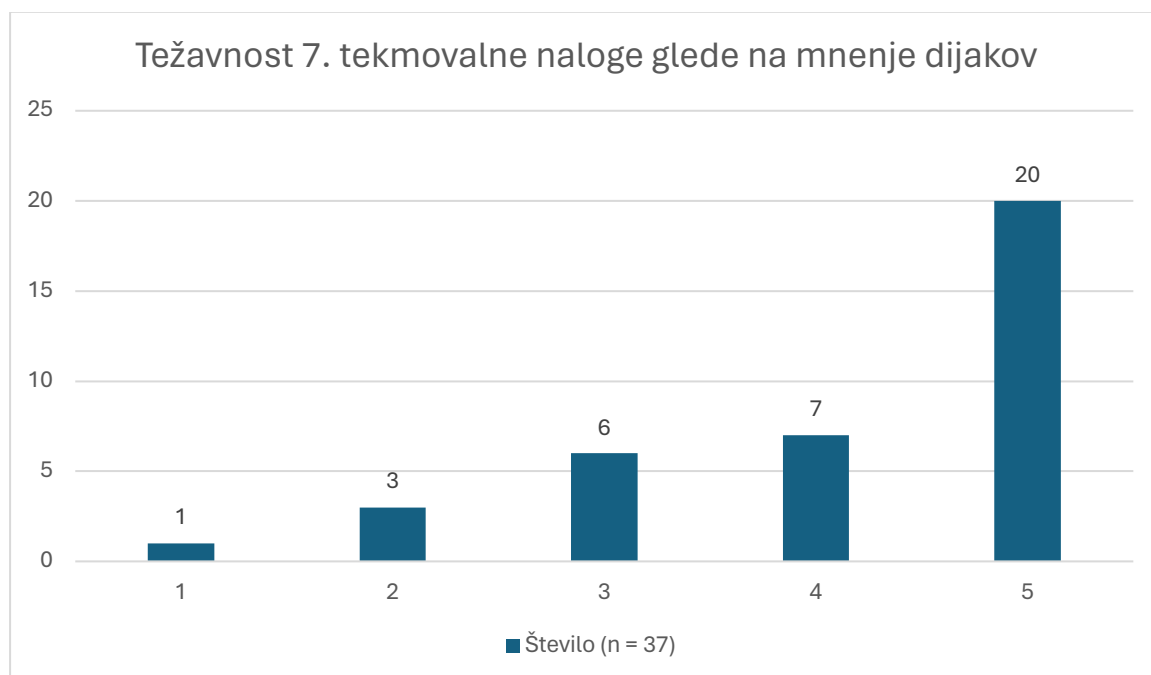
Grafikon 10 prikazuje oceno težavnosti 5. tekmovalne naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Razumljivo je, da je velika večina dijakov (20) poudarila, da se jim je naloga zdela zelo težka (težavnostna stopnja 5), 8 dijakov pa jo je ocenilo s težavnostno stopnjo 4, kajti uvrščena je med naloge VR, ki povsem presegajo učni načrt in jih je brez ustrezne priprave tudi težko rešiti. Naloga vsebuje teorijo hiperkorektiranja, ki je kot zanimivost predstavljena v gradivu Moč jezika 1 pri poglavju o glasoslovju. Velika večina dijakov te naloge ni rešila pravilno, le peščica se je pravilnemu odgovoru približala. Vseeno sem se to nalogo odločil umestiti v tekmovalno polo, kljub temu da sem takšne rezultate pričakoval. Menim namreč, da je za višji nivo tekmovalne naloge primerna, seveda ob ustrezni pripravi.

Grafikon 11: Težavnost 6. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

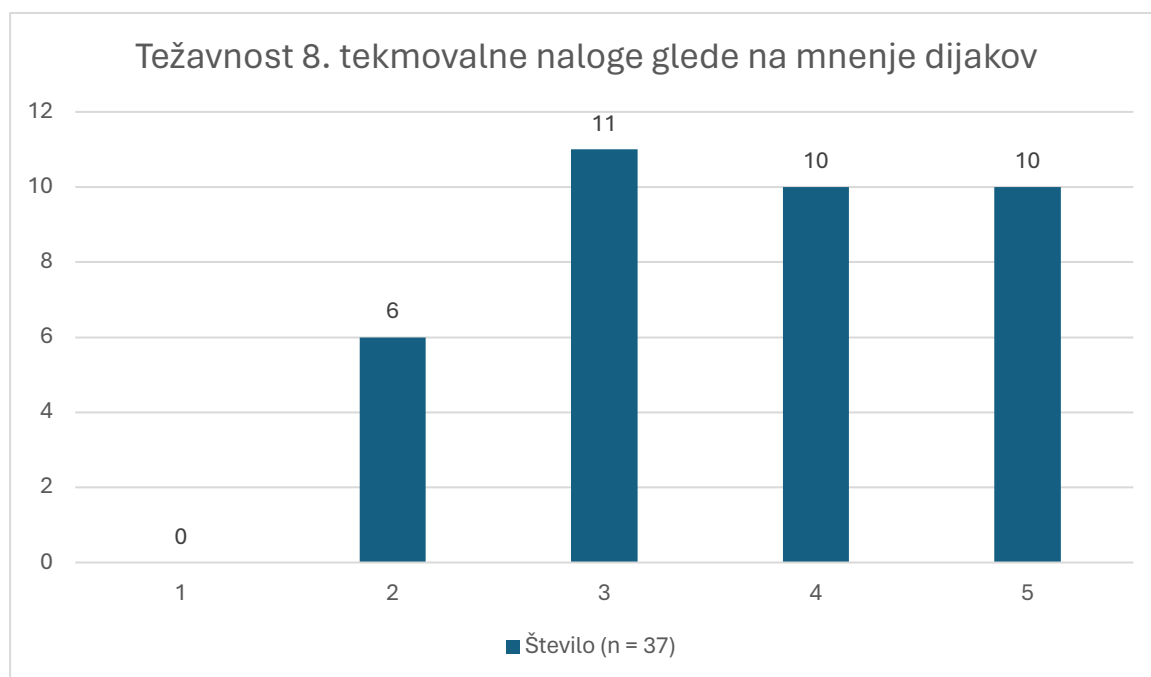
Grafikon 11 prikazuje oceno težavnosti 6. tekmovalne naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Največ jih je odgovorilo, da se jim 6. naloga ni zdela niti težka niti lahka (14 odgovorov za težavnostno stopnjo 3). Poudariti moram, da se od ostalih vrednosti večji delež nato nagiba k težavnostni stopnji 4 ali 5, iz česar lahko sklepamo, da se je tej skupini dijakov naloga vseeno zdela težja kakor lažja. Podatki so zelo podobni vsebini grafikona, ki opisuje težavnost 1. naloge, kajti tudi ta, 6. naloga, preverja teoretično poznavanje jezikovnih vsebin. V tem primeru so vezane na besedotvorje in oblikoslovje. Tudi tukaj ni bilo specifičnih napak.

Grafikon 12: Težavnost 7. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

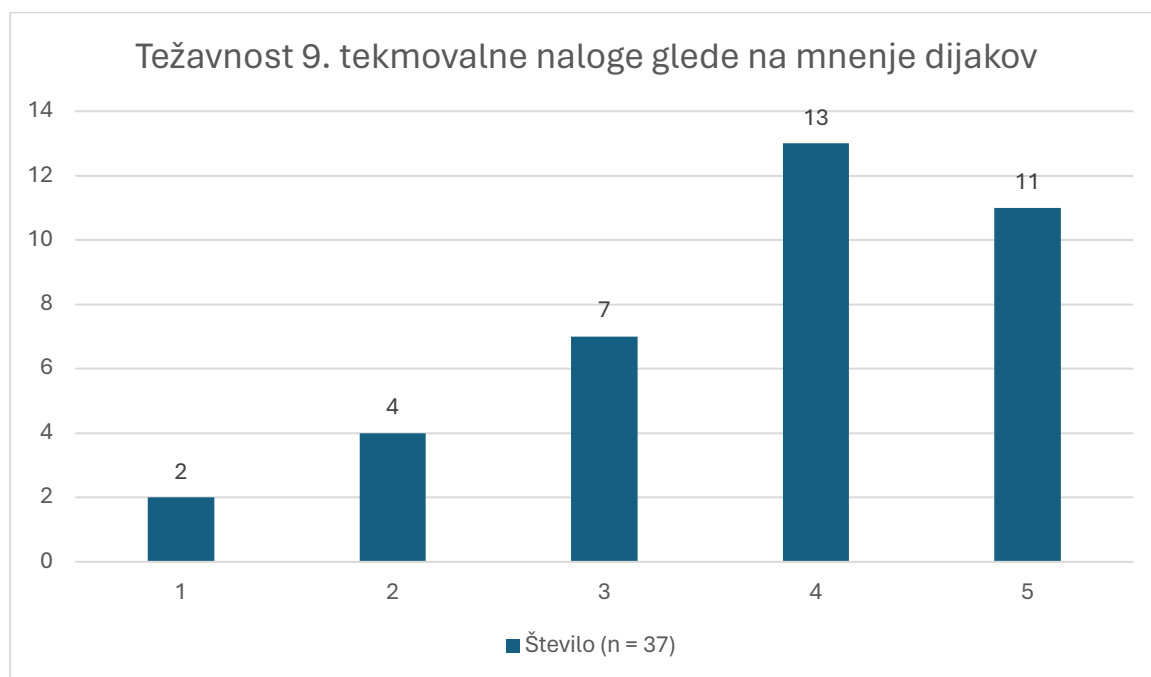
Grafikon 12 prikazuje oceno težavnosti 7. tekmovalne naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Večina dijakov (20) je označila nalogo za zelo težko (stopnja 5), kar se zdi razumljivo, saj naloga, ki preverja glasovne spremembe na stiku med korenem in obrazili, nekoliko presega vsebine učnega načrta. Večina dijakov se je zato pri reševanju te naloge motila.

Grafikon 13: Težavnost 8. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

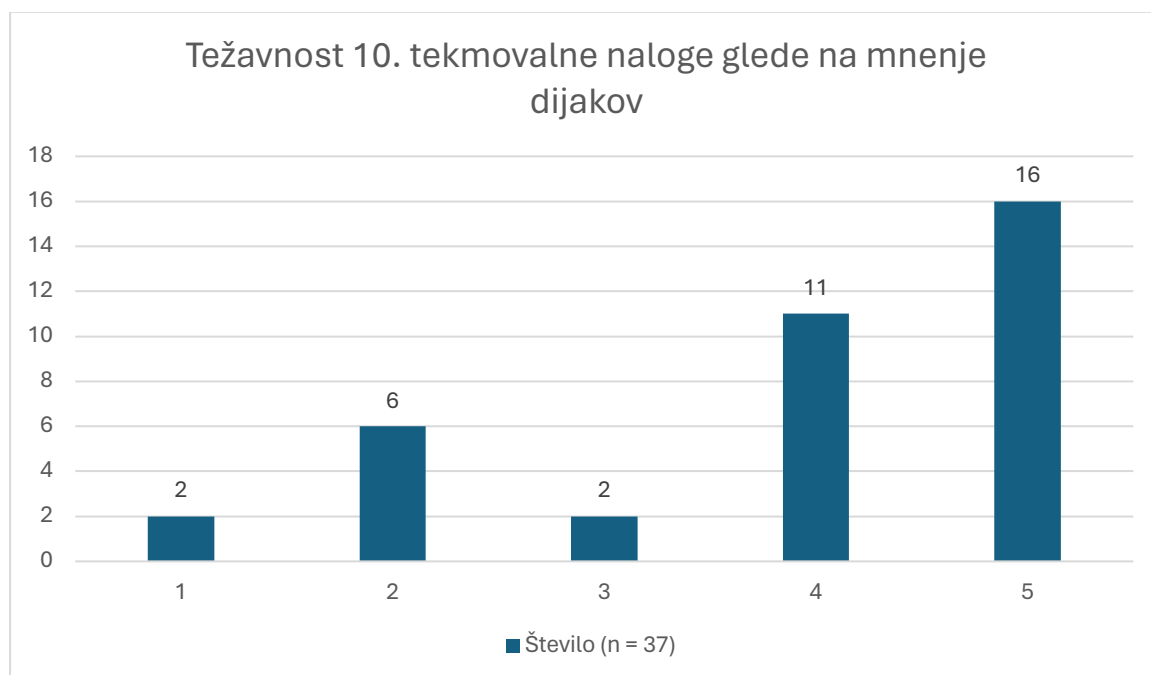
Grafikon 13 prikazuje težavnost 8. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov. Osmo naloga je preverjala predvsem vsebine s področja skladnje, nekaj tudi oblikoslovja. Največji delež dijakov (11) je označil težavnost te naloge na stopnji 3, poudariti pa je treba, da se je zagotovo naloga dijakom zdela težja kakor lažja, kajti skupno 20 dijakov je odgovorilo, da je naloga težka (na lestvici 4 ali 5). Vrednosti se sicer med sabo ne razlikujejo veliko. Najpogostejše napake pri 8. nalogi so se pojavile pri določanju slovničnih lastnosti glagola in izpisu posameznih vrst ter določanju posameznih stavčnih členov. Naloga bi morala biti reševana boljše, saj vsebine niso presegale stopnje OR.

Grafikon 14: Težavnost 9. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

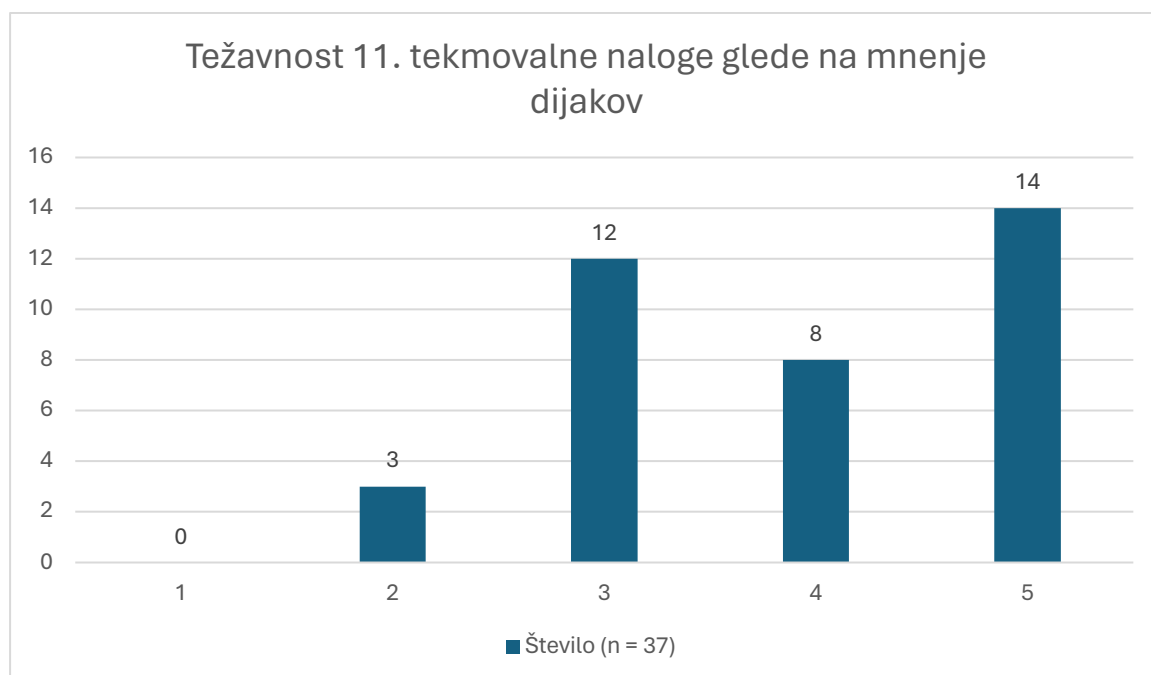
Grafikon 14 prikazuje težavnost 9. naloge glede na mnenje tekmovalcev. Največ dijakov je to nalogo označilo za težko (13; stopnja 4) ali zelo težko (11; stopnja 5). Deveta naloga je sicer nekoliko daljša, saj vsebuje kratko izhodiščno besedilo in preverja znanje različnih jezikovnih ravni, a z vsebinskega vidika ne odstopa od učnega načrta, zato so jo dijaki v osnovi reševali morda boljše kot katero drugo nalogo, a glede na predvideno težavnost naloge še vedno slabo. Najpogosteje so se dijaki motili pri besedotvorju, podnalogi c, ki je bila najslabše reševana (glej prilogo), in pri strokovnem izražanju (sploh pri prirednih zvezah).

Grafikon 15: Težavnost 10. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

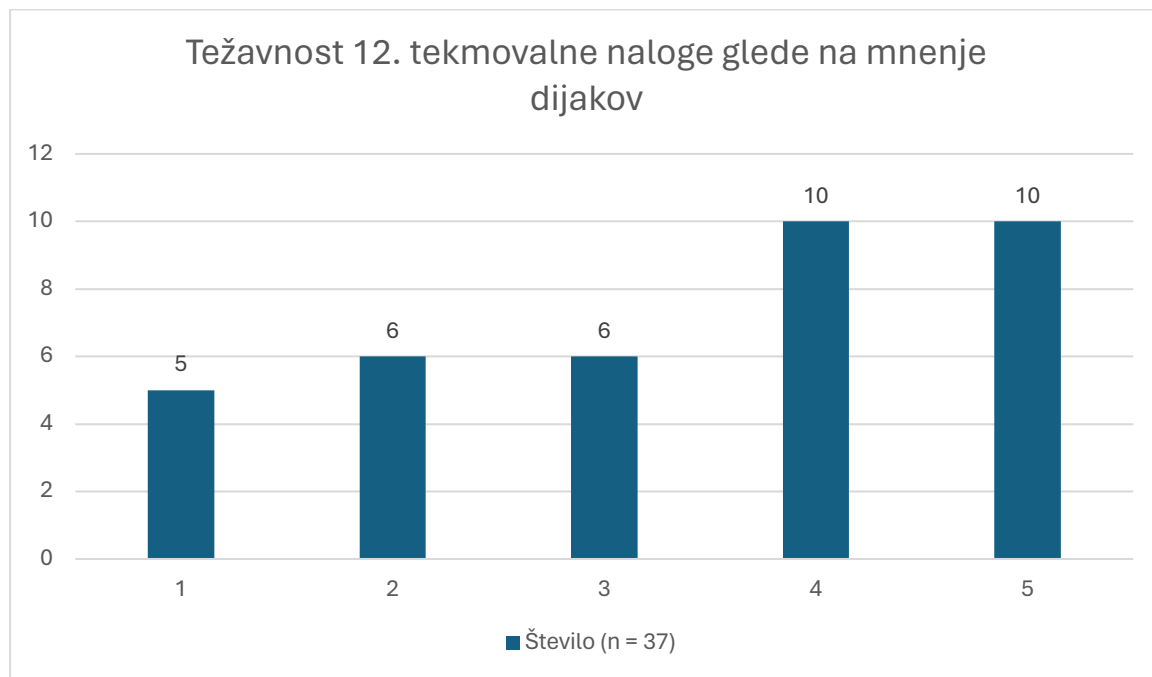
Grafikon 15 prikazuje težavnost 10. naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Večini dijakov se je naloga zdela težka (11) ali zelo težka (16). Opažam razkorak med vrednostmi, kar pomeni, da so se dijaki odločali med tem, ali je naloga težka ali ne, in v večini niso izbirali težavnostne stopnje 3. Kljub temu je več dijakov odgovorilo, da se jim je takšen tip naloge zdel sicer težek, a zanimiv.

Grafikon 16: Težavnost 11. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

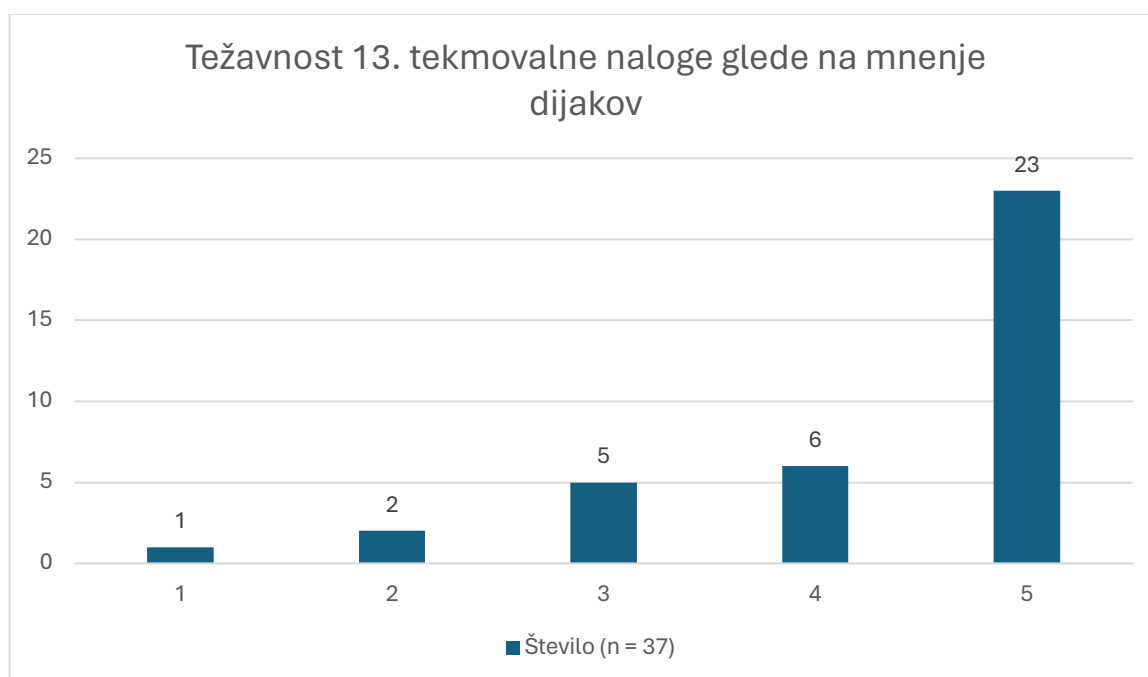
Grafikon 16 prikazuje težavnost 11. naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Enajsta naloga je strukturno podobna prvi in šesti, kajti tudi ta preverja teoretično poznavanje vsebin z označevanjem DA/NE. Za razliko od prve in šeste naloge se je ta zdela dijakom nekoliko težja. Še vedno so sicer izbirali težavnost na stopnji 3, a je večji delež dijakov izbral težavnostno stopnjo 5, ostale vrednosti pa manj.

Grafikon 17: Težavnost 12. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

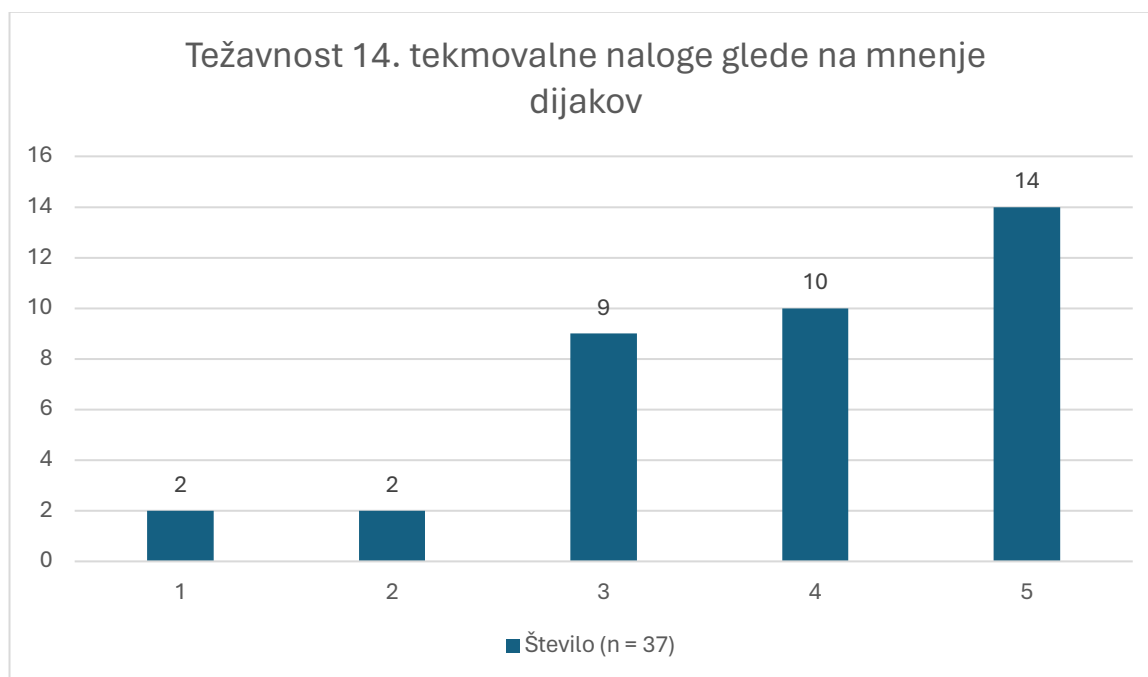
Grafikon 17 prikazuje težavnost 12. naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Čeprav je večina odgovorila, da je naloga težka (po 10 dijakov pri stopnjah 4 in 5), je pri tej nalogi delež dijakov pri stopnjah 1, 2, 3 nekoliko višji, kar nakazuje, da naloga ni bila tako zelo težka. Dijaki so jo namreč tudi reševali zelo dobro in specifičnih napak ni bilo.

Grafikon 18: Težavnost 13. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

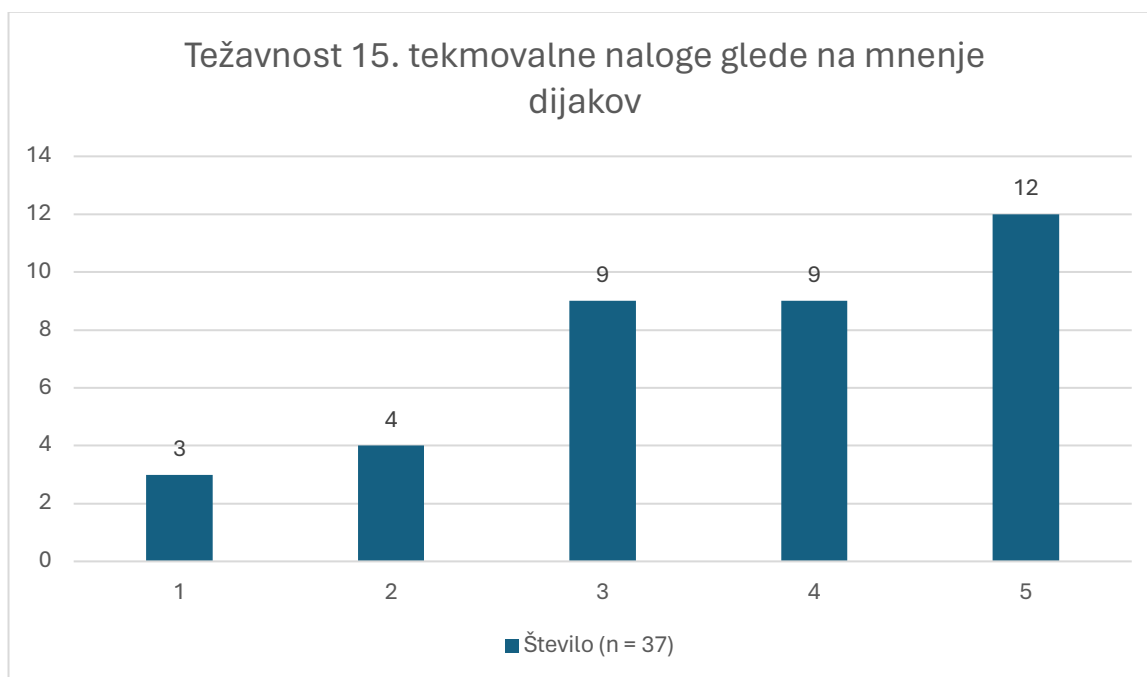
Grafikon 18 prikazuje težavnost 13. naloge glede na mnenje dijakov. To nalogo so dijaki uvrstili med najzahtevnejšo nalogo na poskusni tekmovalni poli. Kar 29 dijakov je to nalogo označilo s težavnostno stopnjo 4 ali 5 (6 dijakov stopnja 4, 23 dijakov stopnja 5). Naloga je težavnostno res presegala cilje, ki se pojavljajo v učnem načrtu, kajti oblikovanje nalog iz S-struktur je v pedagoški praksi navadno vezano na zapisovanje S-strukture glede na zapisano poved, v tej nalogi pa so morali narediti ravno obratno. Naloga ni niti en dijak rešil popolnoma pravilno, se je pa nekaj dijakov res potrudilo in približalo povedi, ki bi se skladala z dano S-strukturo. Poudaril bi, da se je tak tip naloge že pojavil na maturitetnem preizkusu.

Grafikon 19: Težavnost 14. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

Grafikon 19 prikazuje težavnost 14. tekmovalne naloge glede na mnenje poskusnih tekmovalcev. Večina dijakov meni, da je naloga, ki je preverjala dijakovo zmožnost ugotavljanja jezikovnih zank, pretežka (10 dijakov stopnja 4, 14 dijakov stopnja 5). Le redki so nalogo rešili pravilno in ugotovili jezikovne zanke.

Grafikon 20: Težavnost 15. tekmovalne naloge glede na mnenje dijakov

Grafikon 20 prikazuje težavnost 15. naloge glede na poskusne tekmovalce. Tudi zadnja naloga, ki je bila vezana na pravopis, se je dijakom zdela težka, pa čeprav je vzeta iz delovnega zvezka za pouk slovenščine v gimnaziji *Na pragu besedila 4*. Dijaki so pravopisne napake prepoznavali zelo mešano – nekateri so prepoznali skoraj vse, medtem ko so drugi izpustili najbolj ključne pravopisne zanke v besedilu.

4. 4 Mnenja dijakov in učiteljev (analiza anketnega vprašalnika)

Poleg izvedbe poskusnega tekmovanja sem v mesecu februarju izvedel tudi anketno raziskavo, s katero sem od ciljnih skupin, dijakov in učiteljev, želel pridobiti čim več mnenj o organizaciji in izvedbi novega tekmovanja iz slovenščine. Ideja je bila predvsem povprašati anketirane o ključnih značilnostih tekmovanja: tekmovalnih skupinah, izvedbi tekmovanja, imenu tekmovanja, dati anketiranim priložnost za izražanje lastnega mnenja. Pridobil sem torej dva nova anketna vzorca, ki sta bila nekoliko večja od prvotnega vzorca testne skupine dijakov, ki je reševala tekmovanje. Testna vzorca anketirancev sta prikazana v tabelah spodaj.

Tabela 16: Prikaz anketnih skupin pri raziskavi mnenj

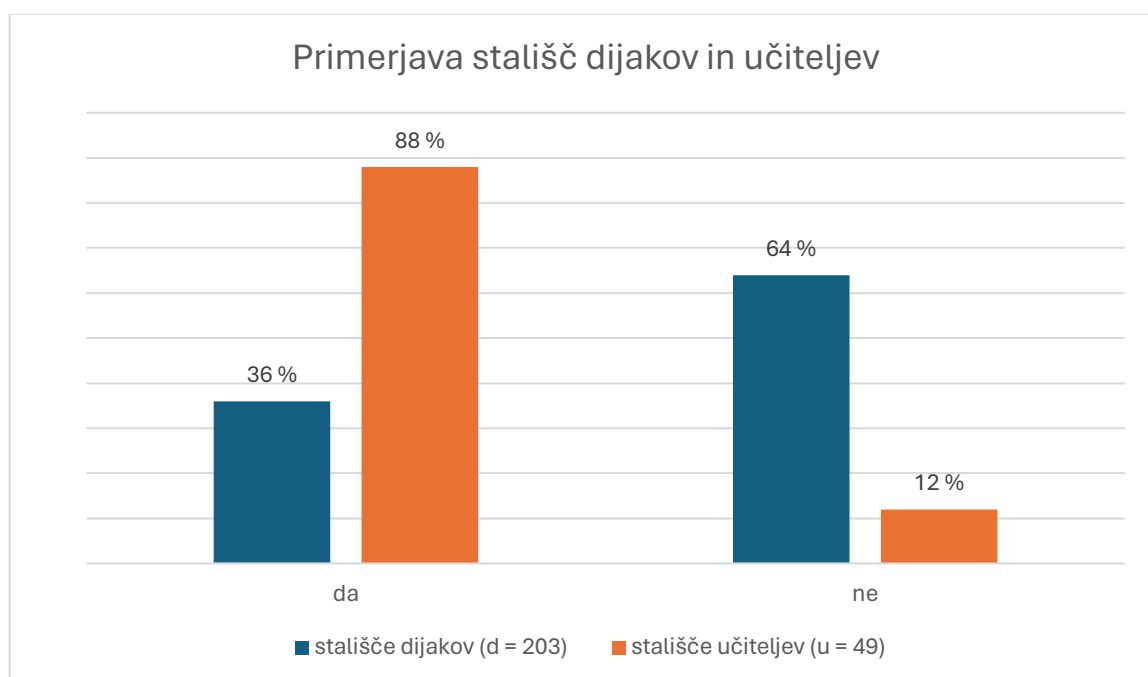
Anketna skupina	Število	Skupaj
Dijaki (gimnazija)	d = 203	252 mnenj
Učitelji (osnovna in srednja šola)	u = 49	

V tabeli x so prikazani osnovni anketni vzorci, ki vključujejo 203 gimnazijske dijake (vrednost d) in 49 osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev (spremenljivka u). Skupaj zato dobimo osnovni vzorec 252 pridobljenih mnenj o novem tekmovanju iz slovenskega jezika. Obe anketni skupini sta sicer reševali ločeni ankete, a so bila vprašanja enaka. Učitelji so imeli kakšno vprašanje več, ki je vezano neposredno na pedagoško stroko. Cilj tega poglavja je podati jedrnat opis⁹ in analizo mnenj tako dijakov kot tudi učiteljev ter preveriti, ali in kako se njihova mnenja razlikujejo.

Če se lotimo analize vprašalnika nekoliko komparativistično, je najbolje začeti z osnovnimi vprašanji, ki sta jih vsebovala anketna vprašalnika obeh ciljnih skupin. Temeljno vprašanje, ki je uvodoma doletelo dijake, je vezano na udeležbo na tekmovanju: *Ali bi se udeležil tekmovanja iz znanja slovenskega jezika, če bi to obstajalo?* Enako vprašanje v drugačnem formatu so dobili tudi učitelji. Rezultate prikazuje spodnji grafikon 21.

⁹ Vsa mnenja ne bodo prikazana z grafikoni, nekatera bodo le opisno povzeta. Analiza odgovorov ne sledi nujno vrstnemu redu vprašanj v anketi.

Grafikon 21: Udeležba na novem tekmovanju s stališča dijakov

Grafikon 21 prikazuje odgovore anketiranih na vprašanje, ali bi se dijaki udeležili tekmovanja iz slovenskega jezika, če bi to obstajalo. V primerjalnem grafikonu lahko opazimo različno pojmovanje udeležbe na tekmovanju med ciljnim anketnim skupinama. Ob vprašanju, ali bi se udeležili novega tekmovanja iz slovenskega jezika, je večina učiteljev (43 učiteljev, 88 %) pričakovala, da bodo dijaki odgovorili pritrdilno. Le manjši delež (6 učiteljev, 12 %) je odgovoril, da se dijaki ne bodo udeležili tekmovanja. Pri dijakih je namreč odgovor ravno zrcalen odgovorom učiteljev. Večina dijakov (129 dijakov, 64 %) je odgovorila, da se tovrstnega tekmovanja ne bi udeležila. Manjši, a vseeno nezanemarljiv in pomemben delež (74 dijakov, 36 %), je izpostavil, da bi se tekmovanja udeležil. Ko sem dijake povprašal po razlogih za (ne)udeležbo na novem tekmovanju, so bili njihovi odgovori različni. Med tistimi, ki bi se tekmovanja udeležili, so najpogosteje navajani razlogi povezani z že razvitim odnosom do slovenščine kot jezika in šolskega predmeta. Ti dijaki najpogosteje menijo, da bi bila udeležba na tekmovanju zabavna, da je njihovo znanje jezika dovolj dobro in da bi jim dodatno znanje koristilo pri študiju. Eden od anketirancev je celo poudaril moje izhodiščno stališče, da je slovenščina zelo zanimiva in skoraj edina od predmetnih področij, ki še nima svojega tekmovanja (poleg seveda že obstoječega Cankarjevega tekmovanja). Nekateri pa so tudi poudarili, da bi se s tovrstnim tekmovanjem bolj poglobili v slovenski jezik. Med večino obrazložitvev, zakaj se dijaki tekmovanja ne bi udeležili, navajam najpogostejše odgovore: menijo, da njihova slovenščina ni dovolj dobra; ne marajo jezikovnega dela pouka, a bi se z veseljem udeležili tekmovanja iz književnosti; ne razumejo dobro jezikovnih pravil v slovenskem jeziku; ker pri pouku ne dosega želene cilja in ne vidijo smisla v udeležbi na tekmovanju. Učitelji slovenščine, ki si jezikovnega tekmovanja nekoliko bolj želijo, so povedali,

da bi bili pripravljene izvajati priprave na jezikovno tekmovanje, če bi bilo to potrebno. To je izpostavilo 92 % učiteljev (45 učiteljev). Le 4 (8 %) tega ne bi bili pripravljene narediti.

Nadalje sem anketirane podrobneje vprašal o neposredni izvedbi tekmovanja in strukturnih značilnostih novega tekmovanja. Pri tem so izražali svoje mnenje o trditvah na lestvici od 1 (sploh ni pomembno) do 5 (zelo je pomembno). Čeprav so rezultati pokazali, da bi se tekmovanja udeležila manjšina, ugotavljam, da vseeno prevladuje mnenje, da je tekmovanje iz slovenščine v slovenskem izobraževalnem prostoru pomembno. To je poudarila večina dijakov. Skupno 117 dijakov meni, da je takšno tekmovanje potrebno (92 dijakov na stopnji 4 in 25 dijakov na stopnji 5), delež dijakov ni prepričan, le manjšina pa meni, da tekmovanja ne potrebujemo. Med učitelji prevladuje podobno mnenje. Skupno 43 učiteljev je izpostavilo, da je tekmovanje potrebno, le 6 ni prepričanih. Takšnih, ki bi mislili, da tekmovanja v slovenskem izobraževalnem sistemu ne potrebujemo, ni. Naslednje trditve se navezujejo na strukturo tekmovanja.

Trditev 1: Na šolskem tekmovanju bi morali preverjati/spodbujati tudi bralno pismenost.

S trditvijo, da bi morali na šolskem tekmovanju preverjati tudi bralno pismenost, se je strinjala večina (98 %) učiteljev (skupno¹⁰ 48). Le eden izmed učiteljev ni prepričan. S tem se strinja tudi 85 % dijakov, 9 % jih ne ve, 6 % pa se jih ne strinja. Ugotavljam, da večina vseh anketiranih meni, da bi na šolskem tekmovanju morali spodbujati bralno pismenost.

Trditev 2: Šolsko tekmovanje iz znanja mora biti sestavljeno drugače kakor NPZ in maturitetni preizkus.

S to trditvijo se strinja 82 % učiteljev (skupno 33). Le 9 učiteljev (18 %) ni prepričanih. Pri dijakih so rezultati nekoliko drugače razporejeni. S trditvijo se strinja nekoliko nižji delež dijakov, in sicer 62 % (skupno 124 dijakov). Neopredeljenih je 30 %, 8 % se jih ne strinja. Ugotavljam, da večina vseh anketiranih meni, da mora biti šolsko tekmovanje iz znanja slovenščine sestavljeno drugače kakor NPZ ali matura.

Trditev 3: Naloge na šolskem tekmovanju morajo biti kompleksnejše zastavljene.

S trditvijo se strinja 78 % učiteljev (skupno 38). 16 % (8) je neopredeljenih, 6 % (3) pa se jih ne strinja. Med dijaki večina odgovorov ni osredotočena na strinjanje s trditvijo. Strinja se namreč le 41 % anketiranih, kar je nekaj manj od polovice. Največ dijakov je neopredeljenih (42 % ali 85), 17 % (34 dijakov) pa se jih s trditvijo ne strinja. Ob upoštevanju obeh anketnih vzorcev ugotavljam, da večina profesorjev meni, da bi morale biti naloge na tekmovanju iz slovenskega

¹⁰ Izraz skupno se nanaša na seštevek rezultata obeh stopenj strinjanja, in sicer stopnja 4 (se strinjam) in stopnja 5 (zelo se strinjam).

jezika kompleksnejše zastavljene, medtem ko so dijaki glede tega večinoma neopredeljeni (možnost niti niti).

Trditev 4: Na šolskem tekmovanju bi se morali izogniti pisanju besedil in se bolj osredotočiti na ostale (in dodatne) vsebine.

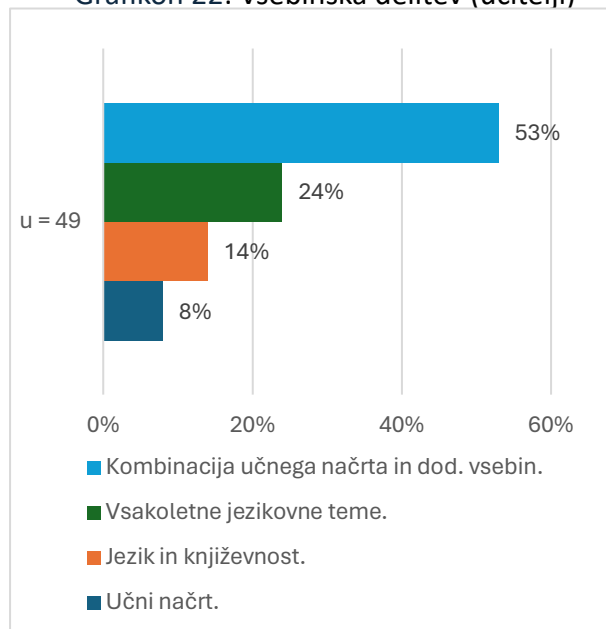
S trditvijo se strinja 57 % učiteljev (skupno 28), 24 % (12) je neopredeljenih, 18 % (skupno 9) se jih ne strinja. Nekoliko nižji, a podoben delež dijakov, in sicer 51 % (skupno 102), se strinja s trditvijo. Delež neopredeljenih je malce višji (28 %, 56 dijakov), 22 % (skupno 45 dijakov) pa se jih ne strinja s trditvijo. Ugotavljam, da skupno večina dijakov in profesorjev meni, da bi se na šolskem tekmovanju morali izogniti pisanju besedil in se bolj osredotočiti na ostale vsebine.

Trditev 5: Na šolskem tekmovanju naj bodo v enem izmed sklopov učenci (morda v srednji šoli) vpeljeni v svet raziskovalne slovenistike z reševanjem nalog, ki so povezane s primerno zahtevnim strokovnim člankom (literaturo).

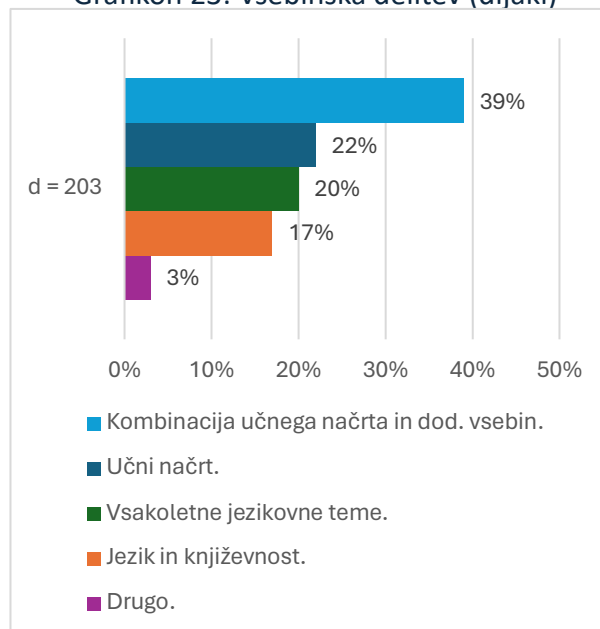
Zadnja trditev v tem sklopu vprašanj je bila vezana na možnost popularizacije in uvajanja dijakov v (pol)znanstveni in kritični svet raziskovalne slovenistike na način, da bi v tekmovalne vsebine vključili tudi poznavanje nekaterih strokovnih člankov, iz katerih bi nato dijaki reševali naloge (članki bi bili med drugim tudi razpisana literatura). S tem se strinja 73 % učiteljev (skupno 36). 18 % (9) je neopredeljenih, 8 % (4) se jih ne strinja. Med dijaki se z dano trditvijo strinja le malo več od polovice, 52 % (skupaj 107 dijakov). 34 % (70) je neopredeljenih, 13 % (26) se jih ne strinja. Ugotavljam, da se večina vseh anketiranih strinja z vključitvijo dodatne strokovne literature (v obliki člankov) v tekmovanje.

Prejšnja trditev se je večinsko že navezovala na naslednje vprašanje, ki je preverjalo vsebinsko področje tekmovanja in tekmovalnih nalog. Vsi anketirani so dobili možnost izbirati med štirimi vsebinskimi zasnovami tekmovanja. Lahko so zapisali tudi svojo, a se tega ni lotil nihče od profesorjev, med dijaki pa le peščica.

Grafikon 22: Vsebinska delitev (učitelji)

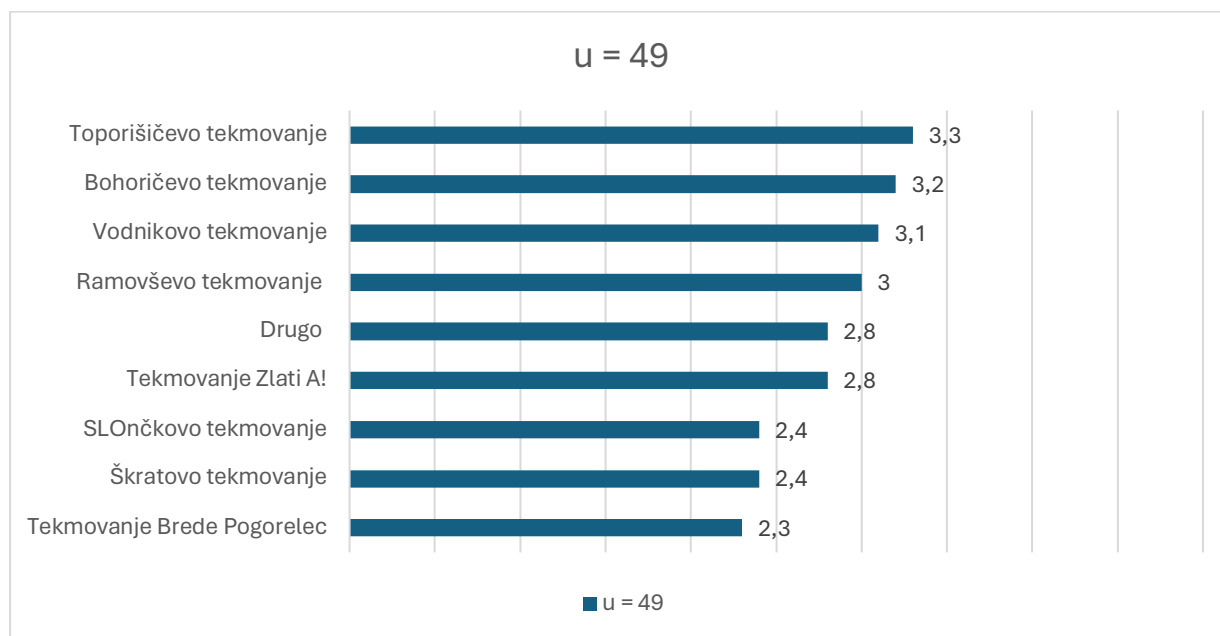
Grafikon 23: Vsebinska delitev (dijaki)

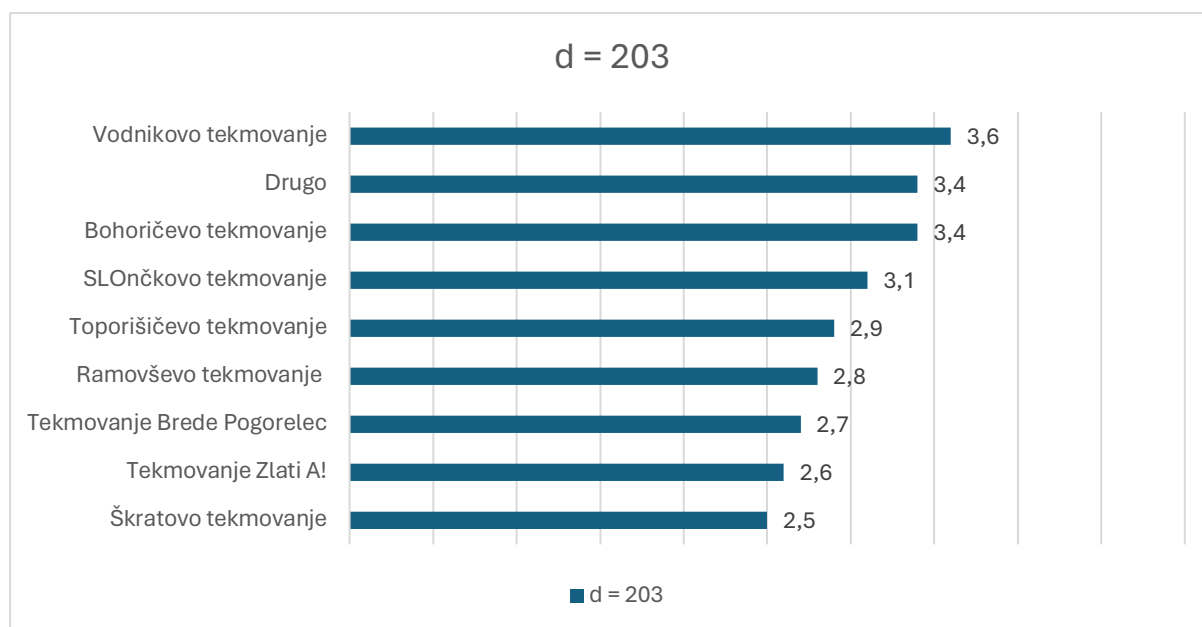
Analizirajmo grafikona 22 in 23, ki prikazujeta odgovore obeh ciljnih anketnih skupin na vprašanje o vsebinski delitvi novega jezikovnega tekmovanja. Grafikone je treba brati pozorno, kajti kategorije so razvrščene od najpogostejšega odgovora do najmanj pogostega, zato legendi nista skladni po vrstnem redu, so pa kategorije v obeh grafikonih prikazane z enakimi barvami. Razberemo lahko, da se pri najpogostejši izbiri vsebinske delitve tekmovanja tako dijaki kot tudi učitelji strinjajo. Pravijo, da naj bo tekmovanje kombinacija učnega načrta in dodatnih razpisanih vsebin. To meni 53 % učiteljev in 39 % dijakov. Pri ostalih možnostih anketni skupini nista tako enotni. Učitelji so na drugo mesto postavili določevanje jezikovnih tem, ki bi se vsako leto menjavale (24 %), medtem ko je ta kategorija pri dijakih na tretjem mestu (20 %). Na tretje mesto učitelji postavljajo trditev, ki pravi, da bi tekmovanje moralo biti povezava jezika in književnosti (14 %). To možnost so dijaki postavili na četrto mesto (17 %). Na zadnje mesto pa so učitelji postavili izvedbo tekmovanja le in izključno po vsebinah učnega načrta (8 %), kar je bilo pri dijakih uvrščeno precej višje, in sicer na drugo mesto (22 %). Med drugimi odgovori, ki jih je izpostavilo najmanj dijakov (le 3 %), so najpogosteje predlagali povezavo nalog s splošnim življenjem in poznavanje širših vsebin, ki so vezane le na slovnico in niso povezane z učnim načrtom (torej kakor možnost le dodatnih vsebin).

Nazadnje sem anketirane povprašal še po mnenju o poimenovanju tekmovanja. Navedel sem nekaj predlogov, podal pa tudi možnost, da lahko sami zapišejo predloge. Rezultati so podani na spodnjih grafikonih.

Grafikon 24: Prikaz povprečnih vrednosti mnenj učiteljev o poimenovanju tekmovanja

Grafikon 25: Prikaz povprečnih vrednosti mnenj dijakov o poimenovanju tekmovanja

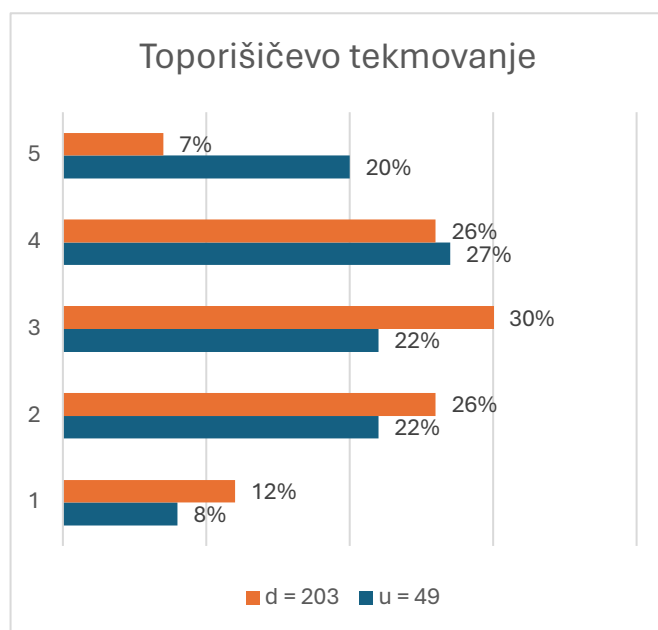
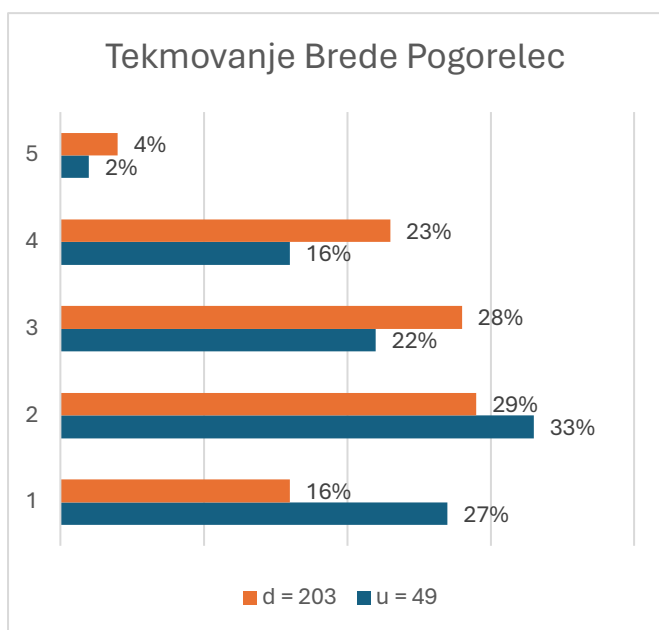

Grafikona 24 in 25 prikazujeta povprečne vrednosti mnenj učiteljev in dijakov o poimenovanju novega tekmovanja iz slovenščine. Dijaki so vsak predlog imena ocenjevali na lestvici od 1 (sploh mi ni všeč) do 5 (zelo mi je všeč). Na grafikonih so prikazane povprečne vrednosti. Učiteljem je bilo najbolj všeč Toporišičevo tekmovanje, dijakom pa Vodnikovo. Pri obeh

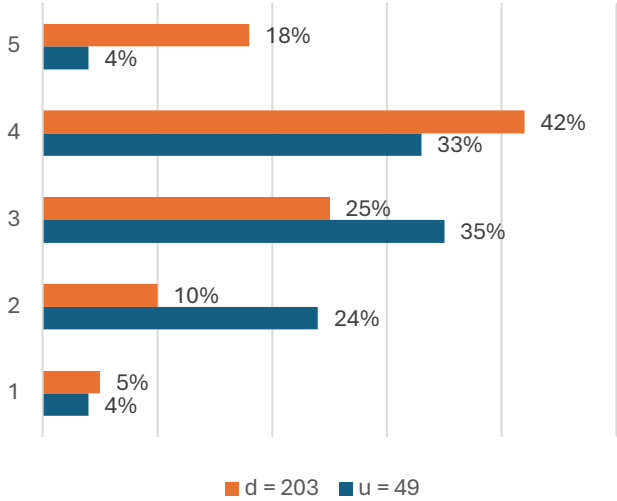
anketnih skupinah se je visoko uvrščalo poimenovanje Bohoričevo tekmovanje. Med manj priljubljenimi so bila pri obeh anketnih skupinah naslednja poimenovanja: Tekmovanje Brede Pogorelec in Škratovo tekmovanje. Ugotavljam tudi, da se malo bolj kreativna oblika poimenovanja, na primer SLOnčkovo tekmovanje, uvršča pri dijakih precej višje kakor pri učiteljih, kar pomeni, da jim je bližje. Med drugimi možnostmi poimenovanja so anketirani predlagali naslednja poimenovanja:

- Šolarjevo tekmovanje (po prezrtem jezikoslovcu Jakobu Šolarju)
- Jezikovni laboratorij
- Tekmovanje Zimske urice
- Slovenščina od A do Ž
- Tekmovanje Zlato pero
- Prešernovo tekmovanje.

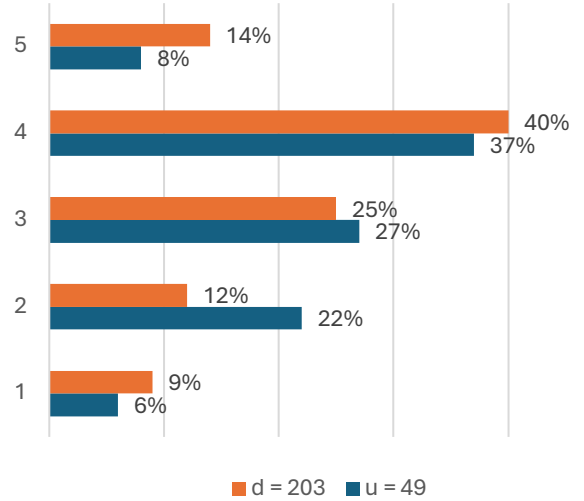
V grafikonih od 26 do 33 so prikazani podrobneje razdelani odgovori anketnih skupin za vsako tekmovanje posebej na lestvici od 1 do 5.

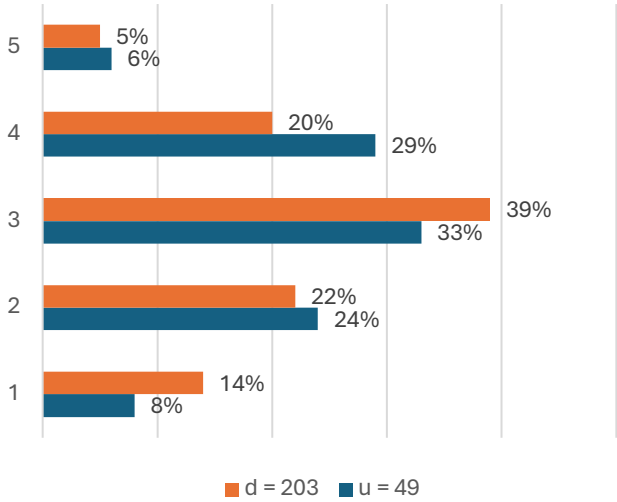
Vodnikovo tekmovanje

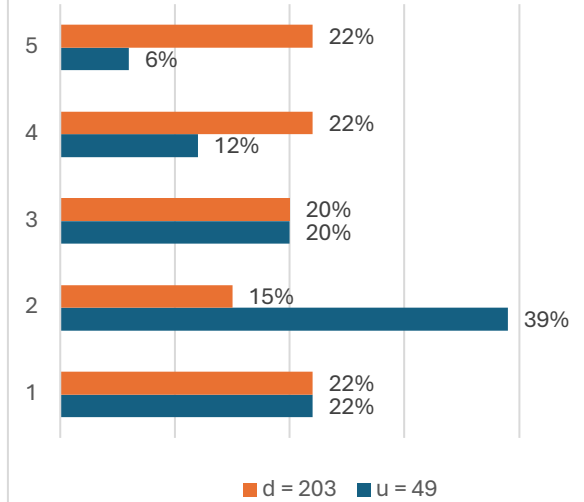
Bohoričevo tekmovanje

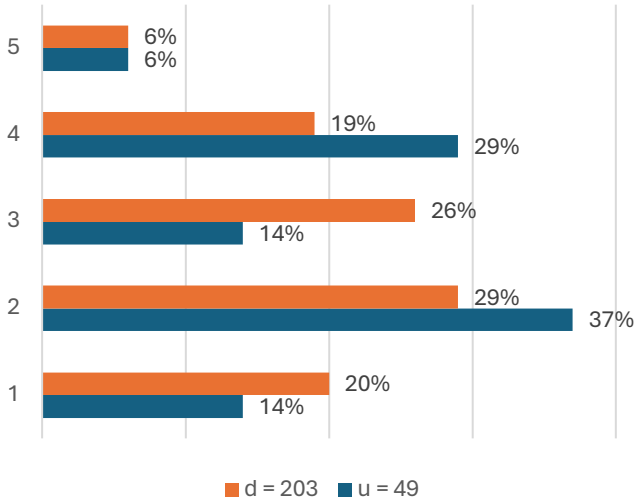
Ramovševo tekmovanje

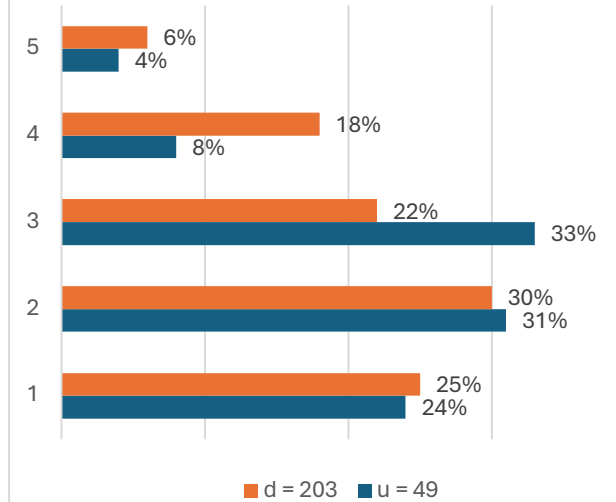
SLOnčkovo tekmovanje

Tekmovanje Zlati A!

Škratovo tekmovanje

5 RAZPRAVA

Hipoteza 1: Dijaki in učitelji si želijo tekmovanja iz slovenskega jezika.

Hipoteza predvideva, da si dijaki in učitelji želijo tekmovanja iz znanja slovenskega jezika. Ob tem naj pojasnim, katere podatke sem v raziskavi pri obravnavanju te hipoteze upošteval. Trditev sem preverjal in utemeljeval s podatki, ali bi se dijaki želeli udeležiti tekmovanja in kakšna so pričakovanja učiteljev glede udeležbe in priprav, pa tudi z mnenjem anketiranih o potrebi po (novem) tekmovanju iz slovenskega jezika. Ti dve kategoriji namreč najbolje opisujeta željo po tekmovanju. Prvo hipotezo sem preverjal predvsem s pomočjo podatkov, ki sem jih pridobil iz grafikona 21. Ta prikazuje željo po udeležbi na tekmovanju iz slovenskega jezika s stališča dijakov in učiteljev. Če primerjalni grafikon 21 analiziramo najprej s stališča dijakov kot bodočih tekmovalcev, ugotovimo, da bi se tekmovanja udeležilo le 36 % (74) dijakov. Večji delež (64 %, 129 dijakov) je odgovoril, da se tekmovanja ne bi udeležil. Ti rezultati se ne skladajo s pričakovanjem učiteljev, ki v večini (88 %) menijo, da bi se njihovi dijaki tovrstnega tekmovanja udeležili. Glede na rezultate je pravilno predvidevala le manjšina učiteljev (12 %). Podobne rezultate lahko opazimo tudi pri grafikonu 3, ki prikazuje odgovore testne skupine, ki je reševala poskusno jezikovno tekmovanje. Večina dijakov, ki so reševali poskusni jezikovni test, se namreč tekmovanja ne bi udeležila. Ugotavljam torej, da se dijaki tekmovanja v znanju slovenščine v večji meri ne bi želeli udeležiti. Iz tega sklepam, da med dijaki ni velikega interesa ali želje za takšno tekmovanje. Hipotezo pa lahko vendarle obravnavamo tudi z drugega stališča, če interpretiramo rezultate anketiranih pri vprašanju, ali je tekmovanje iz slovenskega jezika potrebno. Tukaj ugotovimo, da je 57 % dijakov (skupno 117) kljub svojemu prepričanju o neudeležbi na (bodočem) tekmovanju izpostavilo, da je šolsko tekmovanje iz znanja slovenščine v slovenskem izobraževalnem prostoru potrebno. Tudi večina učiteljev (88 %) se je s tem strinjala. Iz tega sklepam, da dijaki gojijo zavedanje o pomembnosti in potrebi po jezikovnem tekmovanju iz slovenščine, le udeležili se ga ne bi iz različnih razlogov. Ti so največkrat povezani z uspehom pri pouku, saj je več dijakov poudarilo, da v udeležbi na tekmovanju ne vidijo smisla, ker ne dosegajo zelenih učnih ciljev, tekmovanja pa v osnovi stremijo k višji stopnji znanja, razumevanja in nadgradnje. Iz navedenih podatkov ugotavljam, da si dijaki in učitelji (obe ciljni skupini anketnega vprašalnika in hipoteze) tekmovanja iz znanja slovenščine želijo. Glede na podatke učitelji nekoliko bolj, saj so v večji meri izkazali podporo izvedbi novega tekmovanja, pa tudi pokazali pripravljenost pomagati pri pripravah na tekmovanje in spodbujati svoje učence. Dijaki pa sicer menijo, da je tekmovanje v slovenskem prostoru pomembno, a navajajo tudi konkretne in dokaj utemeljene razloge za (ne)udeležbo na tekmovanju, ki pojasnjujejo tak rezultat. Ob tem je seveda treba poudariti, da je vsem anketiranim, še posebej dijakom, ki se s slovenščino ne ukvarjajo poklicno in vsakodnevno kakor anketirani učitelji, tekmovanje iz znanja slovenskega jezika še neznan. Ker zaenkrat govorimo le o idejni zasnovi, je pomembno vedeti, da je do neke mere zanje tekmovanje še nekoliko neoprijemljivo, kajti edini stik, ki so ga imeli s tekmovanjem, je bil le

poskusni test pri tekmovalni skupini. Na tej točki je torej nemogoče sklepati, ali bi se takšni rezultati nekoč odražali tudi pri dejanski izvedbi tekmovanja. Iz navedenih razlogov sem prvo hipotezo **potrdil**.

Hipoteza 2: Dijaki in učitelji menijo, da bi morala vsebinska zasnova tekmovanja iz slovenskega jezika presegati učni načrt.

Hipoteza 2 se navezuje na vsebinsko zasnovo tekmovanja iz znanja slovenskega jezika. To hipotezo sem preverjal predvsem s pomočjo analize podatkov iz grafikonov 22 in 23, ki obravnavata vsebinsko delitev tekmovanja glede na mnenja dijakov in učiteljev. Iz grafikonov je razvidno, da so tako dijaki kot tudi učitelji v večini kot najbolj ustrezno vsebinsko razdelitev tekmovanja izbrali možnost kombinacije učnega načrta in dodatne literature. To je izpostavilo 53 % učiteljev in 39 % dijakov. Ostale možnosti se med anketnima skupinama nekoliko razlikujejo. Ugotavljam, da si dijaki in profesorji sicer želijo izvedbe tekmovanja po učni snovi oziroma učnem načrtu, a so vsekakor pretežno enoglasni pri dejstvu, da mora tekmovanje vključevati tudi dodatne vsebine, ki presegajo učno snov. To dokazuje tudi analiza pete trditve, obravnavane v poglavju o interpretaciji rezultatov anketnega vprašalnika, ki pravi, da naj bodo v enem izmed sklopov tekmovanja učenci vpeljeni v svet raziskovalne slovenistike tako, da (med drugim) rešujejo tekmovalne naloge, ki so povezane s primerno zahtevnim strokovnim/znanstvenim člankom. S to trditvijo se je strinjalo 73 % učiteljev, med dijaki 52 %. Pri dijakih je vrednost morda nekoliko nižja, ker je 34 % neopredeljenih (le 13 % se jih ne strinja s to možnostjo). S tem obe anketni skupini nakazujeta, da si dodatnih vsebin želita, a v povezavi z učno snovjo (učnim načrtom), ki se obravnava pri pouku. Zato sem drugo hipotezo **potrdil**.

Hipoteza 3: Tekmovanje iz slovenskega jezika bi pomembno prispevalo k pedagoški praksi in popularizaciji slovenščine med mladimi.

Tretjo hipotezo, ki se tiče prispevka tekmovanja k pedagoški praksi ter popularizacije slovenščine med mladimi, sem preverjal s kvalitativnim pristopom. Tega namreč ni mogoče meriti s številkami ali natančno prikazati na grafikonu. Tudi odgovor oziroma komentar na trditev ni čisto enoznačen, kaj šele enostaven. Zato sem to hipotezo preverjal predvsem z mnenjem učiteljev slovenščine, ki poučujejo v različnih osnovnih ali srednjih šolah (anketni vzorec 49 učiteljev). Učitelji so ponujali odgovore, ki so se dotikali tako življenjske kot pedagoške premise. Poudarjali so, da bi tekmovanje iz znanja slovenskega jezika prispevalo k izboljšanju odnosa do jezika med učenci in (o)krepilo pomen slovenščine v slovenskem šolskem prostoru, pa tudi širše. Tekmovanje bi spodbujalo učence k razmišljanju o jeziku in gojilo ljubezen do materinščine ter ohranjanja državljske zavesti («ohranitev lepe slovenske besede»). V povezavi z ljubeznijo do jezika in materinščine je nekaj učiteljev tudi neposredno omenilo popularizacijo slovenščine. Veliko učiteljev je tudi poudarilo dodano vrednost tekmovanja s pedagoškega vidika. Tako bi učenci pridobili poglobljeno znanje in že pridobljeno

znanje razširili. Učiteljem in dijakom tekmovanje ponuja tudi dodaten zagon in možnost dela z nadarjenimi dijaki, ki si želijo več in so tega zmožni. S tekmovanjem se poudarja inovativnost, je nekakšen kazalnik napredka izobraževalnih standardov, ponuja pa tudi potrditev, da učitelji, ki dijake poučujejo (in nenazadnje tudi pripravljajo na tekmovanje), delajo dobro. Tudi dijakom bi ob določenem uspehu tekmovanje prineslo formalno dokazilo njihovega znanja. Prisotne so bile tudi opazke čisto pragmatične narave. Tekmovanje lahko namreč učiteljem omogoči točke za napredovanje, dijakom pa priznanja, ki jih lahko uporabijo za pridobivanje npr. Zoisove štipendije. S tekmovanjem bi učenci glede na mnenja učiteljev tudi poglobili kritično razmišljanje in se medsebojno povezovali. Iz navedenih razlogov sem tretjo hipotezo **potrdil**.

Hipoteza 4: Tekmovalne naloge naj bodo kompleksnejše in obogatene z dodatnimi vsebinami.

Četrto hipotezo sem preverjal z analizo odziva dijakov in učiteljev na zastavljene trditve v anketnem vprašalniku. Pod drobnogled sem vzel tretjo, četrto in peto trditev pri analizi, ker se vežejo na vsebino hipoteze. S trditvijo, da naj bodo tekmovalne naloge kompleksnejše, se je strinjalo 78 % učiteljev (skupno 38) in 41 % dijakov, kar je manj kot polovica, pri čemer poudarjam, da je večina dijakov neopredeljenih (42 %). Četrta in peta trditev sta bolj povezani z drugim delom hipoteze, ki pravi, da naj bodo naloge obogatene z dodatnimi vsebinami. 57 % učiteljev (skupno 28) meni, da bi se na šolskem tekmovanju morali izogniti pisanju besedil in bolj osredotočiti na ostale vsebine. S tem se strinja tudi 51 % dijakov (skupno 102). S peto trditvijo, ki predvideva vključevanje dodatnih vsebin v smislu vpeljave strokovnega članka kot dodatne literature za tekmovanje, se strinja večina učiteljev (73 %, skupno 36) in nekaj več kot polovica dijakov (52 %, skupno 107 dijakov). Ugotavljam, da učitelji v večini menijo, da naj bodo naloge na tekmovanju kompleksnejše zastavljene in obogatene z dodatnimi vsebinami, dijaki pa so glede kompleksnosti v večini neopredeljeni, čeprav se zelo podoben delež strinja s to trditvijo, glede dodatnih vsebin pa se večinsko (čeprav le 52 %) strinjajo. Iz navedenih razlogov sem četrto hipotezo **delno potrdil**.

6 SKLEPI IN ZAKLJUČEK

V teoretičnem delu raziskovalne naloge sem se posvetil opredelitvi osnovnih pojmov, potrebnih za raziskovanje področja tekmovanj. Teorijo sem gradil postopoma, vse od znanja in vrst znanja, taksonomskih opredelitev, ki so pomembne pri določanju stopenj in težavnosti zahtevanega znanja, do različnih opredelitev tekmovalnosti kot pojma. Zanimalo me je tudi, kako se posamezniki odzivajo na tekmovanje in kakšno je stanje v slovenskem izobraževalnem prostoru, zato sem poglavje namenil tudi sistematičnemu pregledu tekmovanj iz znanja, krovnih organizacij in izvedbi tekmovanj v Sloveniji. Opisal sem tekmovanja, ki so povezana s slovenskim jezikom, literaturo ali kulturo in že obstajajo na naših tleh, ozrl pa sem se tudi na širše evropsko merilo, kajti tekmovanja iz materinščine so pogosta tudi v drugih evropskih državah. Nekoliko natančneje sem opisal primer Hrvaške. Pregledal sem tipologije nalog različnih avtorjev in izbral najbolj primerne za opis tekmovalnih nalog ter zapisal nekaj splošnih informacij o pravihnikih tekmovanj iz znanja. Teoretično znanje, ki sem ga predstavil v omenjenih poglavjih, mi je služilo kot osnova za naslednje poglavje, ki je sicer pol teoretično, a empiričnega duha.

Glavni namen raziskovalne naloge je predvsem predstaviti idejno zasnovo novega tekmovanja iz slovenskega jezika, natančno opisati pogled na tovrstno tekmovanje in raziskati, kakšno je stanje obravnavane tematike v slovenskem šolstvu. Zato osrednji del naloge predstavlja poglavje, v katerem sem sistematično zbral misli in zapisal vse ideje o izvedbi novega tekmovanja, ki sem jih pridobil v času raziskovanja. Zasnoval sem tri modele, in sicer model A, model B in model C, v katerih sem ubesedil svoje ideje. Ti modeli se razlikujejo po vsebinski določitvi tekmovalnih tem in deloma po strukturi organiziranosti tekmovalne pole. Model A je vezan na tekmovalne vsebine, ki so sestavljene glede na učni načrt za pouk slovenščine v posameznem razredu osnovne ali srednje šole. Model B predvideva izvedbo tekmovanja v skladu z dodatnimi vsebinami, ki so lahko povezane s snovjo učnega načrta (v obliki strokovnih člankov, dodatne literature) ali pa tudi ne. Tukaj uvajam pojem rotacijskega modela izvedbe tekmovanja, kar pomeni, da bi se tema tekmovanja vsako leto menjala in na razpisu sproti vsakoletno določala. Model C se ukvarja s tekmovalnimi vsebinami, ki povezujejo jezik in književnost. V nadaljevanju sem se natančneje posvetil modelu A, ki sem ga razvil nekoliko podrobneje in z njim tudi nadaljeval empirični del raziskovalne naloge.

Po modelu A sem sestavil poskusno tekmovalno polo (priloga 1), ki jo je reševal testni vzorec 37 dijakov 4. letnika splošnega gimnazijskega programa ($n = 37$). Testna pola je obsegala 15 nalog različnih tipov in težavnosti, ki so se skupaj seštele v 140 točk. Naloge sem sestavil v osnovi po šolskem principu, ki so ga dijaki navajeni reševati pri pisnem preizkusu znanja, a sem jih nekoliko preoblikoval v skladu s pričakovanji zahtev tekmovalnih nalog, ki so navadno kompleksnejše sestavljene in zahtevajo drugačen pristop razmišljanja. Ker so poskusno tekmovalno polo reševali dijaki 4. letnika, je preizkus obsegal jezikovno snov štirih let, velik poudarek pa sem napravil na slovničnih vsebinah. Tokrat sem ostale vsebine izpustil, a bi bilo

ob konstrukciji dejanskega tekmovanja potrebno precej razmisliti, katere so tiste ključne vsebine, ki na tekmovanju ne smejo manjkati. Tekmovalne vsebine so bile (po jezikovnih ravninah) pretežno enakomerno razporejene med naloge. Po reševanju testne tekmovalne pole sem dijake prosil, da rešijo še kratek anonimni anketni vprašalnik o tekmovalni poli (priloga 2). Iz anketnega vprašalnika sem izvedel, da se dijaki načeloma udeležujejo tekmovanj iz tujih jezikov, a se tekmovanja iz materinščine ne bi udeležili. Prav tako se v večini primerov dijaki na tekmovanja ne pripravljajo. V anketnem vprašalniku so ocenili tudi težavnost posamezne naloge iz poskusne tekmovalne pole. Odgovori dijakov so bili skladni s pričakovanji, kajti tipi nalog so bili zastavljeni na različnih taksonomskih stopnjah. Kljub temu so dijaki v večini primerov tekmovalno polo slabo reševali. Ker pa namen naloge ni bil merjenje jezikovnega znanja ali napak dijakov, sem se bolj osredotočil na njihovo mnenje.

Sledil je še drugi del empirične raziskave. Sestavlil sem drugačen anketni vprašalnik, ki so ga samostojno reševali dijaki in učitelji slovenščine na osnovnih in srednjih šolah. Anketni vzorec je bil sestavljen iz 49 učiteljev in 203 dijakov (skupaj 252 mnenj o tekmovanju). Namen tega vprašalnika je bil predvsem prikazati mnenje obeh ciljnih anketnih skupin o oblikovanju novega tekmovanja – vse od vsebinske razdelitve do poimenovanja. Pri analizi rezultatov tega anketnega vprašalnika sem naletel na zrcalno sliko med dijaki in učitelji. Večina učiteljev meni, da bi se njihovi učenci želeli udeležiti tekmovanja iz slovenščine in bi bili zanje celo pripravljani izvajati priprave, medtem ko je le manjšina dijakov poudarila željo po udeležbi na takšnem tekmovanju. Med tistimi dijaki, ki bi se tekmovanja udeležili, so najpogosteje navajani razlogi povezani z že razvitim odnosom do slovenščine kot jezika in učnega predmeta. Ti dijaki so kot razloge za udeležbo na tekmovanju najpogosteje navajali zabavo, visoko stopnjo znanja jezika, korist znanja jezika za študij, zanimivost predmetnega področja in celo poudarek, da je slovenščina (z izjemo Cankarjevega tekmovanja) skoraj edino področje, ki še nima svojega tekmovanja. Nekateri so tudi poudarili, da bi se s tovrstnim tekmovanjem bolj poglobili v slovenski jezik. Med večino razlogov, zakaj se dijaki tekmovanja ne bi udeležili, so navajali neznanje slovenščine in nerazumevanje jezikovnih pravil v povezavi z nedoseganjem zelenih ciljev pri pouku slovenskega jezika v šoli.

V nadaljevanju sem jih povprašal tudi po nekaterih strukturnih, vsebinskih in organizacijskih vidikih novega tekmovanja. Vsi anketirani so v večini izpostavili, da je tekmovanje iz slovenskega jezika v slovenskem šolstvu potrebno. V to so prepričani predvsem učitelji, ki v veliki večini menijo, da bi se tekmovanje moralo organizirati tako za osnovnošolce kot tudi srednješolce. Takšnih, ki bi mislili, da tekmovanja v slovenskem izobraževalnem sistemu ne potrebujemo, ni. Večina učiteljev in dijakov tudi meni, da bi poleg ostalih vsebin s tekmovanjem morali spodbujati in preverjati bralno pismenost, a ne na način, kakor jo ta čas preverjajo eksterni izpiti, kajti večina vseh anketiranih prav tako meni, da bi tekmovalna pola morala biti sestavljena drugače kakor NPZ ali maturitetni preizkus. Glede tekmovalnih nalog menijo, da morajo biti te kompleksnejše sestavljene. S tem se strinja večinski delež učiteljev, medtem ko je pri kompleksnosti nalog delež dijakov zelo podobno razporejen med tiste, ki se

s tem strinjajo, in neopredeljene. Nekoliko več kakor polovica obeh anketnih skupin pa pravi, da bi se morali na šolskem tekmovanju izogniti pisanju besedil in se bolj osredotočiti na ostale in dodatne vsebine. Z dodatnimi vsebinami je tesno povezano tudi vprašanje, ali bi morali biti dijaki na šolskem tekmovanju že nekoliko vpeljani v svet raziskovalne slovenistike s ponudbo preučevanja dodatnih vsebin skozi primerno zahtevne strokovne članke. Nekoliko več učiteljev se s tem strinja in nekaj čez polovico dijakov. Glede vsebinske razdelitve tekmovanja imata torej anketni skupini podoben pogled. Obe sta namreč poudarili, da bi tekmovanje moralo biti povezava učnega načrta in dodatnih vsebin. Med ostalimi ponujenimi možnostmi vsebinske delitve se anketni skupini ne ujemata in jih dojemata različno. Odprto pa ostaja tudi vprašanje poimenovanja novega tekmovanja. Glede na ponujene predloge se večina učiteljev zavzema za Toporišičevo, Bohoričevo ali Vodnikovo tekmovanje. S slednjima se strinjajo tudi dijaki. Med najmanj priljubljenimi poimenovanji pri obeh anketnih skupinah so Tekmovanje Brede Pogorelec in Škratovo tekmovanje. Treba je poudariti, da so to predvsem izbire med že ponujenimi predlogi omejenega izbora. So pa anketirani ponudili tudi alternativne možnosti, in sicer Šolarjevo tekmovanje, Tekmovanje Zlato pero, Jezikovni laboratorij, Slovenščina od A do Ž ipd.

Nek pregovor pravi: »Kjer je volja, tam je pot.« V času raziskovanja sem ugotovil, da volja je. Pot do novega tekmovanja iz slovenskega jezika, ki bi v slovenski izobraževalni prostor uvedla svež in neobremenjen pogled v prihodnost našega jezika, torej obstaja. Pravzaprav bi si upal reči, da se nam ta pot že ves čas odstira, le stopiti moramo nanjo. V raziskavi sem ugotovil, da si novega tekmovanja želijo tako učitelji kot tudi dijaki, ki so iskreno odgovorili in utemeljili svoje pomisleke glede udeležbe, a tudi izrazito poudarili pomembnost tovrstnega tekmovanja za pedagoški proces. Tekmovalne vsebine morajo biti dijakom, učiteljem, pripravljalcem in vsem, ki pri takem projektu sodelujejo, v veselje, kajti ravno to je temeljni namen tekmovanj – sodelovanje, povezovanje, širjenje znanja in obzorij ter posledično kot uporaben in nadvse pomemben stranski produkt še širjenje obzorja predmetnega področja, torej njegova popularizacija. V sodobnem času, v katerem živimo, smo vsi skupaj, še posebej pa mladi, obkroženi s (pre)mnogimi vsebinami, ki nam jih ponuja ta »instant« logika sveta. A za tančico tega se skrivamo ambiciozni in vedoželjni ljudje, ki smo sposobni ohraniti svoj jezik, literaturo in kulturo. Za literaturo s ponudbo dodatnih vsebin, ki jih prinaša Cankarjevo tekmovanje, skrbimo že od (skoraj davnih) sedemdesetih, današnji čas pa je klic v nov dan. Dan, ko bo potrebno osvetliti tudi področje jezika in mu nameniti več pedagoške pozornosti. Ko bomo zbrali pogum stopiti na to pot, sem prepričan, da bodo ideje padle na plodna tla, mi pa bomo ponosni, kajti poleg ostalih vsebin bomo (po)skrbeli za razvoj in nenehno živost ne le slovenske literature in kulture, temveč tudi jezika.

7 VIRI IN LITERATURA

Agencija za odgoj i obrazovanje. (b. d.). <https://shorturl.at/cejJY>

Ahačič, K. (2017). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (1. izd., str. 191). Rokus Klett.

Baler Petrović, D. (2019). *Analiza dosežkov devetošolcev na državnem tekmovanju iz kemije leta 2017* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije. (b. d.). <https://www.dmf.si/ODrustvu/Default.aspx>

Fülop, M. (2009). Happy and Unhappy Competitors: What Makes the Difference? *Psychological Topics*, 18(2), 346–362.

Kobal Grum, Darja (2008). Muldimenzionalni! model samopodobe in tekmovalnosti. *Anthropos (Ljubljana), letnik 40, številka 3/4, str. 13–28*.

Križaj M., Bešter Turk M., Končina M., Bavdek M., Poznanovič M. (2021). Na pragu besedila 4: izdaja s plusom. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v 4. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett.

Marentič Požarnik, B. in Peklaj, C. (2002). Preverjanje in ocenjevanje za uspešnejši študij. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

Orosz, G., Farkas, D. in Roland Levy, C. (2013). Are competition and extrinsic motivation reliable predictors of academic cheating? *Frontiers in psychology*, 4(87), 1–16.

Portal GOV.SI (b. d.). <https://www.gov.si/teme/solska-tekmovanja/>

Pravilnik o tekmovanju učencev 8., 9. razreda in dijakov s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje. (2021). <https://shorturl.at/zEIRZ>

Rutar Ilc, Z. (2004). Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Saksida, Igor (2011). Tekmovanje za Cankarjevo priznanje. *Revija za elementarno izobraževanje, letnik 4, številka 4, str. 49–69*.

Slovenščina na dlani (interaktivno učno okolje). (b. d.). <https://www.slo-na-dlani.si/projekt/tekmovanje>

Slovenščina na dlani 2. (2019). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.

Štefanc, Damijan, Zavrl, Andrej (2011). Pojmovanja znanja v pedagoškem diskurzu. *Sodobna pedagogika*, letnik 62 = 128, številka 1, str. 100–140.

Učiteljevo in učenčevo razumevanje tekmovanja in sodelovanja: študija v Sloveniji, Madžarski in Angliji. (2006). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Učni načrt. Splošna, klasična in strokovna gimnazija. Slovenščina. (2008). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. <https://shorturl.at/atMPZ>

Zavod RS za šolstvo. (b. d.). <https://www.zrss.si/tekmovanja/>

Zorman, Leon (1974). Sestava testov znanja in njihova uporaba v šoli.

Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. (b. d.). <https://zdsds.si/>

Zveza za tehnično kulturo Slovenije. (b. d.). <https://zotks.si/>

VIRI SLIK:

Slike 1, 2 in 3 so iz tekmovalnih pol (Hrvaško tekmovanje iz jezika).
Slika na naslovnici je z družbenega omrežja Snapchat.

8 PRILOGE

8. 1 Tekmovalna pola

POSKUSNO TEKMOVANJE IZ ZNANJA SLOVENSKEGA JEZIKA

4. LETNIK

tekmovalna pola

1. Preveri, kako dobro poznaš teorijo glasoslovja slovenskega knjižnega jezika. Obkroži DA, če je trditev pravilna, in NE, če je nepravilna.

[7]

a.	Strešica označuje dolžino in širino, in sicer le pri e in o.	DA	NE
b.	Nezvočnike najdeš v besedi <i>mlinarjev</i> .	DA	NE
c.	V slovenskem knjižnem jeziku je 25 fonemov in 29 črk zanje.	DA	NE
d.	Besede brez naglasa imenujemo tudi alofoni.	DA	NE
e.	V besedi <i>dedek</i> ne pride do premene po zvonečnosti.	DA	NE
f.	Ko nezveneči nezvočnik v besedi stoji pred zvonečim nezvočnikom, se v izgovoru zamenja s svojim zvonečim parom. Primer: <i>glasba</i> .	DA	NE
g.	Če postavimo besedo <i>Tadej</i> v orodnik, pride do preglasla.	DA	NE

2. Zvočniki poznajo fonemske različice oz. variante fonemov. Oglej si besedilo in reši naloge.

Siva pot ga je vodila skozi mračen in hladan gozd, ki se mu je zdel kakor pekel. **V solzah** se je ustavil ob izvihu in podpral prgišče pod curkom **vode**. Zeblo ga je in ni vedel kaj ga čaka. V nahrbtniku je imel je **vrv**, manjši gasilni aparat v primeru, da bi se kaj **vnelo** in nekaj hrane. Kmalu pa je zagledal majhno gozdno **rovko**, ki je tekla proti oddaljeni vasi, katere obiskovalci so bili ravno popotniki, ki so se tamkaj trudni spočili po prehojeni poti.

a. Koliko samoglasnikov poznamo v slovenskem knjižnem jeziku? Naštej jih. Ali so samoglasniki vsi zvoneči?

[2]

b. Večina besed v slovenskem jeziku ima en naglas. Kako imenujemo te besede? Izpiši primer iz besedila. V besedi pa lahko tudi ni nobenega naglašene samoglasnika. Kako imenujemo takšne besede? Izpiši primer iz besedila.

[4]

Izpis (en naglas): _____ Poimenovanje: _____

Izpis (brez naglasa): _____ Poimenovanje: _____

c. Z ustreznimi fonetičnimi znaki zapiši izgovor glasu v v krepko tiskanih besedah. Na besede postavi tudi ustrezno naglasno znamenje.

[12]

Izpis besede	Fonetični zapis
siva (pot)	[_____]
v solzah	[_____]
vode	[_____]
vrv	[_____]
vnelo	[_____]
rovko	[_____]

d. Posebnosti pri izgovoru se pojavijo tudi v nekaterih drugih besedah. Zapiši izgovor podčrtanih delov besed.

[4]

metuljček [] Spremeni sklon tako, da uporabiš predlog k/h. _____

konji [] Spremeni sklon tako, da uporabiš predlog k/h. _____

6. Če je trditev pravilna, obkroži DA, sicer NE.

[7]

a.	Vsaka beseda je sestavljena iz enega ali več zlogov. Vsak zlog vsebuje samoglasnik.	DA	NE
b.	Veznik kot besedna vrsta je lahko samo ena beseda.	DA	NE
c.	Trpnik imajo lahko samo glagoli, ki se vežejo s tožilnikom brez predloga.	DA	NE
d.	Besedotvorna podstava lahko vsebuje samo en koren.	DA	NE
e.	Beseda lahko prehaja iz ene besedne vrste v drugo (npr. prislov v samostalnik, prislov v členek ipd.).	DA	NE
f.	Prislov lahko stoji le ob glagolu.	DA	NE
g.	Nedoločnik je neosebna glagolska oblika, ki navadno stoji ob modalnih glagolih.	DA	NE

7. Pri tvorbi besed lahko prihaja tudi do posebnih sprememb glasov na stiku med korenom in predpono, pripono ali medpono. Poveži primere z glasovnimi spremembami. [8]

___ mrak → mračiti	A preglas
___ Jernej → Jernejev	B prevoj
___ teči → tok	C mehčanje (palatalizacija)
___ smeh → smešen	D jotacija
___ nizek → nižavje	E prilikovanje (asimilacija)
___ knez → knežji	
___ Log → Ložan	
___ hrbet → hrbtenica	

b. Zapiši tvorjenko, ki vsebuje koren -pis- in je glagol v dovršnem vidu. Katera vrsta tvorjenke je to? Nato postavi glagol v vse zahtevane nakhone. Zapiši tudi, katero obrazilo si uporabil. [7]

Zapis glagola: _____ Vrsta tvorjenke: _____

Povednik : _____ Velelnik: _____ Pogojnik: _____

Obrazilo: _____ Vrsta obrazila: _____

8. Preberi poved in reši naloge. [8]

Naši košarkarji so včeraj v Italiji zaradi odlične igre že petič zapored brez težav premagali vse nasprotnike.

- Naredi stavčnočlensko analizo povedi.
- Zapiši vrsto vseh prislovnih določil v povedi: _____
- Izpiši zahtevano besedno vrsto.

Števnik (določi tudi vrsto): _____

Členek: _____

Izpiši glagol in mu določi vse slovnične lastnosti: _____

Izpiši časovni prislov: _____

d. Zanikaj poved.

9. Preberi besedilo in odgovori na vprašanja.

Zakaj potrebujemo pravopis? Takole pravi jezikoslovec dr. Kozma Ahačič: »Pred stoletji se s pravopisom niso obremenjevali. Vsak pisec je sproti premišljeval, kako bo zapisal posamezne besede, besedne zveze ali povedi. To jim je jemalo vedno več časa, zato so si želeli pravila, ki bi jim olajšala pisanje. Namen pravopisa je zato olajšati pisanje, vzpostaviti sistem, da se nam ne bi bilo treba vsakič sproti odločati, kako bomo kaj zapisali. Kmalu pa je dobil pravopis še eno vlogo. Z dobrim pravopisom smo namreč začeli dajati bralcem tudi vtis izobraženosti. Danes pravopis večkrat dojemamo samo prek druge vloge: iščemo napake in se bojimo, da bomo kaj napisali narobe. A ne smemo pozabiti: temeljna vloga pravopisa je, da nam skuša olajšati uporabo jezika. Znati pravopis je podobno kot znati voziti avto: če ga ne znamo, nas vedno lahko pelje kdo drug; a če nas pelje kdo drug, smo manj svobodni, porabimo več časa, morda smo včasih lahko celo manj samozavestni.«

a. Opazuj, kako je nastala tvorjenka *pravopis*. [2]

Besedi, iz katerih je tvorjenka nastala.	Izpiši besedotvorna obrazila.
prav, pisati	

b. Besedi *jezikoslovec* določi vrsto tvorjenke in skladenjsko podstavo. [2]

Vrsta tvorjenke: _____ Skladenjska podstava: _____

c. Iz besedila izpiši eno neosebno glagolsko obliko (naj ne bo glagolnik) in jo poimenuj. Nato jo pretvori v deležnik in deležje. [5]

Izpis neosebne glagolske oblike: _____
Vrsta neosebne glagolske oblike: _____
Pretvorba v deležnik: _____
Pretvorba v deležje: _____
V besedilu poišči primer glagolnika. _____

d. Izpisano poved postavi v trpnik. [1]

Z dobrim pravopisom smo namreč začeli dajati bralcem tudi vtis izobraženosti.

Trpna poved: _____

Iz povedi izpiši pridevnik in ga stopnjuh. [4]

osnovnik: _____ primernik: _____ presežnik: _____

Pridevniku zapiši elativ: _____

Ali v povedi manjka kakšna vejica? [1] DA NE

Samostalniku *pravopis* določi vse slovnične lastnosti in iz njega tvori vrstni pridevnik. [2]

Izpiši samostalnik, ki je v množini, in ga postavi v orodnik ednine. Nato tvori svojilni pridevnik. [2]

Orodnik ednine: _____ Svojilni pridevnik: _____

Koliko besed v povedi je v neosebni glagolski obliki? [1] _____

Katere besedne vrste je beseda *tudi*? _____ Je ta besedna vrsta pregibna? DA NE [2]

g. Iz besedila izpiši dva priredna veznika in tvori priredne zveze stavkov. Izmisli si svoje kratke primere (ne iz besedila). [6]

Prvi priredni veznik: _____
Vrsta priredja: _____
Primer povedi: _____

Drugi priredni veznik: _____
Vrsta priredja: _____
Primer povedi: _____

h. Iz besedila izpiši poved, ki vsebuje pogojni odvisnik. [1]

10. Četrtošolec Oskar je med malico prepisoval domačo nalogo. V zvezek je zapisal poved, a se mu je nanjo polila kava. Ker je pozabljiv, se ne spomni, kaj je zapisal. Pomagaj mu rekonstruirati prvotno poved in ob tem upoštevaj naslednje zahteve. V povedi naj bo uporabljena beseda *tema* (iz sskj: v pomenu osrednjega obravnavanja umetniškega dela, npr. glasbena tema). Poved naj bo dvostavčna, vsebuje naj vrstni pridevnik, veznik *ki*, zaimek *mi* v tožilniški obliki, glagol *biti* in *navdušiti* v pretekliku, povratni svojilni zaimek. [3]

Prostor za osnutek:

Zapis povedi:

14. V nalogi je nekaj jezikovnih zank. Ustrezno jih poišči in popravi. [7]

- a. Matiček hitro sprevidi ukano Nežke.
- b. Navidezna zmaga je pripadla Polikarpu in s tem tudi krivda, katere ni pričakoval.
- c. V prostem času lahko gledamo poleg novic tudi druge razvedrilne oz. poučne oddaje, kjer lahko pridobimo veliko novega znanja.
- d. Sebe in drugih nikoli ne spoznamo do take mere, da bi lahko zagotovo vedeli, kaj smemo in kaj ne.
- e. Glede na drugo zgodbo, pa se res velikokrat zgodi, da misliš, da nisi ljubljen.
- f. Ne izvemo namreč ali je nedolžna ali kriva.
- g. Samega sebe ni doživljal kot samostojno osebo z lastnimi ideali in cilji.

15. V besedilu je nekaj pravopisnih napak. Poišči jih in ustrezno popravi. [5]

Med papigami v ZOO Ljubljana

Irena Furlan biologinja in pedagoški vodja v ZOO Ljubljana nam je povedala da male modre Are pri njih ne boste mogli videti. Kljub temu lahko v ZOO Ljubljana vidite kar 14 vrst papig med njimi tudi velikega rumenočopastega kakaduja torej Nigela če ga predstavimo z imenom iz filma. Ta je k njim prišel iz neke družine ki zanj ni mogla več skrbeti. Irena Furlan povdarja da papige in kakadui niso hudobni in maščevalni (kot je Nigel v filmu) to je človeški pogled nanje. Je pa res da so zelo inteligentni in čustveni zato jih je težko gojiti. Kako pa se različne vrste razumejo med seboj ni odvisno le od vrste temveč tudi od posameznih osebkov je pojasnila Irena Furlan. Nekatero vrsto papig lahko bivajo skupaj v večjih letalnicah. Počasi jih je treba združevati da se med seboj sprejmejo in jih pri tem ves čas opazovati.

8. 2 Anketni vprašalnik za dijake (po reševanju tekmovanja)

Vprašalnik za dijake o rešenem tekmovanju iz znanja slovenščine

Letnik: _____

Zaključna ocena pri slovenščini v preteklem šolskem letu: 1 2 3
4 5

1. Ali se udeležuješ tekmovanj iz znanja (na splošno)? DA NE
2. Ali si se kdaj udeležil tekmovanja iz tujega jezika? DA NE
3. Ali bi te zanimala udeležba na jezikovnem tekmovanju iz slovenščine, če bi to obstajalo? DA NE
Zakaj?
4. Ali se na tekmovanja iz znanj pripravljaš (prebereš razpisano literaturo ...)? DA NE
5. Ali ti je bil jezikovni test všeč? Označi na lestvici od 1 do 5 (1 – sploh mi ni bil všeč, 5 – zelo mi je bil všeč). 1 2 3 4 5
Zakaj?
6. Označi težavnost nalog (1 – sploh ni težka, 5 – zelo težka)

Številka naloge	Lestvica (obkroži)				
1.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	5
3.	1	2	3	4	5
4.	1	2	3	4	5
5.	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5
13.	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5

7. Katera naloga se ti je zdela ...

a) najtežja

b) najlažja

c) najzanimivejša

Utemelji.

8. Bi želel kaj pri tekmovanju spremeniti/dodati? Utemelji.

9. Katero nalogo misliš, da si najbolje/najslabše reševal? Zakaj?

8. 3 Anketni vprašalnik za dijake in učitelje

Pozdravljeni, sem mladi raziskovalec Žan Luka Umičević, dijak 4. letnika I. gimnazije v Celju, in letos pod mentorstvom prof. Ane Lavbič pripravljam raziskovalno nalogo, ki obravnava idejni model novega jezikovnega tekmovanja iz slovenščine. V raziskovalnem delu se ukvarjam s konceptom treh modelov tekmovanja iz slovenskega jezika, ki obsegajo predvsem slovnične vsebine, zato se takšno tekmovanje razlikuje od že znanega tekmovanja za Cankarjevo priznanje. Vaša pomoč bi mi prišla zelo prav pri raziskavi, zato vas vljudno prosim, da izpolnite anketni vprašalnik, ki vam ne bo vzel več kot nekaj minut. Za sodelovanje se vam iskreno zahvaljujem in vas prijazno pozdravljam.

Kje poučujete? (za učitelje)

- Poučujem v osnovni šoli.
- Poučujem v srednji šoli.

Označite leta poučevanja. (za učitelje)

- Do 5 let.
- 6 do 10 let.
- 11 do 20 let.
- 21 do 30 let.
- 31 do 40 let.
- Nad 40 let.

Letnik: (za dijake)

- 1. letnik
- 2. letnik
- 3. letnik
- 4. letnik

Ali bi se udeležil jezikovnega tekmovanja iz slovenščine, če bi obstajalo? (za dijake)

- DA
- NE

Zakaj?

Kaj je po vašem mnenju prispevek tekmovanja k pedagoški stroki/procesu? Kako bi se to odražalo na učencih? (za učitelje)

Menite, da bi se učenci udeležili tekmovanja, če bi obstajalo? (za učitelje)

- DA
- NE

Bi bili pripravljeni izvajati priprave na tekmovanje iz slovenskega jezika? (za učitelje)

- DA
- NE

6. Preberite trditve in ustrezno označite stopnjo vašega strinjanja.

	1 (sploh se ne strinjam)	2 (se ne strinjam)	3 (niti niti)	4 (strinjam se)	5 (popolnoma se strinjam)
Šolsko tekmovanje iz jezikovnih vsebin je potrebno v slovenskem izobraževalnem prostoru.	☐	☐	☐	☐	☐
Na šolskem tekmovanju bi morali preverjati/spodbujati tudi bralno pismenost.	☐	☐	☐	☐	☐
Šolsko tekmovanje iz znanja mora biti sestavljeno drugače kakor NPZ in maturitetni preizkus.	☐	☐	☐	☐	☐
Naloge na šolskem tekmovanju morajo biti kompleksnejše zastavljene.	☐	☐	☐	☐	☐
Na šolskem tekmovanju bi se morali izogniti pisanju besedil in se bolj osredotočiti na ostale jezikovne vsebine.	☐	☐	☐	☐	☐
Na šolskem tekmovanju naj bodo v enem izmed sklopov učenci (morda v srednji šoli) vpeljeni v svet raziskovalne slovenistike z reševanjem nalog, ki so povezane s primerno zahtevnim strokovnim člankom (literatura).	☐	☐	☐	☐	☐

Katera možnost vsebinske delitve tekmovanja se vam zdi najbolj smiselna?

- Šolsko tekmovanje naj poteka po učni snovi (učnem načrtu).
- Šolsko tekmovanje naj poteka na določeno jezikovno temo, ki je vsakoletno določena in razpisana.
- Šolsko tekmovanje naj bo kombinacija učnega načrta in dodatnih vsebin.
- Šolsko tekmovanje naj bo povezava jezika in književnosti.
- Drugo:

Kdo naj tekmuje? (za učitelje)

- Tekmovanje naj bo izvedeno samo za osnovno šolo (predmetna stopnja).
- Tekmovanje naj bo izvedeno samo za srednjo šolo.
- Tekmovanje naj bo izvedeno za osnovno in srednjo šolo.

Kateri naslov tekmovanja vam je najbližje? Preberite trditve in ustrezno označite stopnjo vašega strinjanja. Lahko predlagate tudi svoj naslov.

	1 (sploh mi ni všeč)	2 (ni mi všeč)	3 (niti niti)	4 (všeč mi je)	5 (zelo mi je všeč)
Tekmovanje Brede Pogorelec (Poimenovano po eni izmed osrednjih ženskih predstavnic jezikoslovja 20. stoletja.)	☐	☐	☐	☐	☐
Toporišičevo tekmovanje (Poimenovano po dr. Jožetu Toporišiču, enemu osrednjih predstavnikov jezikoslovja 20. stoletja.)	☐	☐	☐	☐	☐
Vodnikovo tekmovanje (Poimenovano po Valentinu Vodniku.)	☐	☐	☐	☐	☐
Bohoričevo tekmovanje (Poimenovano po Adamu Bohoriču, ki je napisal prvo slovnico slovenskega jezika Arcticae horulae.)	☐	☐	☐	☐	☐

Ramovševo tekmovanje (Poimenovano po jezikoslovcu Franu Ramovšu, ki je 1919 prvi predaval o slovenskem jeziku na FF LJ.)	☐	☐	☐	☐	D
SLOnčkovo tekmovanje (Kakor imata računalništvo in matematika maskoti bobra in kenguruja za tekmovanje, se ponujajo tudi pri slovenskem jeziku živalski motivi.)	☐	☐	☐	☐	☐
Tekmovanje Zlati A! (Poimenovano po prvi črki slovenske abecede. Brez črke a skoraj ne gre.)	☐	☐	☐	☐	☐
Škratovo tekmovanje (Kakor zvesti bralci poznajo knjižnega molja, poznamo v jezikoslovju tiskarskega škrata. Poimenovano po tiskarskem škratu, ki bi lahko postal maskota tekmovanja.)	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo (predlagajte):	☐	☐	☐	☐	☐

Bi želeli še kaj izpostaviti/poudariti? Imate kakšno pobudo, predlog?
